

พระพุทธเจ้าเที่ยวรุดงคกรรมฐานเป็นพระองค์แรก

พระพุทธเจ้าเป็นพระองค์เอก เป็นปฐมฤกษ์อันสำคัญที่พาบรรดาสัตว์โลกเที่ยวกรรมฐานในเมืองต้น พระองค์ทรงออกก่อน ออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ เสด็จออกพระองค์เดียว ไปที่ป่าเมืองพาราณสี ไปบำเพ็ญธรรม ๖ พรรษา สลบไสล ท่านเที่ยวรุดงค์ก่อน พอเที่ยวรุดงค์เข้าไปในป่า เรียกว่า มหาวิทยาลัยแห่งพุทธศาสนา คือป่า คือเขา

พระพุทธเจ้าเสด็จพระองค์แรก ไปประทับบำเพ็ญพระองค์อยู่ในป่าจนสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา แล้วประทานโอวาทแก่สงฆ์สงฆ์ปฐมสาวกก็อยู่ในป่าอยู่แล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะอยู่ในป่า มาประทานโอวาท ท่านเหล่านี้สำเร็จอยู่ในป่า จึงเรียกว่าเหมาะสมมากที่พระไปเที่ยวรุดงคกรรมฐาน

สารบัญ

* ความหมายกรรมฐาน	๑
* กรรมฐานเป็นธรรมทั้งสำคัญและจำเป็น	๒
* ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ตถาคต	๒
* พระพุทธเจ้าสั่งสอนพระให้อยู่ป่า	๔
* พระพุทธเจ้ารับสั่งถามอะไรพระสาวก	๗
* อุปัชฌาย์ต้องสอน “รุกขมูลเสนาสน์”	๘
* ฐติงศ์ ๑๓	๙
* กรรมฐานนั้นแลเป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรม	๑๐
* พระบูรพาจารย์ใหญ่กรรมฐาน	๑๑
* รากแก้วของกรรมฐาน	๑๓
* ปฏิปทาพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นพาดำเนินมา	๑๕
* ข้อวัตรปฏิบัติที่หลวงปู่มั่นพาดำเนิน	๑๗
* คติความทุกข์ยากลำบากของหลวงปู่มั่น	๑๙
* คติหลวงปู่มั่นเดินจงกรมบนเขา	๒๒
* พระกรรมฐานเพชรน้ำหนึ่ง	๒๒
* ไม่ว่านิกายไหนเป็นศากยบุตรด้วยกัน	๒๔
* ครูบาอาจารย์กรรมฐานที่เป็นผู้นำสำคัญมาก	๒๖
* หลวงตาเสาหลักกรรมฐานสมัยปัจจุบัน	๒๘
* ไม่มีงานใดสำคัญยิ่งกว่างานแก้กิเลส	๓๐
* แง่ปฏิบัติของพระธุดงค์กรรมฐาน	๓๑
* พระวินัยรั้วกันทางจิตใจ	๓๓
* พระกรรมฐานท่านสร้างเรือนใจ	๓๕

* ที่กรรมฐานรัฐภูมิกัน	๓๖
* ความทุกข์ของพระกรรมฐาน	๓๘
* สถานที่ฝึกกรรมฐานจิตของพระกรรมฐาน	๔๒
* ถ้ำของพระกรรมฐาน	๔๓
* การอดนอน ผ่อนอาหาร	๔๕
* พระพุทธเจ้าชเมยการอดอาหารเพื่ออรรถเพื่อธรรม	๔๖
* ลักษณะของผู้มีธรรม	๔๗
* พระกรรมฐานกับความสามัคคี	๔๘
* การประชุมรับฟังโอวาทธรรม	๔๙
* การสวดมนต์ไหว้พระของวงกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น	๕๐
* วันอุโบสถของพระกรรมฐานสมัยหลวงปู่มั่น	๕๐
* วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หลวงปู่มั่นพาดำเนินอย่างไร	๕๑
* ฤกษ์ควัดกับการเข้าพรรษา	๕๒
* พระกรรมฐานแจกอาหาร	๕๓
* การขบการฉันน้ำร้อน น้ำชา อาหาร	๕๓
* พระกรรมฐานกับบริวาร ๘	๕๕
* หลวงตาปฏิบัติต่อจตุปัจจัยไทยทานอย่างไร	๕๗
* สถานที่บำเพ็ญธรรมไม่เหมือนแต่ก่อน	๕๗
* หลวงตาแนะนำการสร้างวัดป่า	๕๘
* หลวงตาสงวนที่ภาวนาให้พระปฏิบัติ	๕๙
* หลักการรับพระกรรมฐาน	๖๐
* พระกรรมฐานกับธรรมโอสถ	๖๑
* พระปฏิบัติ ประหยัด มัธยัสถ์ที่สุด	๖๓
* พระกรรมฐานไม่สนใจปัจจัย ๔	๖๔

- * พระกรรมฐานมุ่งต่อมรรคผลนิพพาน มีหิริโอตตัมปะมากกว่าใคร ๖๔
- * พระกรรมฐานไม่สนใจวันเกิดยิ่งกว่าอรรถกถาธรรม ๖๕
- * พระกรรมฐานรักษาป่าไม้ ๖๖
- * สัตว์ป่าสนิทกับพระกรรมฐาน ๖๘
- * พระกรรมฐานช่วยชาติ ๗๐
- * ความห่วงใยวงกรรมฐานของหลวงตา ๗๑
- * ภัยของพระกรรมฐาน ๗๒
- * วัตถุประสงค์ คือ ภัยของพระกรรมฐาน ๗๔
- * การก่อสร้างเป็นข้าศึกต่อการภาวนา ๗๕
- * พระกรรมฐานไม่ควรเป็นอุปัชฌาย์ ๗๗
- * การรับนิมนต์ ๘๐
- * กรรมฐานแห่ ๘๑
- * การเผาศพพระกรรมฐาน ๘๒
- * พระกรรมฐาน งานครบรอบ ๖๐ ปี ธนาาคารแห่งประเทศไทย ๘๓

ฟังเทศน์หลวงตาทางวิทยุ

คลื่น AM 945 วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 08.30 - 09.00 น.

คลื่น AM 1350 วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 17.00 - 18.00 น.

เปิดดูข้อมูล วันต่อวัน ทันต่อเหตุการณ์ หลวงตาเทศน์ถึงเรื่องอะไร

ทาง INTERNET www.luangta.or.th

และโปรดติดตามข่าวโครงการช่วยชาติทางไทยทีวีสี ช่อง ๓

พิมพ์ที่ : บริษัท ศิลป์สยามบรรจุกภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด

โทร ๐-๒๔๔๔-๓๓๕๑ ถึง ๙ แฟกซ์ ๐-๒๔๔๔-๐๐๗๘

พฤศจิกายน ๒๕๔๕ จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม

ความหมายกรรมฐาน

คำว่า “กรรมฐาน” นี้ เป็นคำชินปากชินใจของชาวพุทธเรามาเนานาน เมื่อถือเอาใจความ ก็แปลว่า “ที่ตั้งแห่งการงาน” แต่งานในที่นี้เป็นงานสำคัญและหมายถึง งานรื้อภพหรือชาติ รื้อกิเลสตัณหา รื้อถอนอวิชชา ทั้งมวลออกจากใจ เพื่อไกลทุกข์ คือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นสะพานเกี่ยวโยงของวิภูฏวนที่สัตว์โลกข้ามพ้นได้โดยยาก มากกว่าจะมีความหมายไปทางอื่นแบบงานของโลกที่ทำกัน ส่วนผลที่พึงได้รับ แม้ยังไม่ถึงจุดหมายปลายทาง ก็ทำให้ผู้บำเพ็ญ มีความสุขในปัจจุบันและภพชาติต่อไป ฉะนั้น พระที่สนใจปฏิบัติธรรมเหล่านี้ จึงมักมีนามว่า “พระธุดงค์กรรมฐาน” เสมอ อันเป็นคำชมเชยให้เกียรติท่านผู้มุ่งต่องานนี้ ด้วยใจจริงจากพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

กรรมฐาน ที่เป็นธรรมจำเป็นมาแต่พุทธกาล ที่พระอุปัชฌาย์มอบให้แต่เริ่มบรรพชาอุปสมบท มี ๕ อาการด้วยกันโดยสังเขป คือ เกศา ได้แก่ ผม โลมา ได้แก่ ขน นขา ได้แก่ เล็บ ทันตา ได้แก่ ฟัน ตโจ ได้แก่ หนัง โดยอนุโลมปฏิโลม เพื่อกุลบุตรผู้บวชแล้ว ได้ยึดเป็นเครื่องมือบำเพ็ญพิจารณาถอยหน้าถอยหลัง ซ้ำซากไปมา จนมีความชำนาญชำนาญ และแยกกายในอาการหนึ่ง ๆ หรือทั้งห้าอาการ อันเป็นชิ้นส่วนสำคัญของร่างกายชายหญิงทั่ว ๆ ไป

จากภาพ : พระประธาน และ ภาพบูรพาจารย์พระกรรมฐาน ณ ศาลาวัดป่าบ้านตาด

กรรมฐานเป็นธรรมทั้งสำคัญและจำเป็น

แม้จะพูดว่ากรรมฐานเป็นสถานที่อุบัตินั้นแห่งท่านผู้วิเศษทั้งหลาย ก็ไม่ควรจะผิด เพราะก่อนจะทรงถ่าย พระรูป พระนาม และ รูปนาม จากความเป็นปุถุชนขึ้นมาเป็นพระอรหันต์ เป็นชั้น ๆ จนถึงขั้นสูงสุด ต้องมีกรรมฐานธรรมเป็นเครื่องชักฟอก เป็นเครื่องถ่ายทอดความคิด ความเห็น ความเป็นต่าง ๆ อันเป็นพื้นเพของจิตที่มีเชื้อวิภวัญจะจมอยู่ภายใน ให้กระจายหายสูญไปโดยสิ้นเชิง กลายเป็นพระทัยและใจดวงใหม่ขึ้นมาเป็นความบริสุทธิ์ล้วน ๆ

ดังนั้น พระพุทธเจ้าทั้งหลาย จึงทรงถือกรรมฐานว่า เป็นธรรมทั้งสำคัญและจำเป็น และยกย่องในวงพระศาสนาประจำศาสนาแต่ละพระองค์ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ในศาสนาแห่งพระสมณโคดมของพวกเรา ก็ทรงถือกรรมฐานเป็นแบบฉบับ และจารีตประเพณีตายตัวมาเป็นพระองค์แรก ว่าได้ทรงเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา เพราะกรรมฐาน ๔๐ มี อานาปานสติ เป็นต้น และทรงสั่งสอนพุทธบริษัทตลอดมาจนปัจจุบัน ทุกวันนี้ ทั้งจะเป็นสะพานเชื่อมโยงให้สัตว์โลกได้ถึงพระนิพพานตลอดไป จนกว่าจะสิ้นอำนาจวาสนาของมวลสัตว์ที่จะตามเสด็จพระองค์ได้นั้นแหละ ฉะนั้น คำว่า “กรรมฐาน” จึงเป็นธรรมพิเศษในวงพระศาสนาตลอดมา และตลอดไป

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ตถาคต

ผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่ยังมิได้ปฏิบัติบำเพ็ญตามทางกรรมฐาน พอทราบเรื่องความลึกลับที่มีอยู่ในตน ทั้งฝ่ายชั่ว ฝ่ายดี บ้างพอสมควร จึงไม่ควรคิดว่า ตนรู้ตนฉลาดโดยถ่ายเดียว แม้จำได้จากพระไตรปิฎกโดยตลอดทั่วถึง เพราะนั่นเป็นเพียงบัญญัติชั่วของสิ่งหรือธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวเท่านั้น ยังไม่ได้รับการเลือกเฟ้นจากการปฏิบัติ อันมีกรรมฐานเป็นเครื่องส่องทางให้ถึงความจริง ตามพระประสงค์ที่ทรงประกาศธรรมสอนโลก

พระกรรมฐาน ๔๐ ห้อง นี้แล คือ ตู้อพระไตรปิฎก คือ เครื่องมือ

ทำลายภพชาติ เครื่องมือทำลายกมลจักร ที่พาให้สัตว์โลกหมุนเวียนเกิดตาย จนไม่ทราบภพเก่า ภพใหม่ และ ทุกข์เก่า ทุกข์ใหม่ ที่สลับซับซ้อนมากกับ ภพชาตินั้น ๆ ให้ขาดสะบั้นลงโดยสิ้นเชิง การปฏิบัติใดก็ตามที่ปราศจาก ธรรมเหล่านี้ส่วนใดส่วนหนึ่งเข้าสับสนุน การปฏิบัตินั้นจะไม่เป็นไปเพื่อ การทำลายสังขารกิเลสกองทุกข์มากน้อยที่มีอยู่ภายใน ให้เบาบางและ สิ้นสูญไปได้เลย การปฏิบัติที่มีธรรมเหล่านี้เข้าสับสนุนอยู่มากน้อยเท่านั้น จะทำลายกองทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง ไม่มีทางสงสัย

ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติเพื่อความสงบสุขและความรู้แจ้งแทงตลอดใน ธรรมทั้งหลาย จำต้องยึดถือธรรมเหล่านี้ เป็นเส้นชีวิตจิตใจของการดำเนิน ปฏิบัติไปตลอดสาย นับแต่ธรรมขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด คือ วิมุตติพระนิพพาน ใครจะปฏิบัติบำเพ็ญความดีงาม ด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม เมื่อถึงขั้นจะ เข้าด้ายเข้าเข็มจริง ๆ คือ การก้าวขึ้นสู่ภูมิจิตภูมิธรรมเป็นขั้น ๆ จำต้อง หวนกลับมายึดธรรมเหล่านี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเครื่องดำเนิน จึงจะผ่าน พ้นไปได้โดยสวัสดิปลอดภัย

เพราะธรรมเหล่านี้ เป็นที่ประมวลมาแห่งสังขารธรรมทั้งหลาย ที่มี มรรคผลนิพพานเป็นจุดสุดยอด ธรรมเหล่านี้รวมอยู่ในวงพระพุทธศาสนา มีศาสดาองค์เอกแต่ละพระองค์ ทรงประกาศสอนไว้เป็นแบบเดียวกัน และ สืบทอดกันมาเป็นลำดับ ท่านที่ยังสงสัยพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่ทรง ประกาศสอนธรรมมาเป็นยุค ๆ จนถึงศาสดาองค์ปัจจุบัน คือ พระพุทธเจ้า ของเรา จึงควรปฏิบัติพิจารณาตามธรรมกรรมฐาน ที่ทรงแสดงไว้ด้วยความ พิสูจน์จริง ๆ ทางปัญญา จนเกิดผลตามพระประสงค์ ก็จะทราบจาก ความรู้ความเห็นอันเกิดจากการปฏิบัติของตนเอง อย่างประจักษ์ใจว่า ศาสดากับธรรม มิได้แตกต่างกัน แต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดั่งแก่นธรรมที่แสดงไว้อย่างย่อ ๆ ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่า เห็นเรา ตถาคต” ดั่งนี้ ธรรมบทนี้ เป็นธรรมประกาศองค์พระตถาคต ทั้งหลาย ให้เราทราบอย่างชัดเจนว่า พระตถาคตมีอยู่กับธรรมตลอดเวลา

๔

มิได้ขึ้นอยู่กับกาล สถานที่ แม้แต่ละพระองค์จะเสด็จปรินิพพานไปนานตามสมมตินิยมกันก็จริง แต่ความจริงขององค์พระตถาคตแล้ว คือธรรมนี้เท่านั้น บรรดาท่านที่เห็นธรรมภายในใจอย่างแจ้งประจักษ์แล้ว ท่านมิได้สงสัยในองค์พระตถาคตเลยว่า ประทับอยู่ในที่เช่นไร ซึ่งโลกเข้าใจว่า ท่านเสด็จเข้าสู่นิพพาน หายเจียบไปแล้ว ไม่มีศาสดาผู้คอยเมตตาสั่งสอนต่อไป ความจริง ธรรมที่ทรงประสิทธิ์ประสาทไว้แล้วแก่หมู่ชน ก็คือ องค์ศาสดาเราดี ๆ นั้นแล

ถ้าสนใจอยากมีศาสดาภายในใจ ก็มีได้ตลอดเวลา เช่นเดียวกับที่ยังทรงพระชนม์อยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับน้ำใจที่จะเคารพนับถือ และ เชื่อฟังธรรมที่เป็นองค์แทนท่านเป็นสำคัญกว่าอื่น แม้ท่านยังทรงพระชนม์อยู่ ถ้าขาดความสนใจเสียเพียงอย่างเดียว ท่านก็ช่วยอะไรไม่ได้ คงเป็นประเภทอนาถายูตามเคย ไม่มีอะไรดีขึ้น เพื่อความไม่เดือดร้อนในภายหลัง และเพื่อความอบอุ่นใจทั้งปัจจุบันและอนาคต จึงควรปฏิบัติบำเพ็ญตน ด้วยธรรมที่ประทานให้เป็นมรดกแทนพระองค์ ผลจะเป็นเช่นเดียวกับที่ยังทรงพระชนม์อยู่ทุกประการ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง คือจะมีธรรม คือศาสดาประจำใจอยู่ตลอดเวลา

พระพุทธเจ้าสั่งสอนพระให้อยู่ป่า

เวลาพระจะออกเที่ยวกรรมฐาน พระองค์ประทานพระโอวาท ให้ไปหาเที่ยวที่วิเวกสงัด ที่เปลี่ยว ๆ ไม่มีผู้คนสัญจรไปมา แล้วที่พัก ท่านก็บอกอย่าไปพักอยู่ใกล้ที่ชุมนุมชนและทางขึ้นลงของทำน้า วัดไหนที่มีการก่อสร้างอย่าไป ก็คงจะมีบ้าง การก่อสร้างถึงกล่าวไว้ แต่ก่อสร้างไม่ใช่หรุ ๆ หรา ๆ ฟู่ ๆ ฟ่า ๆ อย่างวัดเมืองไทยเราเอามาอวดกันอยู่เวลานั้นะ วัดที่ไหนจะสู้เมืองไทยได้ สู้ไม่ได้นะ หรุหราฟู่ฟ่า ดึกกรมโบสถ์จรดฟ้านุ่น แต่หัวใจจรदनรก เข้าใจไหม

เวลารับสั่งพระ ท่านก็บอกว่า ถ้าที่ไหนมีการก่อสร้างอย่าไป ให้ไปหาอยู่ที่ร่มไม้ ชุ่มเย็น สงบร่มเย็นดี และมีข้ออันหนึ่งอีกว่า แต่ให้ระวังต้นไม้ที่ออกดอกออกผล พวกนกพวกกา สัตว์ประเภทต่าง ๆ มันมากินผลหมากรากไม้ มีเสียงก่อกวนอีกที่กกริกโครม อย่าไปอยู่ในที่เช่นนั้น คือต้นไม้ที่มีดอกมีผล พวกนกพวกมากินอยู่ข้างบน มันกวน ท่านว่างั้น

นี่พูดเกี่ยวโยงไปยังไปถึงเรื่องหลักธรรมหลักวินัย ให้หาอยู่ตามป่าตามเขา นั่นละท่านผู้จะชำระสิ่งที่เปื้อนเป็นไฟ ซึ่งฝังจมอยู่ในจิตใจของสัตว์โลก โลกภูมิใจกับสิ่งเหล่านี้ ได้โลกเขาก็ดี ได้โทษเขาก็ดี โมโหโทโสเขาก็ดี ได้รักเขาก็ดี เขาจะรักเราหรือไม่รัก ไม่สนใจ เราได้รักเขาก็ดี นี่กิเลสทั้งนั้นนะ สิ่งเหล่านี้มันกวนจิตใจ ความโลภไม่มี อยู่สบาย เหมือนไฟอยู่ในเตาไม่เสริมเชื้อให้มัน มันอยู่ในเตาแม้จะเป็นไฟ ก็ไม่แสดงเปลว

กิเลสอยู่ในจิตใจ ไม่มีเครื่องส่งเสริมจากทางรูป เสียง กลิ่น รส เข้ามาเผาหัวใจ มันก็สบาย นั่นให้หาอยู่ที่สบายที่เช่นนั้น นี่ท่านเรียกว่ากิเลส สิ่งเหล่านี้ไม่มีใครรู้ได้ นอกจากพระพุทธเจ้าเป็นพระองค์แรก ที่จะรู้พื้น รู้ไฟ รู้มหาภัย เผาหัวใจสัตว์โลกตลอดมาตั้งกัปกัปกัลป์ คือ กิเลสอันนี้แหละพาให้สัตว์โลกหมุนลง เป็นไฟเป็นไฟเผาไหม้กันตลอดมา คือกิเลสประเภทนี้

พระองค์สอนให้ไปอยู่ในป่าในเขา ถ้าที่ปลูกปลานุ่นวายนี้มันเป็นการเสริมกิเลสตัวนี้ให้รุนแรง แสดงเปลวหนักขึ้น ความเดือดร้อนมากขึ้น ต้องให้ไปหาอยู่ในสถานที่สงบสงัด ปราศจากผู้คนหญิงชายไปก่อความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ให้ไปหาที่สงบเช่นนั้น เช่น รุกขมูลเสนาสน์ นิสสัยปพฤชชา ตตถ เต ยาวซีว อสุสาโห กรณียะ บรรพชาอุปสมบทแล้วให้ท่านทั้งหลายไปเที่ยวอยู่ตามรุกขมูล รุกขมูล คือ ร่มไม้ในป่าในเขาตามถ้ำ เจือมผา ป่าช้า ป่ารกชัฏ บอกไว้หมดเลย แล้วให้บำเพ็ญอยู่ในที่เช่นนั้น และจงทำความอุตสาหะพยายามอยู่อย่างนั้น บำเพ็ญอย่างนั้นตลอดชีวิตเถิด นั่นฟังซินะ นั่นละพระโอวาทที่แก้กิเลสของสัตว์โลก

๖

พระพุทธเจ้าจึงสอนให้ไปอยู่ในป่าในเขา นั้นเรียกว่ามหาวิทยาลัยป่า ถ้าจะเรียกนะ แต่ครั้งพุทธกาลท่านไม่เรียกมหาวิทยาลัยป่า มหาวิทยาลัยบ้าน อะไรแหละ ท่านไล่เข้าไปในป่าเลย เวลาเรียนในป่า องค์กรศาสดา เป็นปรมาจารย์ เป็นอาจารย์ที่ยอดเยี่ยมในสามแดนโลกธาตุ เป็นอาจารย์สอนบรรดาพุทธบริษัท มีสาวกเป็นสำคัญอยู่ที่เหล่านั้น

สอนเบื้องต้น อย่างพุทธศาสนาเราก็ สอนเบญจวัคคีย์ทั้งห้า สอนแล้วก็สำเร็จ ขึ้น เทวเม ภิภุชเว มรรค ๘ เลยเทียว จากนั้นมาสอน อนัตตลักขณสูตร สำเร็จเป็นพระอรหันต์บุคคลขึ้นมา เป็นพระสงฆ์สาวก ๕ องค์ขึ้นแล้ว เป็นปฐมสาวก นี่ท่านสอนอยู่ในป่า พระพุทธเจ้าเป็นองค์ศาสดาสอนเอง แล้วนักศึกษา ยกตัวอย่างก็เช่น เบญจวัคคีย์ทั้งห้า เป็นนักศึกษาอยู่ในป่า ที่แรก พระอัญญาโกณฑัญญะสำเร็จขึ้นปฐมมงคลเป็นพระโสดา ต่อจากนั้นมา สำเร็จเป็นอรหันต์บุคคลทั้งห้าองค์จากอนัตตลักขณสูตร

นี่ท่านสอน ท่านสอนอยู่ในป่า สำเร็จออกมาจากมหาวิทยาลัยป่า องค์นั้นสำเร็จโสดา องค์นี้สำเร็จสกิทาคา องค์นี้สำเร็จจอนาคา องค์นี้สำเร็จอรหันต์ขึ้นมา สุตยอต ๆ คือ อรหันต์ มหาวิทยาลัย ก็คือ ป่า วิชาที่เรียนก็ สติปัฏฐาน ๔ อริยสัจ ๔ รวมแล้วเป็นโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ นี่เป็นกลุ่มแห่งธรรม เป็นพลังของธรรมที่จะรวมเข้าตีกิเลสภายในหัวใจของสัตว์โลก ผู้สนใจนำธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติตัวเองทั้งนั้นแหละ ก็สำเร็จขึ้นมา

จึงว่า สงฆ์ สรณ คัจฉามิ ของพวกเราทุกวันนี้มาจากไหน ที่แรกก็มาจากพระพุทธเจ้า พระองค์บำเพ็ญอยู่ในป่า ก็เห็นกันอยู่แล้ว บำเพ็ญอยู่ที่เช่นไร ตรัสรู้ในที่เช่นไร สถานที่ก็เห็นด้วยกันตามตำรับตำรา นี่ก็อยู่ในป่าทั้งนั้น บรรดาพระสาวกทั้งหลาย พระองค์ประทานโอวาทในป่า สำเร็จออกมาแล้วก็มาเป็น พุทธฺ์ สรณ คัจฉามิ ธมฺม สรณ คัจฉามิ สงฆ์ สรณ คัจฉามิ ของพวกเราเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ ออกมาจากป่าเป็นส่วนมาก

เราไม่ได้ปฏิเสธว่า บ้านไม่มีมรรคมีผล แต่ที่สะดวกสำหรับการบำเพ็ญเพื่อมรรคเพื่อผลนั้น ป่าเป็นที่หนึ่ง พระพุทธเจ้าจึงยกขึ้นมาเป็น

ปฐมฤกษ์ว่า รุกขมูลเสนาสน์ นั้นละท่านบำเพ็ญ ส่วนย่อยมี แต่ไม่มาก เหมือนนี้ และที่เหมาะสมอย่างยิ่ง ก็คือ รุกขมูล พระพุทธเจ้าจึงประทาน พระโอวาทไว้เลย

พระพุทธเจ้ารับสั่งถามอะไรพระสาวก

พระกรรมฐานในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าสอน รุกขมูลเสนาสน์ ไล่เข้าป่า บำเพ็ญเพียรในป่าในเขา เวลาเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้าจะรับสั่งถามทันทีว่า เป็นยังไง อยู่ในป่านั้น ในเขาลูกนั้น ภาวนาเป็นยังไง ๆ นั้น ท่านไม่ได้ถามเรื่องอื่นนะ

ภาวนาเป็นยังไง คือ ขำระจิตใจจากข้าศึก คือ กิเลสมันเป็นภัยอยู่ในหัวใจ แล้วก็เผาไหม้หัวใจนั้น ขำระกันได้มากน้อยเพียงไร นั้น ท่านมุ่งต่ออรรถต่อธรรม ถาม ก็ถามเรื่องอรรถเรื่องธรรม ผู้ไปเข้าเฝ้าท่าน ก็ได้อรรถได้ธรรมมาประพฤติปฏิบัติ กำจัดกิเลสออกจากหัวใจเป็นลำดับ ลำด้า ด้วยความรื่นเริงบันเทิงในความพากความเพียร

การอยู่ การกิน การใช้ การสอย ผู้มุ่งอรรถมุ่งธรรมแล้ว ย่อมไม่ติดไม่ตัน ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิมจนเกินเนื้อเกินตัว อยู่ไหนสบาย กินสบาย กินมากกินน้อย พออยู่พอกิน พอเป็นพอไป เท่านั้นพอ ขอให้ได้บำเพ็ญธรรมภายในหัวใจ

สมาธิเป็นยังไง ความแน่นหนามั่นคงของใจ ความสงบของใจ นี่เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขในเบื้องต้น แล้วจากนั้นปัญญาก้าวเดิน ปัญญาพิจารณา เรื่องธาตุ เรื่องขันธ เรื่องสกลกาย ความเป็นอยู่ปุวยายของธาตุของขันธ ความแตกสลายของธาตุของขันธนี้สร้างกองทุกข์ให้แก่เรา พิจารณาอันนี้ให้แยกแยะออกไปด้วยปัญญา กระจ่างแจ่งออกไป ๆ กิเลสตัวมันยึดมั่นถืออุปาทานก็จางไป ๆ จิตใจสว่างจ้าขึ้นมา ๆ

ดังที่กล่าวเมื่อสักครู่ที่ว่า ก้าวขึ้นสู่แดนสงบไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติพระนิพพาน สบาย แสนสบาย นี่คือ ใจได้ที่อยู่ ได้แก่ ธรรม

๘

เป็นที่อยู่ อยู่ไหนสบายหมด ถ้าใจไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่อาศัย สร้างดีกรรม บ้านช่องไปแข่งชั้นดาวดึงส์ ก็ไปร้องครางอยู่โน่นล่ะ

อุปัชฌาย์ต้องสอน “รุกขมูลเสนาสน์”

ใครจะละเอียดแหลมคมยิ่งกว่าองค์ศาสดา พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างแล้วทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล จึง ประทานสั่งสอนสัตว์โลกต่อมานี้ นั่นล่ะ ท่านอยู่ในป่า ความเป็นมหาเมฆคล เป็น เป็นภายในใจ ใจเรื่องป่านั้นกิเลสไม่ชอบ กิเลสไม่เหลียวแล ไม่เหลือบมอง ไม่สนใจ นั่นล่ะ พระพุทธเจ้าได้ เข้าไปนั่นล่ะ ให้ไปอยู่ในป่า เพื่อฆ่ากิเลสได้ง่าย ก็ได้ง่ายจริง ๆ ท่านสำเร็จออกมาจากป่า ๆ เรื่อย จึงถือพระโอวาทนี้เป็นสำคัญมาก

อุปัชฌาย์ใดก็ตาม ถ้างงได้เป็นอุปัชฌาย์ พระโอวาทข้อนี้ อุปัชฌาย์ จะปราศจากไม่ได้เลย ผิดหลักของความเป็นอุปัชฌาย์ รุกขมูลเสนาสน์ อันนี้ผิดหลัก ถ้าไม่มีนี้ไม่ได้ จึงต้องมี แม้อุปัชฌาย์จะไม่มี ความสนใจ ใครต่อในป่าในเขาเท่าใดก็ตามเถอะ ต้องสอนอย่างนี้ สอนกุลบุตร

นี่พระพุทธเจ้าประทานไว้อย่างตายตัวเลย จึงเป็นธรรมที่ยังเหลือ มาอยู่ทุกวันนี้ หากว่าเป็นธรรม ธรรมดาแล้ว รุกขมูลเสนาสน์ นี้จะ หายหน้าไปนานแล้ว ไม่มีเหลือเลย แต่ทำไมจึงมีอยู่ทุกวันนี้ วัดไหน ๆ อุปัชฌาย์บวชต้องสอนอนุศาสน์ ๘ นิสสัย ๔ อภิญญกิจ ๔ ประการ อนุศาสน์ ๘ นี้สอนตลอดเลย ทุก ๆ องค์ต้องสอนอนุศาสน์ ๘ อย่างนี้ จึงได้มีมา ๆ

อนุศาสน์ ๘ คือ การสอน คำชี้แจง คำสอนที่อุปัชฌาย์ หรือ กรรมวาจาจารย์ บอกแก่ภิกษุใหม่ในเวลาอุปสมบทเสร็จ ประกอบด้วย นิสสัย ๔ และ อภิญญกิจ ๔ นิสสัย ๔ คือ บังคับเครื่องอาศัยของบรรพชิต มี ๔ อย่าง ได้แก่ เที่ยว บิณฑบาต นุ่งห่มผ้าบังสุกุล อยู่โคนไม้ และ ฉันทาตองด้วยน้ำมูตรเนา

อภินิหาร ๔ กิจที่ไม่ควรทำ หมายถึง กิจที่บรรพชิตทำไม่ได้ มี ๔ อย่าง ได้แก่ เสพเมถุน ลักขของเขา ช่าสัตว์ และ พุททอวตคุณวิเศษที่ไม่มีในตน

ธุดงค์ ๑๓

อธิบายวิธีการประกอบความพากเพียร ท่านจึงสอนไว้หลายแบบหลายฉบับ เช่น อย่างธุดงค์ ๑๓ นี้ก็เหมือนกัน เป็นการชำระกิเลสล้วน ๆ ไม่เป็นพระวินัย ไม่บีบบังคับ ใครจะทำตามข้อไหนหรือไม่ทำ ท่านก็ไม่ว่า เรียกว่า ธรรมไม่บังคับ แต่วินัยบังคับ วินัยผิดไม่ได้เลย เรียกว่า กฎหมายพระ

นี้ธุดงค์ ๑๓ ข้อ ท่านก็สอนไว้ให้ไปอยู่ในป่า ในเขาที่เช่นไรเหมาะสม นั้นอย่างนั้นแล้ว จนกระทั่งถึงการเดิน การนั่ง การนอน อยู่ในป่าช้า ในป่า ในเขา ไปหาเลือกเอา ที่ไหนเหมาะสม ใครจะสมทานอยู่นานเท่าไร ๆ ให้กำหนดตัวเอง เช่น ไม่นอน จะอยู่ที่คืน กำหนดไว้เท่าไร ๆ ให้เจ้าของกำหนดเอา แล้วสังเกตดูเจ้าของ จะถูกกับธุดงค์ข้อไหน ก็ให้ยึดข้อนั้นเป็นหลัก หนักข้อนั้นมากกว่าข้ออื่น ๆ เช่น อย่างอดนอน ถ้าอดนอนแล้วมันดี รายนั้นมักจะอดนอนบ่อย ๆ อดนอนบ่อย ๆ ความเพียรก้าวหน้า

ธุดงค์ ๑๓ ข้อ พระพุทธเจ้าตรัสไว้เพื่อพวกเราทั้งหลายปฏิบัติ เพื่อสละโลกามิส ไม่ติดอยู่ในบ่วงของโลก คือ บุตร ภรรยา สามี ทรัพย์สมบัติ ยศศักดิ์ ชื่อเสียง อันเป็นเครื่องยึดถือห่วงเหนี่ยวใจให้ไหลหลง แล้วก็ทะนงตนว่าสมบูรณ์ ฉลาดดี การปฏิบัติธุดงค์ ต้องไม่อาลัยเสียตายในชีวิต ต้องปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จเพียงเท่านั้นเป็นที่หมาย ต้องมีสัจจะ และมีปัญญาในการเลือกปฏิบัติ เราไม่ต้องปฏิบัติทั้งหมด แต่เลือกเฉพาะข้อที่เห็นว่าเหมาะแก่กาล สถานที่ บุคคล และประกอบไปด้วยประโยชน์

ธุดงค์ ๑๓ ได้แก่ ๑. การสมทานผ้าบังสุกุล ๒. การถือใช้ผ้าเพียงสามผืน ๓. การบิณฑบาตเป็นวัตร ๔. การเที่ยวไปบิณฑบาตตามลำดับเรือน ละความละโมภโลกมากในโภชนะ ๕. การฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร

๖. การฉันทเฉพาะอาหารในบาตรเป็นวัตร ๗. การไม่รับภัตรที่นำมาส่งที่หลัง
 ๘. การอยู่ป่าเป็นวัตร ๙. การอยู่รุกขมูลโคนไม้ ๑๐. การถืออยู่กลางแจ้ง
 ๑๑. การสมาทานอยู่ในป่าช้า ๑๒. ยินดีในเสนาสนะที่ถูกจัดให้ ๑๓. การ
 นั่ง ยืน เดิน ไม่เอนกายลงนอน ถึงหลับก็เป็นไปใน ๓ อิริยาบถต้น

กรรมฐานนั้นแลเป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรม

ศาสดาองค์เอก ที่ผลิตความสุขบรมสุขให้กับบรรดาสัตว์ทั้งหลาย
 ออกมาจากศาสดาเอก สถานที่อยู่ของท่าน ไม่เห็นมีอะไรสำคัญ แต่
 สำคัญที่ เป็นที่บำเพ็ญด้วยความสงบสงัดในป่า ๆ แล้วก็ถอยมาจนกระทั่ง
 ปัจจุบันนี้ คนเรามองข้ามกรรมฐานมากนะ

กรรมฐานนั้นแล เป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรม ทรงความสุข ความสบาย
 สงบร่มเย็นอยู่ในป่าในเขา ท่านเหมือนหนูหนวกตาบอด ท่านอยู่นะ ผ่าจีวร
 สีแก่ขนุน สีกรัก อยู่ในป่าในเขา ตอนเช้าบิณฑบาตเขามาขบฉัน พอยัง
 ชีวิตให้เป็นไป แต่การบำเพ็ญความเพียร เพื่อกำจัดความชั่ว บำรุงความดี
 ท่านไม่ละไม่ถอยในอิริยาบถทั้งสี่ เว้นแต่หลับเท่านั้น บำเพ็ญตลอดเวลา

เวลาเข้าหากัน เป็นยังไงภาวนา นี่ถามกันแล้วนะ ภาวนาเป็น
 อย่างนั้น ๆ รู้อย่างนั้น เห็นอย่างนั้น ที่นี้ นี่ก็ภาวนา นั่นก็ภาวนา ความรู้
 ภายในด้วยกัน ประสานกันทันที ๆ เหมือนกับเราไปที่ไหน ไปเจอนั้น
 พบนี้มาแล้ว มาพูดกันได้เต็มปาก ความประสานของจิตที่รู้ด้วยกัน ก็เป็น
 อย่างเดียวกัน องค์นั้นรู้อย่างนั้น เห็นอย่างนี้ ตลอดถึงพวกเทวบุตร เทวดา
 อินทร์ พรหม พวกเปรต พวกผี ออกจากนี้ทั้งนั้น จำไปเห็นไป นั้น
 เป็นยังไง ตาเรามีมาตั้งแต่วันเกิด มันเห็นไหมสิ่งเหล่านี้ มันไม่เห็น นี่ละ
 ตาธรรม เป็นอย่างนั้น จึงต่างกับตาโลกมากนะ

ท่านอยู่ที่ไหน ท่านมีแต่ความผาสุกเย็นใจ นั่งคุยกันนี้เป็นชั่วโมง ๆ
 มีแต่อรรถแต่ธรรมทั้งนั้น ไม่ได้มีเรื่องโลกเรื่องสงสารเข้าไปเจือปน อยู่ที่
 นั้นเป็นอย่างนั้น ๆ คำว่าที่นั่น ๆ มีแต่ป่า แต่เขา แต่ถ้ำ เจื่อมผา มีแต่
 ที่สะดวกสบาย สนุกบำเพ็ญธรรม นำธรรมเข้าสู่ใจตลอดเวลา

นี่ละเรื่องธรรม ให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้ แม่นยำที่สุดคือธรรม พอเจอกันไปบ๊ีบ รู้แล้วไม่ถามใคร นี่ละเรียกว่าธรรม เป็นยังไง ไซ้ไหมนะ ๑ ไม่มี เบ่ง ๑ ทีเดียวเลย นี่เรียกว่าธรรม ตาธรรมกับตากิเลสผัดกัน ตากิเลส ไปที่ไหน โอ๊ย มีดบอดไปแหละ มันใสยิ่งกว่าตาแมว ก็มีดบอดอยู่ในหัวใจ แต่ตาธรรมไม่เป็นอย่างนั้น อยู่ที่ไหนท่านสบาย ท่านสบายอยู่ในป่าในเขานั่นละท่านผู้ทรงความสุขความเจริญ และผู้ทรงมรรคผลนิพพาน อยู่ตามป่าตามเขานะ

พระบูรพาจารย์ใหญ่กรรมฐาน

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ซึ่งเป็นพระอันเลิศเลอ ถ้าสมัยพุทธกาลท่านก็เรียกว่า ท่านทั้งสองพระองค์นี้คือ พระอรหันต์ร้อยเปอร์เซ็นต์นั้นแล ท่านได้อุตส่าห์บุกเบิกเพิกถอนสิ่งที่เป็นข้าศึกต่ออรรถต่อธรรม ต่อธุดงค์ ขั้ววัตรปฏิบัติ จาริต ประเพณี ที่พระพุทธเจ้าทรงพาดำเนินมา ซึ่งถูกปกคลุมหุ้มห่อด้วยความมืดมิดปิดกั้นบังของกิเลสทั้งหลาย ให้ค่อยเบิกกว้างออกไป

หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล

ท่านเป็นผู้ทรงขั้ววัตรปฏิบัติ ซึ่งขั้ววัตรปฏิบัตินี้มีมาดั้งเดิม ท่านจดจารึกในคัมภีร์ไบบลานมาตลอดว่าพระธุดงค์กรรมฐาน ธุดงค์ ๑ ก็แปลว่า เครื่องกำจัดกิเลสนั่นเอง กรรมฐาน แปลว่า ฐานที่ตั้งแห่งงานอันชอบธรรมอย่างยิ่งทางพระพุทธศาสนา เมื่อรวมแล้วเรียกว่า พระธรรมกรรมฐาน หลวงปู่เสาร์ และหลวงปู่มั่น ทั้งสองพระองค์นี้ เป็นผู้อุตส่าห์พยายามบุกเบิกเพิกถอนชวากหนาม ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุดงค์วัตร

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

เพราะแต่ก่อนในสมัยนั้น ไม่มีใครสนใจกับธุดงค์วัตร พระกรรมฐาน ประหนึ่งว่าแทบไม่มีในเมืองไทย แต่ครั้นแล้วก็มีท่านทั้งสอง

๑๒

พระองค์ คือ หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ นี่แล ได้นำคัมภีร์ที่ทรงแสดงไว้แล้ว ในพระไตรปิฎกต่าง ๆ ออกมาประพาดปฏิบัติให้เปิดเผย จนเป็นที่รำลือ และทางซั้วก็คิดขวางเข้ามา บางครั้งถูกขับไล่ไสส่ง หาวว่าเป็นพระจรจัด พระชั้วขวางต่อบ้านต่อเมือง ถูกขับไล่ไสส่งจากฝ่ายปกครองตามสถานที่นั้น ๆ เรื่อยมา ท่านก็ไม่หวั่นไหวในการประพาดปฏิบัติ ดำเนินตาม ข้อวัตรปฏิบัติที่มีแล้วในคัมภีร์เรื่อยมา ค่อยบุกเบิกเพิกถอนไปเรื่อย ๆ

การบำเพ็ญธรรมของท่าน ก็ปรากฏขึ้นภายในจิตใจเป็นลำดับลำดับ เป็นกำลังใจที่ท่านจะอุตสาหะพยายาม เพิกถอนกิเลสตัณหาภายในจิตใจ แล้วก็เข้าไปพร้อม ๆ กันกับการแนะนำสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาเรื่อยมา กระทั่งมาจนถึงสมัยปัจจุบันนี้รู้สึกว่าจะไปไหนพระกรรมฐานเรา ซึ่งเป็นทางดำเนินมาดั้งเดิม ก็ได้เปิดกว้าง กระจายออกไปทุกแห่งทุกหนทั่วประเทศไทยของเรา ทั้งนี้ก็ขึ้นมาจาก ทั้งสองพระองค์นี่แลเป็นผู้บุกเบิกในเบื้องต้น ท่านจึงได้รับความลำบาก ลำบหนามากทีเดียว

ตามที่ท่านเล่าให้ฟัง เราน้ำตาร่วง ๆ เวลาท่านเล่าถึงความทุกข์ ความทรมาน ทั้งถูกขับไล่ไสส่งจากที่ต่าง ๆ ฝ่ายปกครอง มักจะเป็นอยู่เสมอ เวลาท่านเล่า ท่านไม่ได้เล่าด้วยความโกรธแค้นอะไร เวลาเรื่องไปสัมผัส ท่านก็เล่าให้ฟังธรรมดา ๆ ท่านไม่มีลักษณะท่าทางว่าจะโกรธเคือง หรือ เคียดแค้นให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่มาขับไล่ท่าน แต่ท่านพูดถึงเรื่องความทุกข์ ความทรมานของท่าน ที่สมบุกสมบันมาตลอดต่างหาก

สำหรับเราผู้ฟังท่านพูดแล้ว เกิดความสลดสังเวช สงสารท่านเป็น กำลัง น้ำตาร่วง โดยไม่ให้คุณทราบแหละ กลืนน้ำลายเข้าภายใน รู้สึกว่า เราก็มีกิเลสเหมือนกัน ท่านไม่เคียดแค้น เราก็เคียดแค้นอยู่ภายในใจ ถึงผู้ที่มาขับไล่ไสส่ง โดยหาเหตุผลหลักเกณฑ์อะไรไม่ได้เลย นั้นท่านเล่า มาที่ไร่นี้ อุดสลดสังเวชน้ำตาร่วงไม่ได้ เพราะความทุกข์ ความสมบุก สมบันของท่านเรื่อยมา

ความรู้ความเห็นที่เป็นขึ้นภายในจิตของท่าน ท่านก็เล่าไปพร้อม ๆ กัน ไปอยู่ที่นั่น เกิดความรู้ความเห็นอย่างนั้น ไปที่นั่น เกิดความรู้ความเห็นอย่างนั้น นับตั้งแต่ธรรมภายในใจ พวกสมาธิ พวกปัญญา จนกระทั่งถึง วิมุติหลุดพ้น แล้วแตกกระจายออกรอบด้านของจิตนั้น เกี่ยวกับเรื่อง เทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม ตลอดจนรกอเวจี กระจายไปหมด ท่านรู้ ตลอดทั่วถึงเต็มกำลังของท่านนั้นแล

เวลาเล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง จึงเป็นที่ปลื้มอกปลื้มใจ เป็นสด ๆ ร้อน ๆ ไม่ลืมมาจนกระทั่งถึงวันนี้ จึงได้นำเรื่องราวที่ได้ยินได้ฟังจากท่าน ซึ่งเล่าตลอดมาตามเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเข้าไปสัมผัสแล้ว ท่านก็นำออกมาเล่าให้ฟัง ๆ จึงได้นำเรื่องความจริงจัง และความรู้จริง เห็นจริงของท่าน มาเล่าให้พี่น้องชาวไทยเราทราบ ให้ฟังทราบกันว่าสิ่งที่ท่านกล่าวถึงนั้น เป็นวิสัยของใจที่เกิดขึ้นจากจิตตภาวนา

รากแก้วของกรรมฐาน

พระกรรมฐาน รู้สึกจะมากทางภาคอีสาน และมากเรื่อยมา เพราะ รากแก้วของกรรมฐานในสมัยปัจจุบัน ก็อยู่ที่ภาคอีสานเป็นพื้นฐาน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เป็นรากฐานของกรรมฐานมานาน เพราะฉะนั้น บรรดาลูกศิษย์ลูกหาที่ต้องการอรรถธรรมจริง จึงต้องหมั่นหาครู หาอาจารย์ซึ่งเป็นที่แน่ใจได้ แล้วก็ไม่นับหลวงปู่ทั้งสององค์นี้ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น

หลวงปู่เสาร์ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ท่านไม่ค่อยเทศน์ เจียบแต่ว่าไม่เทศน์ ถ้าจะเทศน์ก็พูดเพียงสองสามประโยคแล้วหยุดเลย สำหรับหลวงปู่มั่น การเทศนาว่าการทุกสิ่งทุกอย่างอยู่นั้นหมดเลย ธรรมทุกชั้นอยู่นั้นหมด ออกจำ ๆ เลย จากนั้นมาบรรดาลูกศิษย์ลูกหา ที่ไปศึกษากับท่านทั้งสอง องค์นี้มา ก็กลายเป็นครูเป็นอาจารย์ของพระทั้งหลายต่อมาเรื่อย ๆ ดังที่เราเห็น เช่น อาจารย์นั้น อาจารย์นี้ ออกจาก เฉพาะอย่างยิ่งหลวงปู่มั่น ออกจากนี้ เรียกว่ามีอยู่ทั่วประเทศไทยทุกภาค

๑๔

บรรดาที่ได้รับจากครูบาอาจารย์ ที่ท่านศึกษามาจากหลวงปู่มั่น ยกตัวอย่างเช่น หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่ขาว หลวงปู่คำดี เหล่านี้มีแต่ออกจากนี้ล้วน ๆ เลย นี่เราพูดเพียงเอกเทศนะ ที่นี้แต่ละองค์ ๆ นี้ ลูกศิษย์มากน้อยเพียงไรมาศึกษาอบรม แล้วก็แตกกระจายออกไป ซึ่งก็มีอยู่ทุกภาค ๆ เป็นรุ่นหลาน รุ่นลูกก็คือลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของท่าน รุ่นหลานก็เป็นลูกศิษย์ของลูกศิษย์ผู้ใหญ่อีกทีหนึ่ง แตกกระจายออกไป ถึงจะไม่ได้แบบฉบับของครูของอาจารย์ ก็พอเป็นร่องเป็นรอยบ้างก็ยังดี เรียกว่าจฺวานอนุโลม ดึกว่าไม่ได้ไปศึกษาอบรมมา

หลวงปู่สิงห์

ตั้งแต่ หลวงปู่สิงห์ จังหวัดนครราชสีมา ที่สร้างวัดศาลวันขึ้น นั่นเป็นลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของท่าน เท่าที่เราจำได้ก็ อาจารย์สุวรรณ ท่านเสียไปแล้ว แล้วก็ไล่เสียกัน อาจารย์สุวรรณ ท่านเคยไปอยู่ทางท่าบ่อ เคยสนิทสนมกับเรา เพราะเราไปเที่ยวทางท่าบ่อ ไปพบกับท่านที่นั่น นี่เรียกว่า อาจารย์สุวรรณ คู่เคียงกันกับ หลวงปู่สิงห์ วัดศาลวัน

หลวงปู่สุวรรณ

หลวงปู่มหาปิ่น เป็นน้องของหลวงปู่สิงห์ เป็นเจ้าอาวาสวัดศรัทธารวม ด้านตะวันออกโคราช ติดกันแต่ก่อนอยู่ชานเมืองไป ห่างจากตัวเมืองไปประมาณ ๒ กิโลเมตร เดี่ยวนี้มันจะกลายเป็นใจเมืองเข้าไปแล้ว บ้านครอบครัวนี้ ก็น้องคนหนึ่ง นอกจากนั้นเราก็จำไม่ค่อยได้ ลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของท่านมาหา หลวงปู่แหวน อย่างนี้ ไล่เสีย ๆ กันมา

หลวงปู่มหาปิ่น

แต่ก่อนท่านอยู่ในป่าจริง ๆ เพราะหลวงปู่มั่น ท่านไม่ได้ออกมานอก ๆ หา ๆ ง่าย ๆ ท่านอยู่ในป่า จากป่าก็ภูเขา ออกมาตีนเขาตีนอะไร ถ้าไม่ใช่ อยู่ภูเขาก็ต้องอยู่ในป่า ส่วนมากท่านจะอยู่ในภูเขา

เอาจริงเอาจัง นี่ละต้นเป็นอย่างนั้น

ที่นี้เวลากิ่งก้านแตกแขนงออกไป มันก็ปลอมก็ปลอม ไปเรื่อย ๆ อย่างนั้น อย่างเรานี้เป็นวาระสุดท้ายท่านจริง ๆ เราเรียกว่า เหลนก็ถูก เราเป็นรุ่นเหลนไป หรือยก ๆ ขึ้นบ้างก็ว่าหลาน แต่ไม่เต็มใจนัก ถ้าว่าเหลนนั้นจะพอดี เพราะครั้งสุดท้ายของท่าน ลูกศิษย์ต้น ที่สอง ลำดับมาที่สาม สุดท้ายก็น่าจะเป็นอย่างพวกเรา

ต้นจริง ๆ ก็ ท่านอาจารย์สิงห์ อาจารย์สุวรรณ แล้วต่อเนื่องมา ท่านอาจารย์ฝั้น เกี่ยวโยงกันมาตลอดนะเรื่อยมา แล้วก็ค่อยต่อกันมา ๆ ครูอาจารย์ทั้งหลายเหล่านี้ ได้รับการอบรมมาแล้ว มาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ก็แนะนำสั่งสอน เป็นหลานไปละนะ เราจะอยู่ในชั้นหลานนี่ละ หลานกับเหลนนี้แย่งตำแหน่งกันอยู่ จากนั้นก็เหลว เข้าใจใหม่ มาลูก มาหลาน มาเหลน แล้วก็เหลวไปเลย

ปฏิบัติพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นพาดำเนินมา

หลักปฏิบัติที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นพาดำเนินมา ซึ่งได้สืบทอดมาถึงพวกเราเวลานี้ เป็นปฏิบัติที่ถูกต้องแม่นยำ ไม่มีเงื่อนไขให้สงสัย แม้แต่ห้อย เพราะท่านดำเนินตามแบบฉบับของศาสดาที่มีไว้แล้วในตำราจริง ๆ ไม่ใช่แบบแอบ ๆ แฝง ๆ หรือ แผลง ๆ ไป ดังที่เห็น ๆ กันทั่ว ๆ ไปนี่มีลักษณะอยากเด่นอยากดัง ไม่เข้าร่องเข้ารอย อย่างนั้นไม่มี

สำหรับของหลวงปู่มั่น เป็นปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมล้วน ๆ จึงไม่มีเงาที่หน้าสงสัย เท่าที่พาดำเนินมานี้ก็พอจะทราบเรื่องราวบ้าง เช่น รุดงควัตร การฉันทมือเดียวหนเดียว นี่ก็มีอยู่แล้วในรุดงค์ ๑๓ ข้อการบิณฑบาตเป็นวัตร คือไม่ให้ขาดเมื่อยังฉันทอยู่ อันนี้ก็มิในรุดงค์ ๑๓ นั้นแล้ว การฉันทในบาตร ก็มีในรุดงค์นั้นแล้ว นี่ที่ปฏิบัติกันอยู่นี้ก็เห็นได้อย่างชัดเจน ไม่มีลึกลับอันใดเลย เพราะในตำรา มีไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ท่านดำเนินตามตำรานั้นจริง ๆ

๑๖

ถือผ้าบังสุกุลที่ท่านเป็นองค์หนึ่ง ดูจะไม่มีในสมัยปัจจุบันนี้เกินหรือเหนือท่านไป ท่านถือมาตั้งแต่เริ่มบวชจนกระทั่งวาระสุดท้าย ก็ได้เห็นท่านใช้อั่งสะที่ท่านเจ้าคุณปราจีนมุนี จังหวัดปราจีนฯ นำมาถวายท่านท่านนั้นด้วยความเมตตาสงสารท่านเจ้าคุณนั้นนะ เท่าที่สังเกตดู เพราะก่อนที่ท่านจะถวายด้วยมือ ท่านได้กราบเรียนให้ทราบก่อนว่าเป็นผ้าป่า ท่านว่าฉันดูว่าท่านกรอเอง แล้วไปให้ช่างหูกเขาทอให้ ว่าอย่างนั้น

ท่านจึงได้เมตตาฉลองให้ทั้งสองผืน นอกนั้นดูไม่เห็นปรากฏว่าท่านใช้คหบดีจีวรเลย นี่จะให้เด่นขนาดไหน ในสมัยปัจจุบันนี้ ผู้ที่ทรงชุดค์ข้อนี้ได้โดยสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นมาจนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย จะหาอย่างท่านอาจารย์มั่นนี้ได้ที่ไหน นี่ก็เป็นชุดค์ข้อหนึ่งที่เด็ดเดี่ยวมากสำหรับองค์ท่านที่เคยปฏิบัติมาโดยลำดับลำดา ไม่ขาดวรรคขาดตอนเลย

พูดถึงด้านภาวนา นี่เราพูดเพียงแง่ชุดค์เพียงเล็กน้อย เช่น การอยู่ในป่า อยู่ในป่าช้า เหล่านี้มีในชุดค์หมดแล้ว ไม่เป็นข้อที่น่าสงสัย ในถ้ำ เจ็อมผา เหล่านี้มีในอนุศาสน์และในชุดค์ ๑๓ อยู่แล้วนั้น เป็นธรรมที่ตายใจได้จริง ๆ ที่ท่านพาดำเนินมา เราทั้งหลายได้ยึดเป็นแนวทางสืบกันมาจนปัจจุบันนี้ เพราะท่านเป็นผู้พาดำเนิน

นี่พูดถึงเรื่องชุดค์ ๑๓ เราพูดเพียงข้อใดข้อหนึ่ง ไม่พูดโดยตลอดทั่วถึงทุกข้อไป เช่น เนสัชช กิสมาทาน ไม่นอนเป็นวัน ๆ หรือ คีน ๆ ไปอย่างนี้ก็มิใช่ในชุดค์ นอกจากนั้นวิธีดำเนินทางด้านจิตตภาวนา ท่านก็ไม่ได้พาบ้ำเพ็ญ หรือปฏิบัติให้นอกเหนือไปจากหลักธรรมที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้นเลย เช่น สอนพุทโธ หรือสอนอานาปานสติ หรืออาการ ๓๒ นับแต่กรรมฐาน ๕ ขึ้นไปจนกระทั่งถึงอาการ ๓๒ เหล่านี้มีในตำรับตำราโดยสมบูรณ์อยู่แล้ว ไม่เป็นข้อสงสัย ไม่เป็นที่ให้เกิดความระแวงอะไรทั้งสิ้น

ที่ท่านพาดำเนินมาไม่ได้มีบทแปลก ๆ ต่าง ๆ และเป็นสิ่งที่ผูกขาดบ้าง หรือเป็นอะไรขลัง ๆ บ้าง อย่างนี้ไม่ปรากฏ ถ้าขลังก็ขลังด้วยความเป็นธรรมจริง ๆ คือเอาจริงเอาจังประหนึ่งว่าขลัง ไม่ใช่ขลังแบบโลก ๆ ขลังด้วย

ความเป็นธรรม ขลังด้วยความแน่ใจตัวเอง และทำความอบอุ่นแก่ตนเอง ด้วยความขลังนั้นจริง ๆ นี่คือปฏิบัติที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นพาดำเนินมา

การขบการฉันทันนี้ยิ่งละเอียดมาก ถ้าพูดตามอย่างวัดป่าบ้านตาด เรา ก็เรียกว่าฝึกกันอยู่มากทีเดียว เพราะฉะนั้นท่านอยู่ด้วยความขี้น ๆ ฉันทันก็เหมือนกัน อดอยากขาดแคลนไปบ้าง ไม่ได้สมบูรณ์พูนผลอะไร สำหรับกับหรืออะไรเหล่านี้ แต่ข้าวนั้นมี เพราะอยู่ในป่าในเขา ใครจะหาอาหารหวานคาวไปถวายด้วยของดิบของดี ก็มีแต่ชาวบ้านที่อาศัยเขาอยู่ ได้ฉันไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยทั้งพระมีจำนวนมากมายอย่างนี้ ก็พอยังอัตภาพ ให้เป็นไปเท่านั้น ไม่เป็นอารมณ์อันใดกับอาหารมากน้อยนั้นเลย

ข้อวัตรปฏิบัติที่หลวงปู่มั่นพาดำเนิน

หลวงปู่มั่น ท่านทำเป็นแบบฉบับ เป็นเนื้อเป็นหนังของศาสนา ของพระของเณรจริง ๆ คือ พอฉันจังหันเสร็จแล้วนี้ พระเณรจะรีบล้างบาตรอะไร ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ขนบริวารไปที่พักของตน ๆ แล้วหายเงียบหมด วัดนี้เหมือนไม่มีพระ คือไปอยู่ในป่ากันทั้งนั้น

สำหรับท่านเอง ท่านก็ชอบสงัด ท่านไม่ชอบให้ใครยุ่งท่าน จะไปหาท่านได้ตามเวลาเท่านั้น นอกนั้นไปไม่ได้ เช่น ตอนบ่ายสองโมง ท่านออกมา ก็มีพระเณรทยอยไปหาท่านบ้างเล็กน้อย สององค์สามองค์ แล้วก็ตอนหลังปิดกวาดสร่งน้ำเรียบร้อยแล้ว ก็ขึ้นหาท่านได้อีกระยะหนึ่ง

พอคำจากนั้นแล้ว ท่านก็ลงเดินจงกรมของท่าน พระเณรก็ทำหน้าที่ของตัว ด้วยการเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาเป็นประจำ นี่พื้นฐานของวัดนี้ที่ท่านครองวัดอยู่ เป็นอย่างนั้นตลอดมา การเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา นี่ถือเป็นกิจ เป็นการเป็นงานของพระ เป็นเนื้อเป็นหนังชีวิตจิตใจของพระอย่างแท้จริง ไม่มีงานอื่นใดเข้ามายุ่งได้เลย

๑๘

แต่ก่อนแขกคนญาติโยมไม่มี เพราะทางจากนี้ไปพรรณาย(อำเภอพรรณานิคม) ไม่มีรถมีรา ต้องบุกป่าฝ่าดงไป ถ้าไปทางตัดทางลัดนี้ก็ขึ้นภูเขาทางนั้น ถ้าไปทางอ้อม ก็ไปทางลัดทางเกวียน ๖๐๐ เส้น ถ้าไปทางลัดก็ขึ้นเขาแล้วลงทางโน้น อันนี้ประมาณ ๕๐๐ เส้น การไปมาหาสู่สำหรับวัดนี้ จึงไม่ค่อยมี ไม่มีใครกล้ามาแหละ นอกจากพระท่านมาโดยเฉพาะ ๆ การภาวนาของพระ จึงสะดวกตลอดทั้งวันทั้งคืนเลย

ท่านเองก็รับพระเป็นระยะเท่านั้นเอง ไม่มากกว่านั้น มีเท่านั้น ถ้าวันไหนประชุมก็รวมกันไปประชุมที่กุฏิท่าน แน่นไปหมดละ เวลาประชุม ท่านไม่ได้ลงมาประชุมที่ศาลา นอกจากวันอุโบสถที่พระทั้งหลายมาจากที่ต่าง ๆ

มารวมกันทำอุโบสถ ประมาณ ๕๐-๖๐ องค์ลงอุโบสถ ท่านก็ให้อโวกาทอนนั้น มีจำนวนมากพอสมควร แต่ปกติวัดนี้จะมีประมาณ ๓๕-๓๖ องค์ ไม่ให้มากกว่านั้น หากจะมีจรมาก็มีชั้วระยะสองสามวันเท่านั้น ปกติที่พระเณรอยู่เป็นพื้นในวัดนี้ก็ประมาณ ๓๕-๓๖ องค์ นี่ก็ถือว่ามากที่สุดแล้ว สำหรับวัดนี้ และสำหรับหลวงปู่มั่น ซึ่งท่านไม่ชอบพระเณรมาก นั้นนับว่าท่านรับมากที่สุด

การทำคามเพียรนี้ตลอดเวลา ไม่มีงานอื่นใดเข้ามาแทรกเลย ทำเลป่านี้เป็นที่ทำงานของพระ ที่เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาหมด ในป่านี้มีแต่ทางจงกรม เพราะป่ากว้าง ใครจะไปทำที่ไหน ทำได้ทั้งนั้น ลึกๆ เป็นดงไปหมด ส่วนที่นี้เป็นที่รวม บริเวณวัดก็ไม่กว้างนัก ที่กวาดโล่งเอาไว้ไม่กว้างนัก แต่ที่ทำเลของพระภาวนานั้น มีทั่วไปในป่าในดงสะดวกสบายทุกอย่างเลย นี่พื้นเพที่ท่านพาทำมา ท่านทำอย่างนั้น

เวลามาพบมาคุยกันนี้ ไม่มีเรื่องการบ้านการเมือง การซื้อการขาย เรื่องหญิงเรื่องชาย คำว่าเรื่องโลกนั้น ไม่มีเลย ฟังแต่ว่าไม่มีเลย จะมีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมล้วน ๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ตลอด เวลาคุยกันมีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมล้วน ๆ แม้พระท่านคุยกัน สนทนากันตามที่ต่าง ๆ ใน

วัดนี้ ก็เป็นแบบเดียวกันหมด ไม่มีเรื่องโลกเรื่องสงสารเข้ามาเจือปนเลย
สงบทั้งกลางวันกลางคืน วัดนี้ตลอด

เวลามาเล่าภาวนาให้ท่านฟัง องค์กรนี้รู้อย่างนี้ องค์กรนั้นเห็นอย่างนั้น
จากจิตตภาวนาของท่าน มันก็เป็นเครื่องปลุกใจกันเป็นลำดับลำดับ เพราะ
ผลงานจากการภาวนา มีความรู้ความเห็นแปลกต่างกัน ใครมาเล่าถวาย
ท่านแล้ว ท่านก็ชี้แจงให้ทราบ และผู้มาคอยฟังก็ได้รับประโยชน์ทั่วถึงกัน
อย่างนี้ตลอดมา

นี่เรียกว่า ศาสนาแท้ ผู้บำเพ็ญธรรมเพื่อมรรคเพื่อผลโดยแท้ ท่าน
บำเพ็ญ ท่านสนทนากันอย่างนั้น พูดกันคำไหน มีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม
เรื่องมรรคเรื่องผล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา ไม่มีเรื่องอื่นเข้ามาแฝงเลย
เพราะเหตุไร ก็เพราะศาสนานี้เป็นแหล่งแห่งมหาสมบัติอันใหญ่โต และ
เลิศเลอยิ่งกว่าสมบัติใดในโลก

ในโลกเขามีสมบัติต่าง ๆ ที่ต่างคนต่างวิ่งเต้นขวนขวาย คู้ยเขี่ย
ขุดค้นหาในสมบัติประเภทใด ก็ได้มาตามสมบัติที่มีอยู่นั้น ๆ ที่นี้
ธรรมสมบัติก็เหมือนกัน ใครคู้ยเขี่ยขุดค้นหาธรรมสมบัติ ได้ประเภทใดมา ๆ
ก็สามารถที่จะนำมาพูดมาสนทนาซึ่งกันและกันได้ เช่นเดียวกับทางโลกเขา
เพราะฉะนั้นเวลาท่านคุยกัน จึงมีแต่เรื่องธรรมล้วน ๆ เป็นเครื่องปลุกใจ
กันได้ดี

นี่ละครั้งพุทธกาลท่านดำเนินมาอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทรงพาดำเนิน
บรรดาพระสงฆ์สาวกทั้งหลายก็ดำเนินมาอย่างนั้น ที่มาเป็นสรณะของ
พวกเราี้ ล้วนแล้วตั้งแต่ท่านดำเนินมาอย่างนั้น ได้มรรคได้ผลเป็นที่
พอพระทัยและพอใจแล้ว นำธรรมอันล้ำเลิศนั้นมาสั่งสอนสัตว์โลกเรื่อยมา
จนกระทั่งปัจจุบันนี้ นั่นพื้นเพท่านดำเนินมาอย่างนั้น

คติความทุกข์ยากลำบากของหลวงปู่มั่น

เราอย่าเห็นว่า สิ่งใดที่จะมีความประเสริฐเลิศโลก ที่จะเสาะแสวง
ให้เป็นความสุข ความสบาย แก่ร่างกายและจิตใจของเรา ร่างกายเราก็

๒๐

พอเป็นพอไปแล้ว บิณฑบาตมาวันหนึ่ง ๆ เป็นยังไง เราดูก็รู้ เต็มบาตรมา อาหารก็พอกพูนจนจะตาย เพราะมันเหลือเพื่อ ไม่ใช่จะตายเพราะความ อุดอยากขาดแคลน ผู้ที่ไม่เคยปฏิบัติก็ไม่ทราบ ว่า ท่านพาดำเนินมา แต่ก่อนท่านปฏิบัติอย่างไร ไม่ได้เป็นเหมือนอย่างวัดป่าบ้านตาดเรานะ

ยังสมัยท่านอาจารย์มั่น ด้วยแล้ว โอ้โฮ หน้า สดสังเวช ท่านเล่าให้ฟังนาน ๆ จะมีทีหนึ่ง พอพูด ไปสัมผัส ท่านก็เล่าเสียมั่งอะไรมั่ง เพราะท่าน ไม่เป็นกังวลกับสิ่งใด ท่านเล่ามาก็เพื่อเป็นคติของ พวกเรานั้นแหละไม่ใช่อะไร พอเรื่องไปสัมผัส ท่าน ก็เล่ามาถึงความอดอยากขาดแคลน

กรรมฐานสมัยนั้น เหมือนกับว่าของเกิดขึ้นใหม่ เหมือนไม่เคยมีใน วงศานานี้เลย ประชาชนทั้งหลายก็ไม่ทราบ เห็นแต่พระอยู่ตามวัดวาอาราม ในบ้านในเมือง ไม่เห็นพระในป่าแบกกถดสะพายบาตร เหมือนอย่างเราไป ก็ตื่นตกใจกัน ก็อย่างที่เราเขียนในประวัตินั้นแหละ เขียนตามความจริง วิ่งหนีระหกระเหิน รุนกันไปหมด ไปอยู่ที่ไหน เขาเข้าใจว่า พระกรรมฐาน นี้ฉันแต่ถั่วแตงา ไม่ได้ดีกว่า ฉันเหมือนอย่างโลกทั่ว ๆ ไป เลยมีแต่ ข้าวเปล่า ๆ กิน มันอย่างนั้น เพราะเราหาอย่างนั้น ท่านว่า ท่านพูดก็ถูก ของท่าน เป็นเดือนกว่าก็มี ท่านว่าจะว่าอะไร มีแต่อย่างนั้นแหละ ต่อมา ก็เข้าอกเข้าใจ มีอะไรเขาก็ถวายมา ก็พอได้กิน

ความทุกข์ ความลำบาก ดังที่เขียนแล้วในประวัติของท่าน นั้นละ ท่านผู้เดินหน้าพวกเราในสมัยปัจจุบันนี้ ท่านลำบากขนาดไหน การ ประกอบความพากเพียร ก็เอาตายเข้าว่าทีเดียว ไปอยู่ในที่บางแห่ง จนเขาตัดไม้ให้ท่าน เวลาออกมาบิณฑบาตก็ให้ถือไม้สั้นมา ไม้สั้นทำให้ แดกตรงปลายเสียบ้าง เที้ยวเคาะเป็ะ ๆ เขาวิตกวิจารณ์กับท่าน กลัวจะ มาเจอหมีบ้าง เจอเสือบ้าง เพราะท่านอยู่ไกล กว่าจะมาบิณฑบาต แถวนั้น สัตว์เสือชุม

เช่นอย่างทางอำเภอบ้านฝื่อไปทางโน้น เลยเข้าไปข้างในโน้น เรียกว่าบ้านนาหมีนาญ ท่านเคยเล่าให้ฟัง เสือชุมมาก อยู่บนถ้ำ มันยังเข้าไปหา มันมาตามราวถ้ำ มาที่นี่มาตามทางคนมา ตามทางเรามา ถ้าเป็นหน้าผานี้ ก็ไม่เห็นขึ้นไม่ได้ มันมาทางนี้เข้ามานี้ ตื่นเช้าเห็นรอยมัน อยู่กับแคร์ เป็นแคร์เล็ก ๆ รอยมันเข้ามาถึงนี่เลย โอ้โฮ เสือมานี้ มันมาดมท่าน โน่นนะ ดมในมุ้งนี่นา ดูซี

“ตอนนั้นไม่ทราบว่า เราจะนอนอยู่ หรือว่านั่งภาวนาอยู่ ก็ไม่รู้” ท่านว่างั้นนะ มันก็มาหนเดียวเท่านั้นแหละ ไม่มาอีก บางทีเด็กมันไปอะไร ๆ ไปหาท่านก็มี เด็กผู้ชาย ๓-๔ คน รีบบอกให้กลับบ้านไป อย่ามาแถวนี้ ไป ๆ ท่านไล่กลับ กลัวเสือ เขาก็อยู่บ้านเสืออย่างงั้น เขาคงไม่กลัว นั่นเป็นอย่างงั้น ความลำบากของท่าน

อาหารการบริโภคเหมือนกัน เช่นอยู่ทางบ้านโคกนามน แถวหนองฝื่อ ก็เหมือนกัน อาหารขาด ๆ แคลน ๆ เพราะพระเณรมีมากที่อาหารที่ไหนก็ส่งเข้าไปไม่ได้ จะว่าไง ก็มีแต่ชาวบ้านเขาเลี้ยงดู อาหารถ้าเราจะเทียบกับวัดป่าบ้านตาดนี้แล้ว โอ้โฮ เหมือนฟ้ากับดิน มันห่างไกลกันขนาดไหน แต่พระกรรมฐานท่านไม่ได้สนใจนี่หา เรื่องอาหารการกินมีมากมีน้อย ท่านไม่ได้สนใจ ท่านสนใจแต่ธรรม

แม้เช่นนั้น ท่านยังเอานิด ๆ หน่อย ๆ อีกด้วยซ้ำไป จะว่าอะไร ชาวไม่ให้อิ่มก็มี ไหนจะไปตะกละตะกลามกับเรื่องอาหารการกินได้ยังไง นี่แหละที่ท่านไม่กังวล ท่านอยู่ได้ทั้งนั้นแหละ แถวนีเขาก็รู้เรื่อง แล้วเขาก็มีความเคารพมาก แต่พระมีมาก อาหารก็ต้องมีขาด ๆ เชน ๆ บ้างเป็นธรรมดา แต่ไม่ปรากฏว่า องค์ไหนเป็นสัญญาณอารมณ์กับเรื่องอาหาร การบริโภคเรื่องน้ำอ้อย น้ำตาล โกโก้ กาแฟ นี้ ไม่มีละ จะเอาอะไรมากิน มันเป็นความเคยชิน ฉันจึงหันเสร็จแล้ว หายเจียบ ๆ เลย นี่มันเหลือเพื่อทุกสิ่งทุกอย่าง การดำเนินปฏิบัติทางจึงลำบาก

คติหลวงปู่มั่นเดินจงกรมบนเขา

พระพุทธเจ้าเสด็จไปภาวนาเป็นศาสดาเอก ไม่เห็นใครไปแต่งทางจงกรมให้ท่าน เราจะเก่งกว่าครูไปไหน อยู่ตรงไหนอยู่ชั้ มันลงลึกก็ลงเลย ดังพ่อแม่ครูจารย์มั่นท่าน อันนี้เป็นองค์อื่นเล่าให้ฟัง คือท่านเดินจงกรมอยู่ในป่าในภูเขา มันไม่มีที่เดินจงกรม เราก็ ทุกอย่างมันซึ้งในใจนะ คือไม่มีทางจงกรม ท่านเดินจงกรม มันมีสูงมีต่ำ ไม่มีทางสำหรับเดิน แล้วพระท่านดูท่านเดินจงกรม ทางจงกรมไม่มี ท่านก็บุกไปอย่างนั้นล่ะ ไปก็ไผ่ขึ้นนี่บีบ แล้วลง เดี่ยวไผ่ขึ้นนี่บีบ

พระท่านเห็น อู๊ย น่าสงสาร ท่านเดินจงกรม ท่านไม่ถอย ว่าอย่างนั้นนะ ถึงเวลาไปพักที่ไหนแล้ว ท่านจะหาที่ซอกท่านโดยเฉพาะ ๆ ที่นั้นวันนั้นไปแล้วมันอยู่ภูเขา ไม่มีทางเดินจงกรม ก็ลงหลุมลงไปไผ่ขึ้นนั่น แล้วก็ลงหลุมลงไปไผ่ขึ้นทางนี้ พระท่านยืนดูอยู่ แล้วมาเล่าให้เราฟัง เราไม่ลืม เข้าฝักในหัวใจเลย

พระกรรมฐานเพชรน้ำหนึ่ง

หลวงปู่ขาว อนาลโย

ผู้ที่ท่านมีความสุขจริง ๆ คือ พระกรรมฐานเฉพาะปัจจุบันเอาสายหลวงปู่มั่น ยันเลย เพราะหลวงปู่มั่น เป็นเอกในเรื่องอรรถเรื่องธรรม และการบำเพ็ญธรรมก็เป็นเอก บรรดาลูกศิษย์ลูกหาก็ร้อง ๆ กันลงไป ตามกำลังวาสนาของตน ดัดดีนเพื่ออรรถเพื่อธรรม ต่างองค์ก็ได้ครองธรรมเป็นลำดับลำดับ เราจะเห็นได้จากครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น มีน้อยเมื่อไร ตั้งแต่สมัยท่านอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปิ่น เรื่อยมาหาอาจารย์ขาว อาจารย์แหวน อาจารย์ฝั้น อาจารย์คำดี มีแต่ลูกศิษย์หลวงปู่มั่น นะ ท่านเหล่านี้แลที่ท่านครองอรรถครองธรรมอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เรียกว่า “เพชรน้ำหนึ่ง”

นั่นแหละคือความสุขเต็มหัวใจท่าน ท่านก็ได้มา
แนะนำสั่งสอนพวกเรา นี่คือผลแห่งธรรมที่ท่าน
ปฏิบัติมา และค่อยลดลวงไป ผู้ปฏิบัติตามหลังท่าน
ก็มีอยู่ อย่างทุกวันนี้ ผู้ทรงอรรถทรงธรรมอยู่ในป่า
ในเขา ยังมีอยู่เยอะนะ ท่านไม่ได้แสดงตัว ท่าน
อยู่ในป่าในเขาลึก ๆ ลับ ๆ เป็นเหมือนผ้าชีรี้ว สายตา
โลกไม่มอง อย่างว่ามองไม่เห็น มองบ้างนะ ไม่มอง
นั้นเหมาะแล้ว จึงไม่เห็น ก็ติดไปตามกิเลส เหมือน
ว่าความสุขความเลิศเลอจะอยู่กับความดีดัดของเรา
โดยถ่ายเดียว ไม่ได้เห็นว่าจะอยู่ในอรรถในธรรม
เช่นนั้นเลยนะ โลกมันถึงมองข้าม

ดังที่นำมาพูดให้พี่น้องทั้งหลายฟัง ครูบา
อาจารย์เหล่านี้มีแต่เพชรน้ำหนึ่ง หลวงปู่มั่นเรา
นี้แหละเป็นต้นเหตุ มีน้อยเมื่อไรที่ท่านมรณภาพไป
แล้ว อัฐิของท่านกลายเป็นพระธาตุ ซึ่งล้วนแล้ว
ตั้งแต่เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น เวลานั้นตั้งสืบทว่าองค์
แล้วนะที่ท่านล่วงไปแล้ว อัฐิท่านกลายเป็นพระธาตุ
อัฐิกลายเป็นพระธาตุต้องดีตราอย่างชัดเจน ไม่ต้อง
ถามใครเลยว่า นี่คือพระอรหันต์ เพราะท่านบอกใน
ตำรา บอกชัดเจนแล้วว่า อัฐิของพระอรหันต์เท่านั้น
ที่จะกลายเป็นพระธาตุได้ เมื่อประกาศออกมาเป็นพระธาตุแล้วก็ชัดเจน

นี่คือท่านปฏิบัติอยู่ในป่า ขวนขวายอรรถธรรมเข้าสู่ใจ ใจก็แสดง
ความสุข ความแปลกประหลาดอัศจรรย์ขึ้นมา ไปแนะนำสั่งสอนใคร ถ้าใจ
มีหลักมีเกณฑ์แล้ว ผู้ฟังมันก็เป็นเครื่องดึงดูดกันให้เกิดความสนใจ ผิด
กันนะ ธรรมที่มีอยู่ในใจ แสดงออกจากธรรมที่มีอยู่ในใจ เจ้าของมีรสมีชาติ
มีน้ำหนักรากมากนะ ผิดกันกับที่เราเรียนมาตามตำรับตำรา มาบอกมาแล้ว

หลวงปู่ฝั้น

หลวงปู่แหวน

หลวงปู่คำดี

เทศนาว่าการนี้มันก็เป็นลอย ๆ ไป เพราะผู้เทศน์ก็ลอย ๆ ไม่ได้หลักเกณฑ์
ธรรมที่ออกไปก็ลอย ๆ ผู้ฟังก็หาหลักเกณฑ์ยึดไม่ได้แล้ว ก็ลอย ๆ ไปตามกัน

ไม่ว่านิกายไหนเป็นศากยบุตรด้วยกัน

คำว่าสายหลวงปู่มนี่ มีทั้งมหานิกาย มีทั้งธรรมยุตนะ ทางฝ่าย
มหานิกายที่เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มนี่น้อยเมื่อไร รวมเรียกว่าสายหลวงปู่มนี่
ด้วยกัน ปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้ก็เป็นอย่างนั้น เราก็เปิดให้พี่น้องทั้งหลายได้
ทราบ ว่า หลวงปู่มนี่ท่านคิดกว้างขวางขนาดไหนสำหรับประโยชน์ให้โลกนะ

ลูกศิษย์ของท่านฝ่ายมหานิกาย ไปศึกษาอบรมกับท่าน น้อยเมื่อไร
เป็นลูกศิษย์ ๆ ไปศึกษาอบรมกับท่านมีเยอะนะ นับตั้งแต่ อาจารย์ทองรัตน์
อาจารย์กนิริ อาจารย์มี อาจารย์ชา เราจำไม่ได้ สำหรับท่านบรรยายให้ฟัง
หมดนะ หลวงปู่มนี่ ก็ลูกศิษย์ของท่านนี้ ท่านไม่ได้ว่า ธรรมยุต ไม่ได้ว่า

หลวงปู่ทองรัตน์

หลวงปู่กนิริ

หลวงปู่มี

หลวงปู่ชา

มหานิกายนี้ ท่านถือเป็นลูกศิษย์
ศากยบุตรด้วยกันทั้งนั้น ขอให้
ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเถิด ท่าน
ว่างั้น ไอ้ชื่อนี้ แม้แต่ไก่มันก็มี
ฟังซิ ท่านพูด แย่งท่านได้ที่ไหน
นี่หลวงปู่มนี่พูดเอง เราฟังด้วย
หูของเรา ท่านเหล่านั้นที่เป็นฝ่าย
มหานิกายเข้ามารับการอบรมจาก
ท่าน เกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส
พอใจที่จะปฏิบัติ ๆ นะ

ครูบาอาจารย์แต่ละองค์ ๆ
ที่มาพอใจแล้วจะปฏิบัติ พาหมู่
คณะปฏิบัติอะไร ๆ นี้ ท่านห้าม

ทันทีเลย ไม่ต้องปฏิบัติ ขึ้นอย่างเด็ดด้วยนะ พวกท่านเป็นศากยบุตร
เหมือนกัน ไม่ว่าธรรมยุต มหานิกาย เรียกว่า ศากยบุตร ท่านว่างั้น

ธรรมยุต มหาิกาย อะไรนี้เป็นชื่อ แยกออกเพราะความแตกแยก เนื่องจากกาปฏิบัติยิ่งหย่อนในธรรมวินัยต่างกัน ก็เป็นธรรมดา แต่เมื่อตั้งใจปฏิบัติแล้วไม่มีธรรมยุต มหาิกาย เรียกว่า ศากยบุตร อย่างเดียว เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นจะต้องยุติ ขอให้ปฏิบัติเถิด

เมื่อท่านทั้งหลายมาปฏิบัติแล้ว โลกมันถือสมมุติกันหนักมากยิ่งกว่าถือธรรมนะ แม้จะเป็นเรื่องของธรรม โลกสมมุติมันก็แทรกเข้าไป คณะนั้น คณะนั้น ก็กันนั้นก็ ไปอย่างนั้น ธรรมท่านไม่มีกัก ท่านว่างั้น แต่โลกมันมองไม่เห็น เพราะฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องยุติ เมื่อพวกท่านทั้งหลายปฏิบัติแล้ว มันถือเป็นที่กักเป็นเหล่า บรรดาผู้ที่ต้องการอรรถธรรมทั้งหลาย ก็จะเข้าถึงพวกท่านได้ยาก หรือจะถือท่านว่าเป็นคณะหนึ่งไปแล้ว เป็นธรรมยุตไปแล้ว ไปอะไรอย่างนี้ ก็เสียผลประโยชน์ของผู้มีความหวังในธรรมทั้งหลายอย่างมาก และมีจำนวนมากด้วย

เพราะฉะนั้นไม่ต้องยุติ ท่านบอกไม่ต้องเลย เอ้า อบรมไป ไม่มีคำว่า สัคคาวรณ มัคคาวรณ การห้ามมรรคห้ามผลต่อนิพพานนั้นนี้ ไม่มีขอให้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติไป มรรคผลนิพพานมีอยู่กับทุกพวกทุกคณะนั้นแหละ พอว่าอย่างนั้น ท่านก็บอกว่า ถ้ามาปฏิบัติแล้วฝ่ายส่วนมาก ซึ่งเป็นฝ่ายของท่านจะขาดประโยชน์มากมาย ท่านว่าอย่างนี้ละ ไม่ใช่ขาดเพียงเล็กน้อย เมื่อพวกท่านทั้งหลายไม่ต้องยุติ ออกไปนี้กระจายกันไปเลยได้ทั่วถึงกัน สมานกันไปได้หมด ท่านว่าอย่างนี้ละ จึงไม่ต้องยุติ ท่านพูดเอง เราฟังอย่างถนัดทีเดียว

หลวงปู่มั่นพูด ท่านไม่ได้เอนได้เอียงไปที่ไหน ท่านเป็นธรรมล้วน ๆ พูดถึงเรื่องการปฏิบัตินี้ มันเป็นวงคับแคบมาก ท่านว่างั้น การไม่ปฏิบัตินี้ เรายอมรับกันแล้ว ในสังคมเมืองไทยเรา ก็ยอมรับกันแล้วว่า ธรรมยุต ก็สมบูรณแบบ มหาิกาย ก็สมบูรณแบบ เรียกว่า พระสมบูรณแบบเหมือนกัน โลกยอมรับแล้วเป็นส่วนภายนอก ส่วนภายในเป็นหน้าที่ของเรา จะปฏิบัติหลักธรรมหลักวินัย ต่างคนต่างเข้มงวดกวดขันปฏิบัติแล้ว เป็น

๒๖

ศากยบุตรเต็มตัวเหมือนกัน ฟังซิ ท่านว่า ท่านถึงบอกว่าไม่ต้องบัญญัติ

ด้วยเหตุนี้เอง คณะลูกศิษย์ทางฝ่ายมหานิกาย ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านจึงไม่ได้บัญญัติ เพราะหลวงปู่มั่นเป็นผู้พูดเอง เราก็เห็นอย่างนั้นด้วยนะ ยันเลย เราก็เหมือนกัน ขอให้ปฏิบัติดีเถิด เข้ากันได้ทันที

นี่พูดถึงเรื่อง สายหลวงปู่มั่น คำว่า สายหลวงปู่มั่น รวมทั้งฝ่ายมหานิกายด้วย ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่นนะ เราไม่ได้ไปแยกเอาว่า นี่ธรรมยุตเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่นนะ มหานิกายเป็นลูกศิษย์ที่ไหนก็ไม่ว่า เราไม่ได้มีอย่างนั้น ธรรมไม่มี เราถึงว่ารวมกันที่เป็นส่วนใหญ่ก็คือ ท่านอาจารย์มั่น เป็นองค์ประธาน เป็นอาจารย์ แล้วลูกศิษย์ลูกหาก็เลยยกให้มาเสียว่า เป็นสายท่านอาจารย์มั่น ที่จะได้ยินได้ฟังได้เข้าไปฟังเทศน์ คงจะมีมาก เราวางั้นนะ

ความจริง ก็คือว่า ลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่น ไม่ว่าจะธรรมยุต มหานิกายเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่นทั้งนั้น ที่มาศึกษาอบรมกับท่าน ดังที่ระบุมานี้ มีแต่ลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่นเต็มไปหมด เห็นไหมทางภาคตะวันออกก็เต็มไปหมด เราไป เราชมเชย ไปที่ไหนถ้าเป็นพระปฏิบัติ สำนักไหนก็ตาม เราเข้าถึง ๆ นะ เช่นอย่างไปกรุงเทพฯ แต่ละครึ่ง ๆ นี้ ไปโน้นสำนักทางเมืองชลฯ ซอกแซกซิกแซ็ก เข้าไปหาหมด แม้ที่สุดเขาเขี้ยวเราก็ขึ้นวัดเขาฉลากเป็นจุดศูนย์กลางที่เราไปพักที่นั่น แล้วแยกไปทางนั้นทางนี้

บรรดาพระปฏิบัติ เราจะเข้าถึงหมดเลย เราไม่มีคำว่า ธรรมยุต มหานิกาย เราเห็นแต่ผู้เป็นธรรมแล้วเท่านั้น เป็นที่พอใจ สมความมุ่งหมายของศาสดาสอนโลก เพื่อความกลมกลืนสามัคคีกัน เป็นอย่างนั้นนะ

ครูบาอาจารย์กรรมฐานที่เป็นผู้นำสำคัญมาก

เรื่อง “กรรมฐาน” นี้สำคัญอยู่ที่ครูอาจารย์เป็นผู้นำ นี่สำคัญมาก นำผิด ๆ ถูก ๆ ไปมากต่อมากนะ ไม่ค่อยจะนำไปตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าสอน นำเคลือบ ๆ แฝง ๆ ออกไปนอกกลุ่มนอกทาง สุดท้ายก็กิเลสลาไป เลยกลายเป็นกิเลสนำไปเสียไม่รู้

ครูอาจารย์สำคัญมาก ที่คอยให้คำแนะนำตักเตือนสั่งสอนทางด้านจิตตภาวนา ส่วนคัมภีร์วินัย เราก็เห็นทุกคน ปฏิบัติตามนั้นแล้วก็ไม่มีข้อสงสัย แต่เรื่องของใจนี้จะเอียงดลอลมมาก จึงต้องอาศัยครูอาจารย์

แนะ ครูอาจารย์ถ้าไม่ชำนาญชาญ ไม่เชี่ยวชาญทางด้านจิตใจมาแล้ว ก็สอนผิด ๆ พลาด ๆ ไปอีก จึงว่าสำคัญสำหรับครูอาจารย์ที่จะแนะจะบอก

เพราะจิตนี้พิสดารมากนะ เวลาเราภาวนาเข้าไป แต่ไม่พิสดารกว้างขวางไปเสียทุกองค์นะ หากกว้างขวางถ้าพูดถึงเรื่องกว้างขวาง แต่อองค์ที่เลิศเลอเข้าไปอีกยังมี ผู้เด่นกว่ากันยังมี จึงบอกว่ามันเป็นไปตามราย ๆ ผู้กว้างขวางลึกซึ้งมากก็มี ผู้หย่อนลงมากกว่านั้นก็มี แต่ยังไงก็ต้องแสดงความกว้างขวางของตนจนได้แหละ อำนาจของจิต เวลาภาวนาเข้าไป สิ่งไม่รู้มันรู้มันเห็นนี่ แล้วเห็นสิ่งนี้จะปฏิบัติยังไง ถ้ามีครูมีอาจารย์ ท่านแนะ เป็นอย่างนั้น แนะนำให้ปฏิบัติอย่างนั้น นั่นผ่านไปได้ ๆ

ที่นี้ครูอาจารย์ไม่เห็นไม่รู้ เวลาไปถามท่าน ท่านก็ไม่รู้เรื่องรู้อะไร เลยยกยาทั้งหีบห่มให้คนไข้ สุดท้ายคนไข้ก็นอนตาย ไม่หาย นี่หมอเถื่อน ถ้าหมอปริญาแล้วก็ตามดู ตรวจดูโรคภัยไข้เจ็บ เสร็จแล้วไม่ต้องไปยกทั้งตู้แหละ หยิบเอาหลอดไต ขวดไตขวดหนึ่งมา เม็ดไตเม็ดหนึ่งมาใส่บิ๊บบ๋ายเลย นั่นล่ะ หมอเถื่อน กับ หมอจริง มันต่างกัน

ครูบาอาจารย์ ผู้เสกสรรปั้นยอดตัวเองว่า เป็นครูเป็นอาจารย์เฉย ๆ ทั้ง ๆ ที่คุณธรรมภายในจิตใจไม่มี ใช้ไม่ได้ เป็นหมอเถื่อน อาจารย์เถื่อน อาจารย์เถื่อนมันมักจะเยอะนะเวลานี้ อาจารย์เถื่อนเยอะนะทุกวันนี้ ระวังนะพวกเรา จะไปเจออาจารย์ยกยาทั้งหีบห่มเอาหลงทิศ

จากภาพ (แถวหลัง) หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่ขาว พระธรรมเจดีย์ หลวงปู่อ่อน หลวงตามหาบัว (แถวกลาง) หลวงปู่จันทร์ หลวงปู่กงมา (แถวหน้า) หลวงปู่บัว หลวงปู่อ่อนสา

๒๘

ไปนะ จะว่าไม่บอก มีเยอะนะ อาจารย์ที่รู้ตามช่องตามทางของด้าน
จิตใจจริง ๆ นี่มีน้อยมากทีเดียว

เราผ่านมาแล้ว มีผู้นำเป็นประโยชน์ได้ทั้งสองทาง ทางหนึ่งมีผู้นำ
ซึ่งเท่ากับเป็นแม่เหล็กเครื่องดึงดูดกำลังวังชา ศรัทธา ความพากเพียร
ความมุ่งมั่นในจิตใจเพิ่มขึ้น ๆ เพราะมีผู้คอยแนะ ๆ เวลาสงสัยข้อธรรม
ข้อธรรมก็ถามได้ นี่ข้อหนึ่ง อีกข้อหนึ่งก็คือ เวลาเทศน์อบรม เทศน์
ตามแถวตามแนวแห่งภาคปฏิบัติ ที่ผู้ปฏิบัติสับสนสับสนห้ายังไม่ได้หลัก
ได้เกณฑ์นี้ ก็เพื่อจะจับเอาหลักนี้ไปเป็นเครื่องดำเนินต่อไป อย่างน้อย
สามสถาน หลักใหญ่ก็คือมีครูมีอาจารย์เป็นเหมือนแม่เหล็ก ได้ทั้งความ
อบอุ่นผาสุกเย็นใจ ได้ทั้งกำลังความเพียรเป็นเครื่องหนุนอยู่ตลอด อันนี้
สำคัญมากนะ

เวลาท่านเทศน์อบรมเหมือนกัน ท่านเทศน์ เราก็คอยจ้องฟังไป
สมมุติว่ามันสะกดใจอยู่ข้อไหน เรายังสงสัยในแง่ใดทางภาคปฏิบัติของเรา
ท่านเทศน์ผ่านไปมันก็เข้ากันปั๊บ ท่านผ่านไปแล้ว ท่านรู้แล้ว เรายังไม่ผ่าน
เรายังสงสัยก็จับปั๊บไปเรื่อย ๆ ก้าว ๆ ไปเรื่อย ๆ นี่เราจึงได้เชื่อ ใครไม่เชื่อ
ก็ตาม เราไม่สนใจกับใคร ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดบรรดาสัตว์
แต่ละครั้ง ๆ นับแต่เทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม ลงมาถึงมนุษย์เรา
สำเร็จมรรคผลนิพพานมากมาย เป็นหมื่น ๆ แสน ๆ เทวบุตร เทวดา
น้อยเมื่อไร ฟังเทศน์พระพุทธเจ้า

หลวงตาเสาหลักกรรมฐานสมัยปัจจุบัน

เรา (หลวงตา) จึงได้เห็นหนัก
ทางภาคปฏิบัติ ส่วนพระเณรของเรา
เฉพาอย่างยิ่งสายพ่อแม่ครูจารย์มั่น
เราที่นี่ เรารัก เราสงวนมากทีเดียว ไป
ที่ไหนรู้สึกมันตาดีหุดี มันสอดมันส่อง
ตลอด เพราะเราเป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อน

สอดส่องหมู่เพื่อนตลอดเวลา เพราะฉะนั้นเราจึงต้องไปวัดนั้นวัดนี้อยู่เรื่อย ๆ ไปมันก็ต้องมีเรื่องจนได้นั้นแหละ ส่วนมากก็เป็นมงคล เรื่องเสียไม่มีแหละ พุดง่าย ๆ ว้างนั้นแหละ เพียงแต่ว่าได้มากได้น้อย ควรดู ดู ควรอะไร ๆ ผิดหูผิดตาที่ตรงไหนเอากันล่ะ ครั้นเราไปเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นจึงไปบ่อย ไปวัดนั้นวัดนี้ วัดกรรมฐาน

ทางด้านฝ่ายนิกายก็เหมือนกัน เราไม่สนใจกับนิกายยิ่งกว่าหลักธรรมวินัยของพระ เพราะฉะนั้นคณะไหน เช่น มหานิกายคณะไหน ท่านปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เราเข้าถึงเสมอกันหมดนะ เราไม่เอามายุ่งเรื่องนิกายนั้นนิกายนี้ นิกาย แปลว่าหมู่ แปลว่าคณะ นิกาย แปลว่าพวก ว่าหมู่ ว่าคณะ นิกายนั้นนิกายนี้ พวกนั้นพวกนี้ อันนี้มันตั้งชื่อกันเฉย ๆ ตั้งเป็นร้อยเป็นพันชื่อเกิดประโยชน์อะไร ถ้าหลักธรรมวินัยไม่ดี เลอะไปด้วยกันหมด

ตั้งร้อยนิกาย ก็เลอะไปร้อยนิกาย พันนิกายก็เลอะไปพันนิกาย ถ้าไม่มีหลักธรรมวินัยเป็นที่ยึด เพราะ ศากยบุตร หมายถึง มีหลักธรรมวินัยเป็นที่ยึดจิตใจของพระ ท่านเอาตรงนั้นนะ เราจึงไม่สนใจกับนิกายอะไรมากนักนะ ยิ่งกว่าสนใจทางด้านธรรมะกับวินัย อันนี้สำคัญมาก ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามธรรมวินัยแล้ว เข้ากันได้ ๆ สนิทภายในเลย

ไปไหน เราจึงได้สอดส่องทางพระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น เวลานี้ก็มารวมอยู่กับหลวงตาองค์เดียวนี้แหละ ถึงไม่พูดก็รวม เพราะอะไร เรื่องความรับผิดชอบ มันอยู่ลึก ๆ อยู่ไหนแหละ หากว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในวัดใด ๆ นี้ เรื่องมันจะมาถึงเรา เรื่องมันเป็นอย่างนั้น เราต้องเป็นผู้สังเกตพินิจพิจารณา แก้ไขตัดแปลงยังไง พิจารณา แต่ก็ไม่เคยมีนะ เจียบ ๆ อยู่ แต่เรื่องราวมันเป็นอย่างนั้น คือความรับผิดชอบทุกอย่าง เหมือนกับว่ามาอยู่ในเราจุดเดียว

เวลานี้ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่เคยอยู่กับหลวงปู่มั่นมา ก็หมดไปแล้วนะ อันนี้เหมือนกับเราเอาหัวค้ำฟ้าไว้คนเดียวแหละเวลานี้ จึงต้องได้เป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อน กลัวจะเหลว ๆ ไหล ๆ ไปละซี พวก

๓๐

ครูบาอาจารย์ล่องไป ๆ หลักรธรรมหลักวินัย ความประพฤติปฏิบัติก็ล่องไป ตาม ๆ กัน แล้วเหลวไหลไปหมดเลย จึงต้องได้เดือนกันอยู่เสมอ ไปที่ไหนเดือนเสมอ เพราะอันนี้เป็นสิ่งที่ให้ความร่มเย็นแก่ตัวเอง วงคณะ และประชาชน ญาติโยม ไปที่ไหนชุ่มเย็นไปหมด ผู้มีธรรมในใจไปไหน เย็นไปหมด ถ้าว่าอบอุ่นก็อบอุ่นไปหมด

ไม่มีงานใดสำคัญยิ่งกว่างานแก้กิเลส

หลวงตา นั่งสมาธิ

งานใดก็ตาม เราไม่เห็นงานนั้นยิ่งไป หรือ วิเศษยิ่งกว่างานการแก้กิเลสทุกประเภท ด้วย ประโยคพยายาม จะเป็นการเดินจงกรมก็ดี นั่งสมาธิภาวนาก็ดี หรือความรำพึงพิจารณา ในธรรมแง่ใดบทใด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นงานของจิต เรามีความประสงค์ มีความต้องการ มีความชมเชย ในงานประเภทเหล่านี้โดยถ่ายเดียวเท่านั้น

งานอื่น แม้จะมีความจำเป็นที่ ต้องจัดต้องทำ เพราะธาตุขันธ์เป็นสมมุติ โลกเขาอยู่ เขาเป็นไปอย่างไร กินอย่างไร ใช้สอยอย่างไร เรามาวชเป็นพระ ย่อม มาจากโลก คือมาจากคน ธาตุขันธ์นี้ ย่อมเป็นเช่นเดียวกันกับมนุษย์ทั่วไป จำต้องเฝ้าระวังรักษา จำต้องมีที่อยู่ ที่อาศัย ปัจจัย เครื่องสนับสนุน แต่เพียง ให้เป็นไปได้ในวันหนึ่ง ๆ ไม่ถึงกับหรรุหระ ไม่ถึงกับถือเป็นการเป็นงาน อันวิเศษศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งไปกว่างานเพื่อการกำจัดกิเลสไปเสียนี้เท่านั้น

หลวงปู่หล้า เดินจงกรม

เพราะฉะนั้นงานเหล่านั้น เราจึงไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพียงอาศัยไป ช่วงกาลชั่วระยะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น จึงให้มีขึ้นตามกาล ตามเวลา หรือตามความจำเป็น ไม่ถือเป็นเรื่องเป็นการเป็นงานอย่างแท้จริง เหมือน งานด้านจิตตภาวนา ไม่ว่าจะมีความเคลื่อนไหวใด ที่เรียกว่างาน

ที่เรียกว่าการกระทำ ความเคลื่อนไหวของกาย เช่น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ ก็เป็นความเคลื่อนไหวเพื่อทำงาน การพิจารณาพิจารณาในธรรมที่เรียกว่าจิตตภาวนา แต่ละแ่งแต่ละกระทง ล้วนแล้วตั้งแต่เป็นการเป็นงานงานเหล่านี้แล เป็นงานที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับสมณะ

คำว่า สมณะ แปลว่า ความสงบ งานเหล่านี้จะเป็นไปเพื่อความสงบ ความผ่องใสของจิต เป็นงานเพื่อชำระสะสางสิ่งที่เป็นมลทิน หรือความสกปรก รก รุงรังอยู่ในจิตใจของเรามานาน ให้กระจายหายไปเป็นลำดับ จิตใจจะได้มีความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาด้วยวิธีแห่งธรรม ซึ่งเนื่องมาจากความเพียร อันเป็นงานสำคัญ ซึ่งเราทำอยู่ทุกวัน ๆ นี้

ดังนั้น จึงขอให้ถือเป็นการอันสำคัญประจำตนทุกอิริยาบถ งานเหล่านี้เป็นงานสำคัญยิ่งกว่างานอื่นใด นี่เหมาะสมกับความรักตน งานประเภทนี้จะป็นงานสงเคราะห์ตนโดยตรง เป็นงานแก้งานถอดถอนตน ที่เคยถูกผูกมัดมาเป็นเวลานาน ด้วยกิเลสอาสวะทั้งหลาย ให้ค่อยเบาบาง และหมดไปโดยลำดับโดยตรง ไม่มีงานอื่นใดที่จะวิเศษศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่างานนี้สำหรับสมณะคือนักบวชเรา ด้วยเหตุนี้จึงถือเป็นสำคัญ

แง่ปฏิบัติของพระอัฐองครกรรมฐาน

อายุแก่มาเท่าไร กำลังวังชาลดลง ๆ มากน้อยเพียงไร การทำประโยชน์ลดน้อยลงโดยลำดับเท่าไร ความกังวลเกี่ยวกับหมู่เพื่อนวงพระศาสนา ในแง่ปฏิบัติของพระอัฐองครกรรมฐานเรา ยิ่งทำให้คิดให้วิตกกังวลมาก ถ้าจะพูดตามแบบของโลกกว่าวิตกกังวล เพราะคำนี้เป็นคำสมมุติที่จะต้องใช้ได้ทั่วไปในวงปฏิบัตินี้แล ถ้าตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่าน ตลอดครูอาจารย์ มีพ่อแม่ครูอาจารย์มันเป็นต้น ที่ได้พาดำเนินมาในวงปัจจุบันนี้ ไม่ละ ไม่ปล่อยวางปฏิบัติที่ท่านพาดำเนินมา ท่านเหล่านี้แลจะเป็นผู้ทรงมรรคทรงผล จนถึงความ

๓๒

พันทฤษฎีได้โดยไม่อาจสงสัย

เพราะธรรมเป็นแนวทางที่ถูกต้องตั้งมาแล้วตั้งแต่องค์พระศาสดา จนกระทั่งปัจจุบันที่ครูบาอาจารย์พาดำเนินมา และดักดวงผลเต็มหัวใจท่าน เรื่อยมา จนกระทั่งได้มาให้โอวาทแนะนำสั่งสอนพวกเรา และพาดำเนิน ตามในแง่ต่าง ๆ เรื่อยมานี้ ไม่มีข้ออรรถข้อธรรม ปฏิบัติใด ที่จะผิดพลาด จากมรรคจากผลเลย ถ้าผู้ปฏิบัติตั้งใจดำเนินตามนี้แล้ว การทรงมรรค ทรงผลก็คือผู้นั้นแล จะไม่เป็นผู้อื่นใด เพราะการปฏิบัตินี้เป็นภาคที่ก้าวเดิน แล้วเพื่อสู่มรรคสู่ผล ถ้าเป็นงานก็ก้าวเดินแล้วเพื่อเป็นรูปเป็นร่าง เป็นบ้าน เป็นเรือน เป็นกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยลำดับ

ท่านจึงเรียกว่า **ปริยัติ** คือ การศึกษาเล่าเรียนมามากน้อย นั่นคือ เข้มทิศทางเดิน การปฏิบัติตามในแง่ต่าง ๆ ตามหลักธรรมหลักวินัยที่ชี้แจง เอาไว้ นั่น คือภาคดำเนินงานที่จะปรากฏผลขึ้นมาโดยลำดับ เหมือนเขา ปลูกบ้านปลูกเรือน เริ่มตั้งแต่วางรากฐานขึ้นมา จนกระทั่งสำเร็จเป็นบ้าน เป็นเรือน นั่นคือภาคปฏิบัติงานของเขา นี่ภาคปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติ ก็ย่อมเป็นเช่นนั้นเหมือนกัน

คำว่า **ปริยัติ** ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียน **ปฏิบัติ** ได้แก่ การก้าว เดินตาม และ **ปฏิเวธธรรม** ได้แก่ ความรู้ไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงรู้แจ้ง แสงทะลุ นั้นแยกกันไม่ออก ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา

ถ้าชาวพุทธเรามีความมุ่งมั่น หวังจะทรงมรรคทรงผลตามหลัก ศาสนธรรมนี้แล้วก็ต้องปฏิบัติตามนี้ ถ้าปลีกแวงจากธรรมทั้งสาม ประเภทนี้แล้ว ก็ไม่มีหวังที่จะได้ทรงอรรถทรงธรรม ทรงมรรคทรงผล ตั้งแต่ต้นจนถึงความสุดยอดแห่งธรรมแห่งจิต

พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกก็ดี ครูอาจารย์ก็ดี ท่านดำเนินใน ธรรมทั้งสามประเภทนี้ไม่ให้ปลีกให้แวงจากกันเรื่อยมา ท่านจึงเป็น ผู้ดักดวงเอามรรคผลนิพพานเต็มพระทัยและเต็มหัวใจ แล้วนำมา ประกาศธรรมสอนโลกด้วยธรรมสามประเภทนี้ เพื่อผู้ได้ยินได้ฟังแล้ว

จะได้ดำเนินตามธรรมที่กล่าวมาแล้วนี้ แล้วมรรคผลนิพพาน ก็จะมีปรากฏขึ้นที่ใจของผู้ปฏิบัตินั้นเป็นลำดับลำดับเรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบัน และอนาคต จะไม่สิ้นสุดยุติจากคำว่ามรรคผลนี้เลย

แต่ถ้าแยกแยะธรรมเหล่านี้ให้ห่างเหินจากกัน ประหนึ่งว่าเป็นคนละศาสนาไปเสียอย่างนี้แล้ว ก็ไม่มีทาง คือ เราเรียนปริยัติ เมื่อเข้าใจมาแล้ว เราก็ไม่สนใจปฏิบัติ เพราะเห็นว่าปริยัตินี้ก็เป็นธรรมที่สมบูรณ์แล้ว ปฏิบัติก็ไม่สนใจที่จะดำเนินตามหลักธรรมหลักวินัยที่ท่านดำเนินมา มรรคผลที่ปรากฏขึ้นจากปฏิเวธธรรม คือ ความรู้แจ้งแทงทะลุนั้นก็ไม่มี

นี่เรียกว่า แยกศาสนาไปโดยเจ้าตัวไม่รู้มันแล ให้เป็นแปลก ๆ ต่าง ๆ กันไป และไม่นำมาเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน ตามหลักที่ท่านพาดำเนินมา เพราะฉะนั้นมรรคผลนิพพานจึงไม่ปรากฏ แม้พระพุทธเจ้าจะยังทรงพระชนม์อยู่ต่อหน้าต่อตาของพวกเราก็ตาม

พระวินัยรั้วกันทางจิตใจ

นักบวชเรา ขอให้รักษาพระวินัย ให้เข้มงวดกวดขัน อย่าหละหลวม พระวินัยนี้เป็นรั้วกันทางจิตใจของเราที่จะแหวกแนวออกไปหาเสี้ยนหนาม หาพิษหาไฟ แล้วก็มาเผาตัวเอง เรื่องมรรคผลนิพพาน อย่าไปถามถึงเลย ถ้าลงได้ข้ามพระวินัย ซึ่งเป็นรั้วกันเพื่อความปลอดภัยไปได้แล้ว มีแต่กิเลสเท่านั้นจะเอาไปถลุง ให้รักษาให้ดี

พระฟังสวดปาฏิโมกข์

พระวินัย นี้คือ องค์กรศาสดา ดังที่ท่านประทานไว้ว่า “ดูก่อนอานนท์ พระธรรมและพระวินัยนั้นแล จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายแทนเราตถาคต เมื่อเราตายไปแล้ว” พระวินัย คือ รั้วกัน สองฟากทางอย่าปลื้กอย่าแหวะ อย่าข้ามพระวินัยออกไป จะมีแต่เสี้ยนแต่หนามตามสองฟากทาง ข้างนอกนั้นมีแต่เสี้ยนแต่หนาม ภายในมีแต่ธรรมล้วน ๆ ให้ดำเนิน ดังที่กล่าวมานี้

๓๔

เรียกว่า ธรรม ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา บำเพ็ญความพากเพียร เช่น จิตตภาวนา นี่คือการก้าวเดินไปตามทางธรรม

พระวินัยของเราไม่ลวงไม่เกิน จิตใจไม่เดือดร้อน จิตใจไม่ระแคะระคาย ไม่สร้างความกังวลวุ่นวายให้แก่ตัวเอง ถึงกับการภาวนาหาความสงบไม่ได้ เมื่อจิตมีความบริสุทธิ์ภายในใจแล้วด้วยศีลด้วยธรรม เราจะภาวนาไปด้วยความราบรื่นดีงาม นี่คือการปฏิบัติตนเพื่อความราบรื่นดีงาม ต่อมรรคผลนิพพาน ตามที่ท่านแสดงไว้ว่า อกาลิก เป็นธรรมที่สด ๆ ร้อน ๆ อยู่ทั้งกิเลสและทั้งธรรมนั้นแล ให้ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติตัวให้ดี

หลวงตานี้เป็นห่วงบรรดาลูกหลานทั้งหลายมาก เวลาได้มีการแนะนำสั่งสอนนี้ จึงสั่งสอนเน้นหนักในเรื่องหลักธรรม หลักวินัย พระวินัยนี้เป็นสำคัญมากที่สุด เป็นรั้วกัน ให้เราก้าวเดินไปตามสายแห่งธรรมแล้วจะตรงต่อมรรคผลนิพพาน ถ้าข้ามพระวินัยไปเสีย นั้นแหละเป็นการสังหารตนเอง แหกแนวออกไปจากทางที่ถูกต้อง แล้วจะลงหลุมลงบ่อลงเหวไปทั้งเป็นนั้นแล ให้พากันระมัดระวังให้ดี

พระเรานี้สวยงามอยู่ที่ศีล สงบร่มเย็นอยู่ที่ศีล ยังไม่มีอะไร มีศีลบวชในวันนั้น อบอุณแล้วนะ บวชในวันนั้นแล้ว ศีลของเรารักษาเต็มที่แล้ว อบอุณแล้ว ศีล ๒๒๗ หรือมากกว่านั้น ก็อบอุณไปตาม ๆ กันหมด ด้วยการรักษาของเรา ให้ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติรักษา

จากนั้นการบำเพ็ญภาวนา อยู่ที่ไหนให้มีการเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ถูกตามหน้าที่ของพระ ในครั้งพุทธกาลท่านดำเนินมาอย่างนั้น ๆ ทุกวันนี้มันจะไม่มีแล้วนะ ทางจงกรมของพระจะไม่มี ที่ภาวนาจะไม่มีไปที่ไหนมีแต่ส้วมแต่ถานของพระที่สร้างขึ้นอย่างหรรษาฟูฟ่า อันนั้นก็ดี อันนี้ก็ดี มันมีแต่ส้วมแต่ถานทั้งนั้นในสายตาของธรรม ธรรมแท้ไม่มี

อะไรสะอาดยิ่งกว่าหัวใจที่ปฏิบัติตนเป็นธรรม เริ่มตั้งแต่สมถธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิปัสสนาธรรม ขึ้นไป สะอาดสะอาดขนาดไหน ดังธรรมพระพุทธเจ้าที่แสดงอยู่เวลานี้ สะอาดขนาดไหน ธรรม

พระกรรมฐานท่านสร้างเรื่อนใจ

พระท่านภาวนา ท่านอยู่ในป่าในเขา
ท่านสร้างหลักใจ ท่านสร้างเรื่อนใจขึ้นด้วย
การภาวนา เรื่อนใจท่านแน่นหนามั่นคง
เรื่อนกายอยู่ยังงิท่านอยู่ได้ อยู่กระต๊อบก็
อยู่ได้ อยู่ร่มไม้อยู่ได้ ในป่าในเขาอยู่ได้

หลวงปู่เจี๊ยะ นั่งภาวนาในถ้ำอินทนิล

ตามถ้ำเจี๊้อมผาท่านอยู่ได้ ท่านไม่กังวล เพราะเรื่อนใจ คือ ธรรม ท่าน
มีแล้ว สิ่งนั้นเพียงอาศัยเท่านั้น ไม่เห็นมีความสำคัญอะไร สำคัญแท้ ๆ
คือ เรื่อนใจ ท่านสร้างเรื่อนใจของท่านตลอดเวลา สร้างเท่าไรยิ่งมีความ
แน่นหนามั่นคงขึ้นเรื่อย สง่างามขึ้นเรื่อย เรื่อนใจนี้สง่างามขึ้นเรื่อย

เริ่มต้นตั้งแต่จิตสงบ ก็เป็นหลักฐานขึ้นมาแล้ว พอจิตสงบมากเข้า
ความสง่างามอันนี้ ก็จะปรากฏขึ้น ๆ เต็มหัวใจ อยู่ไหนสบายหมดเลย
แล้วยิ่งออกทางด้านปัญญา ส่องแสงสว่าง กระจายออกทางด้านปัญญาแล้ว
ความสว่างยิ่งขยายตัวออกไป ๆ กว้างออกไป ๆ เห็นโทษในสิ่งทั้งหลาย
ที่เคยผูกมัดตัวเองมากเข้า ๆ ปล่อยกันไปเรื่อย ๆ ทำลายกันไปเรื่อย

นี่ ปัญญา เป็นขั้นที่สร้างตัวเองให้ถึงความละเอียดลออขึ้นไปโดย
ลำดับ เป็นขั้น ๆ ถึงขั้นปัญญาแล้วมันสว่าง จิตที่เคยมืดนี้ เมื่อปัญญา
ได้ปรากฏขึ้นแล้ว จะสว่างไสวไปเรื่อย ๆ ท่านจึงแสดงไว้ว่า นตฺถิ ปญญา
สมา อากา ความสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี สว่างภายในใจ

นั่นล่ะขั้นหลักของใจ เรื่อนของใจ มีเป็นขั้น ๆ ละเอียดเข้าไป ๆ
อันนี้ก็ให้พากันชวนชวนนะ สอนเรื่อนใจให้มีธรรมเป็นที่ยึดที่เกาะเรียกว่า
สร้างเรื่อนใจ เรื่อนกายเรามีทุกคนแล้ว เรื่อนใจไม่มี อยู่บนหอบปราสาท
ก็มีแต่เรื่อนกาย เรื่อนใจไขว่คว้าไม่มี เพราะฉะนั้นให้สร้างเรื่อนใจ

ไปอยู่ในป่า ท่านที่มีเรื่อนใจ ไปอยู่ท่ามกลางเสือ ป่าเสือ ฟังเสียง
กลางคืน เสือกระหึ่มทางโน้น กระหึ่มทางนี้ รอบที่อยู่ ท่านก็เดินจงกรม
ของท่านสบาย ท่านภาวนาของท่านสบาย ท่านไม่ได้ไปยุ่งเหยิงวุ่นวาย

๓๖

กับเสือนะ ฟังซิณะ คือ มันมีเรื่อนใจมีเรื่อนอยู่ ไม่ไปยุ่งกับสิ่งภายนอก ถ้าจิตไม่มีที่ยึด พอได้ยินเสือกะหิม อู๊ย ตัวสั่นเลยวิ่งขึ้นกุฎิไม่ทัน เตี้ยวตกกุฎิ จะว่าไง วิ่งขึ้นกุฎิไม่ทัน ตกกุฎิ ถ้ามีเรื่อนใจแล้วพออยู่ได้ทั้งนั้น

เป็นชั้น ๆ นะเรื่อนใจนี้ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอก เป็นชั้น ๆ ของใจ ใจชั้นหนึ่งมีที่ยึดที่เกาะอย่างหนึ่ง ใจอีกชั้นหนึ่งมีที่ยึดที่เกาะเป็นชั้น ๆ ชั้น ๆ ไปเลย จนกระทั่งถึงใจบริสุทธิ์เต็มที่แล้ว กล้าก็ไม่กล้า กลัวก็ไม่กลัว ธรรมเป็นธรรม สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งเหล่านั้น ไม่มาคละเคล้ากันเลย

นี่เป็นหลักธรรมชาติของจิต เมื่อพอตัวเต็มที่แล้ว กล้าก็ไม่กล้า กลัวก็ไม่กลัว คือ จิตเป็นจิตล้วน ๆ เรียกว่า ธรรมชาติ จิตเป็นจิต ธรรม เป็นธรรมล้วน ๆ เต็มหัวใจแล้ว มันเลยไปหมดเสียทุกอย่าง เรื่อง ความกล้าก็เป็นสมมุติ ความกลัวเป็นสมมุติ พวกสัตว์พวกเสือกเป็นสมมุติ แต่ละอย่าง อันนี้เป็นวิมุตติ แนะ มันก็เข้ากันไม่ได้ แล้วจะมาคละเคล้า กันได้ยังไง นั่นละถึงขั้นเป็น

จิตดวงนี้ เวลาเราฝึกอบรมไปเป็นขั้นเป็นตอน ละเอียดเข้าไป ๆ หากเป็นไปเอง เหมือนกับเรารับประทานนี้ ผิดก็รู้ เค็มก็รู้ เปรี้ยวหวานก็รู้ รับประทานไปเรื่อย กินเข้าไปเรื่อย แล้วความอึดก็ค่อยหนุนกันขึ้น ๆ ถึงขั้นพอ อึดแล้วก็พอกก็รู้ อันนี้จิตเมื่อเวลาก้าวขึ้นไป ๆ ถึงขั้นพอกก็รู้อย่างนั้น เหมือนเรารับประทานอึด พอ จิตพอแล้วหมดปัญหาโดยประการทั้งปวง

ที่กรรมฐานรัฐภูมิกัน

กรรมฐานอ่านภูมิธรรมกันนี้ไม่ได้อ่านยากนะ ขึ้นเทศน์แม้จะเทศน์ ประชาชนก็ตาม มันหากมีแย็บออกมาจับจนได้นั้นแหละ แสดงว่าเทศน์ มีภูมิ อยู่ในภูมิไหน ๆ มันจะค่อยบอกไปเรื่อย ๆ แย็บออกมาตรงไหน ๆ ออก จะจับไปเรื่อย ๆ คือไม่รู้ ออกไม่ได้ ความจริงว่าอย่างนั้นนะ

ธรรมความจริงในหัวใจนี้ เจ้าของไม่รู้ แสดงออกไม่ได้ ไม่เหมือน ปรียัติ ปรียัติไม่รู้ก็พูดได้ แต่มันพูดอย่างผิวเผิน ฟังมันก็รู้ พูดแย็บออกมาจากความจริงนิดหน่อย รู้ทันที ๆ เลย นี่ละพระฝายปฏิบัติ ท่านดูกัน

ดูด้วยการสนทนา หรือมีญาณดูกันก็ได้ มันมีอยู่สองสามประเภท ๑) มีจิตส่งดูกันก็ได้ ๒) เวลาสนทนาธรรมะกัน รู้ภูมิอรรถภูมิธรรมก็ได้ ๓) เวลาท่านเทศนาว่าการในที่ต่าง ๆ จับได้ ๆ เป็นสามชั้น อย่างน้อยเป็นสามชั้น

พระกรรมฐานท่านคุยกัน ท่านคุยอย่างนั้นนะ ท่านไม่ได้เอาตำรับตำรามาพูด นั่นเป็นแบบแปลนทางเอาไว้เพื่อจะก้าวเดินแล้วได้ผลยังงี้ก็เข้ากันได้กับแปลน ๆ นั้น ภาคปริยัติ ภาคปฏิบัติ ปฏิเวธ สามประเภท

หลวงปู่ชอบ กับ หลวงตามหาบัว

พูดถึงเรื่องการปฏิบัติ หรือการพูดจาอะไรนี้ กรรมฐานที่มาศึกษาอบรมด้วยกัน สนทนากันนี้ ท่านรู้กันอย่างไรนั่นเอง ภูมิของกัน

๑) รู้จิตหยั่งทราบกัน

๒) สนทนากันลึกตื้นหยาบละเอียด ในการปฏิบัติธรรมของตัวเอง ออกมา คนหนึ่งคอยฟัง ๆ รู้กันไปโดยลำดับลำดับ นี่อันหนึ่งเป็นสอง

๓) เวลาท่านแสดงอากัปกิริยาอะไรออกมา เช่น เทศนาว่าการ แม้ท่านจะไม่บ่งบอกว่า ท่านรู้อย่างนั้น เห็นอย่างนั้นก็ตาม ธรรมที่สำคัญ ๆ ของท่าน จะแยบแฝงออกมากับการแสดงธรรมในที่ต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่ง เทศน์สอนประชาชนทั่ว ๆ ไป ไม่น่าจะมีธรรมอย่างนั้นก็มือออกมาจนได้ไม่มาก แต่ธรรมดาทั่วไปจะไม่รู้ณะ ภาคปฏิบัติด้วยกัน จับได้ทันที นั่นเป็นอย่างนั้น

ถ้าเทศน์ภาคปฏิบัติแล้วไม่ต้องพูดแหละ เช่น เทศน์สอนกรรมฐานนี้ จะมีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม อันนี้ล้วน ๆ ขึ้นเลย ๆ ทะลุฟุ้งเลยนั้น ท่านเทศน์อย่างนั้น ท่านอัดท่านอันที่ไหน ความรู้ภายในใจ อะไรจะมาปิดกันได้ ในสามแดนโลกธาตุ มีกิเลสอันเดียวเท่านั้นปิดไว้ไม่ให้เห็นไม่ให้อ่านะ โลกทั้งหลายจึงได้จมกัน ๆ เพราะกิเลสปิดไว้ เอาหัวชนเข้าไป ชนมันก็ไปถูกนรกละซี มันไม่ได้ลืมตา ดู หลับตา ดู มันก็หลับตาชนละซี

ความทุกข์ของพระกรรมฐาน

มันหนาวยังไง มันหนาวอากาศฝนจะตก หรือมันหนาวอะไร ดูเหมือนฝนจะตกนะ เย็นแบบฝนจะตก ฝนตกหน้านี้หนาวมาก ไม่ได้เหมือนหน้าฝนธรรมดา หน้าฝนธรรมดา ฝนตกนี้ก็หนาวธรรมดา แต่ตกหน้านี้ อู้ยหนาวจริง ๆ จนตัวสั่นไปได้เลย หน้าเดือนอ้าย

เดือนยี่ที่มันต่อปีใหม่ปีเก่า รู้สึกว่ามันหนาวจริง ๆ

เรานี้อยากจะพูดว่าโดนทุกปี คือหน้านี้ออกเที่ยวแล้ว ออกเที่ยวอยู่ตามป่า แต่ยังไม่ได้อันธั ขึ้นธัจะเป็นเดือนมีนายน เมษาย ที่เป็นหน้าร้อน เข้าไปอยู่ในธัเย็นดี มีนายน เมษาย เป็นหน้าร้อน เราไปอยู่ตามธั เย็นสบาย ๆ หน้านี้ยังไม่ได้อันธัทางภูเขาค้างธัอะไร ถึงอันธัเขาก็ออยู่หลังเขาเสีย ไม่ได้อยู่ในธั นี้ละฝนพาดลงมา โธ พิลึกพิลั่นจริง ๆ ตัวสั่นเลย ยังห่มมอยู่นะ ชัดลงมา บางทีกลางคืนดีกสงัด มันเอาแบบปิดประตูตีหมาเที่ยววะ ชีทะลัก ไม่มีทางออก

ฝนพาดลงมาตอนกลางคืนดีหนึ่งดีสอง อี้ย มุ้งกับกลดนี้ไหลเลย คนอยู่ในมุ้ง เอาของใส่เข้าไปในบาตร ปิดฝาบาตรเท่านั้นแหละ ปล่อยให้มันตก กลดไหลออกมา มุ้งไหลออกมา มุ้งเรียกว่าเป็นฝักัน เอามุ้งเป็นฝักัน ตกลงมาก็ไหลเรื่อย ๆ หน้านี้ละเราจึงได้จำได้ มันหนาวจริง ๆ ฝนหน้านี้ มันไม่ใช่หนาวหน้าหนาว หน้าฝนหน้านี้ โธ จนขนาดตัวสั่นได้นะ มันโดนแทบทุกปีหน้านี้ เพราะระยะนี้เป็นระยะที่เข้าป่าเข้าเขาแล้ว ถ้าตกกลางวันก็ค้อยยังชั่ว ตกกลางวัน เรามองหาอะไร ๆ มันก็เห็นหาทางไปทางมาได้ ถ้าตกกลางคืนนี้ โห ต้องอยู่ในมุ้งออกไม่ได้เลย แล้วแต่จะตกเมื่อไร นี่ฝน

บางทีเสื้อมากัดควายอยู่ข้างมุ้งก็มี กลางคืนนะ ห่างกันจะประมาณสัก..... คือ อันนี้มันก็ดง เราอยู่นี้ก็ป่า ที่นี้ควายมันก็อยู่ริมน้ำอุ่น แต่อุ่น

นี่หมายถึงอุณในภูเขานะ ไม่ใช่น้ำอุณที่ออกมาพรรณาน้ำ อุณที่อยู่ภูเขาควายก็หากินตามประสาของมัน หน้าแล้งเขาไม่ได้ผูกมัดพวกสัตว์ เขาปล่อยตามทุ่งตามนาไป เพราะไม่มีใครขโมยใคร เขาไม่ค่อยสนใจ ต่างคนต่างปล่อยก็ยั่วเย้าอยู่ตามป่าตามทุ่งนา

ที่นี่เสือกลางคืนละซี เสือมันอยู่ในภูเขามันหากินสัตว์บ้าน มันกินง่ายกว่าสัตว์ป่า สัตว์ป่ามันระวัง ไม่ได้กินมันง่าย ๆ แต่สัตว์บ้านเช่ซำ เพราะมันอาศัยอำนาจมนุษย์ เอานิสัยมนุษย์ไปใช้ เสือจึงกัดกินได้ง่าย มันไม่ระวัง คือสัตว์บ้านไม่ระวังอะไรนะ สัตว์ป่า โอ้ คล่องตัวตลอดเวลา ผิดกันนะ เวลาฝนตก ฟังเสียงควายร้องอ้อ ๆ อยู่ที่นี่ อะไรกันอีกที่นี้เนะ ออกก็ออกไม่ได้เนะจะว่าไง ฝนก็ตก จนกระทั่งเช้าแล้วไปดู ควายมันถูกเสือโคร่งใหญ่กัด

ตื่นเข้าไปดูนี่ โอ๊ย รอยเสือ มันเป็นรอยคนไปเลยนะ เป็นทางคนเลย มันกลับไปกลับมาอยู่อย่างนั้นแหละริมฝั่ง ฝนตกแล้วมันก็เหยียบรอยฝนตกนั้น มันก็แหกไปหมดเลย เราก็อยู่ข้างนี้ เสือก็อยู่ที่นี่ ฝั่งคนก็อยู่ที่นี่ มันอยู่ใกล้ ๆ กับเรา แต่ฝนตก มันไม่กล้ามาทางนี้เนะ มันคงจะทราบว่ เราอยู่ที่นี่ด้วย แต่กลางคืนมันก็ไม่กลัว

พูดถึงฝนตกออกไม่ได้ โธ เปียกหมดจริง ๆ ฝนตกใส่มุ้งไหลลง ๆ อันนี้เราพูดเพียงเอกเทศ มันโดนอยู่เรื่อย ๆ แทบจะไม่เว้นแต่ละปี เพราะฝนตกหน้านี้ก็พอดีเราอยู่ในป่า ๆ ถ้าเป็นเดือนมีนาฯ เมษาฯ ไปแล้วส่วนมากมักจะขึ้นถ้ำ หรือไม่ขึ้น ก็มีอะไรมุง เอาหญ้ามากที่ดับมามุง หรือเอาอะไรมามุงก็แล้วแต่ พออยู่ได้

ถ้ำหน้านี้ (ช.ค.-ม.ค.) ไม่สนใจเครื่องมุงเครื่องบังอะไรละ เพราะไม่ใช่หน้าฝน แต่เวลามันฟ้าดลงมานั้นซี พิลึก หนาวจริง ๆ จนจำได้ชัดว่าหนาวจนตัวสั่นเลย ฝนตกหน้านี้เนะ ฝนตกอยู่นอกมุ้ง เราอยู่ข้างในหนาวจนตัวสั่น เราไม่ได้ออกไปถูกฝนนะ ยิ่งไปถูกฝนด้วยแล้วก็ยิ่งหนาวใหญ่ กลดไม่มีความหมายเลยแหละ เวลาฝนตกมาก ๆ ลมพัดลงมานี้ ดีไม่ดี

หลวงปู่ลี กุศลธโร

กลดหลุดมือ ตอนเข้าหลงกัน

ดูเหมือน ธรรมลี (หลวงปู่ลี) องค์หนึ่งนะ ที่เราออกไปจากที่ไหน ธรรมลีวิ่งตาม ไปไหนนี่เหมือนปลิงนะ เกาะติดเลย ไปไหนธรรมลีนี้ พอตีเราไปจากหนองผือหรือไง ฝนตกตอนเช้า พอสว่างได้เวลาฝนตกต่างคนต่างบิณฑบาตคนละหมู่บ้าน มีอยู่สองสามบ้านแถวนั้น ตอนอยู่อำเภอกวาง หลงกันเลย ฝนตกขนาดนั้น ตกหนักจริง ๆ ไม่ใช่ธรรมดา น้ำนี้เจ็งไปหมดเลยตอนเช้า พอตีเวลาออกบิณฑบาต เราก็ไม่ทราบจะทำยังไง ฝนก็ตก กำลังจะออกบิณฑบาตก็เลยเอาของบริขารเล็กน้อย เอาฟางมาวางกลบเสร็จแล้วก็ออก บิณฑบาตตากฝน องค์หนึ่งไปบ้านหนึ่ง องค์หนึ่งไปบ้านหนึ่ง หลงทิศกัน

วันนั้นออกไป ธรรมลีวิ่งตามเกาะติด คราวนั้นดูเหมือนจะมีถึง ๓-๔ องค์มั้ง ถ้าธรรมดาไปกับเราไม่ได้นะ เราจะไปแต่องค์เดียว ๆ ตอนนั้นออกจากหนองผือ พระเกาะติดละซี รู้นี้ หลงทิศ วันนั้นเราไม่รู้จะทำยังไง เขาก็เลยนิมนต์ให้ฉันในบ้านเขาเลย พระบิณฑบาตกลับมา จนกระทั่งเกือบ ๑๐ โมงแล้ว คนก็วิ่งมาบอก พระกำลังรอท่านอาจารย์อยู่ที่ถ้ำโน่น ไม่ทราบท่านอาจารย์บิณฑบาตไปทางไหน หลงทิศหลงทาง ต่างคนต่างหลงฝนตกมากต่อมากนะ โห มากจริง ๆ เปียกหมด น้ำนี้เป็นเหมือนกับหน้าฝน เวลาฝนตกมาก ๆ ขนาดนั้นล่ะ

เพราะฉะนั้นเขาถึงไม่กล้าให้เราไปที่พัก เพราะไปที่พักก็จะไปนั่งแช่น้ำอยู่นั้น มันเรื่องอะไร อยู่บนบ้านนี้ดีกว่า เขาก็เลยนิมนต์ให้ขึ้น แล้วหมู่เพื่อนจะทำยังไง เขาว่าจะไปบอกพระทางโน้นว่า ท่านฉันอยู่ที่นี่ ให้พากันฉันทางโน้นเสีย ไปไม่นานเห็นคนวิ่งตามมาอีก มาหาเรา เราฉันแล้วบนบ้าน เรากลับไปพวกนั้นกำลังจะเริ่มฉันกัน ดูเหมือนสองสามองค์

เราก็สังสารนะ ต่างคนต่างหลงทิศ แล้วฉันก็ฉันแช่น้ำจริง ๆ ด้วยอย่างเขาว่า ออกไปทำไม ออกไปก็ไปนั่งฉันแช่น้ำ มาเห็นพระท่านเอา

อะไรรองไว้นิดหน่อย เปียกหมดนั่นแหละ เรื่องเปียกไม่ต้องบอก เพราะเปียกมาแต่ในบ้านแล้ว อยู่ที่ไหนก็เปียก เปียกกับเปียก มันก็อยู่ด้วยกันได้ เราก็คงไม่ลืมอันนี้ อู๊ย หนาวจริง เป็นอยู่เรื่อยอย่างนี้

เราไม่พูดถึงเรื่องอย่างนี้ เพราะมันมากต่อมากเรื่องอย่างนี้ละ ความทุกข์ของพระกรรมฐาน แต่สำคัญที่ว่าจิตที่มุ่งต่อธรรมเท่านั้น ไม่มีอะไรเป็นอุปสรรคนะ ไม่เคยเข็ดเคยหลาบ ไม่เคยกลัว ไม่สนใจ นี่ละธรรมเป็นของสำคัญอย่างนั้น พี่น้องทั้งหลายจำเอานะ ถ้าจิตหนักแน่นในธรรมแล้วจะไม่สนใจกับอะไร เรื่องความทุกข์ ความยากลำบากอะไร มันไม่สนใจเลย ถึงจะเป็นอย่างนั้น จิตกับธรรมก็อยู่ด้วยกัน พิจารณาอยู่อย่างนั้น ท่านไม่ได้ปล่อย ไม่ใช่เซ่อๆ ซ่าๆ ฝนตกบ้าง ลมพัดบ้าง ร้องใส่กันแว้วๆ เหมือนบ้าอย่างนั้น ท่านไม่มีอย่างนั้น

เจอแทบทุกปี หน้านี้ละหน้ามันเอาดีนะ ไม่มีที่มุงที่บัง เอากลดไปกางแล้วก็ลงเลย ฝนพาดลงมามันก็หมดเลย แล้วแต่มันจะตก ฝนนะ ถ้าเป็นกลางวันเสียจริง ๆ ก็ไม่เป็นไร ไม่ใช่เวลาบิณฑบาต และไม่ใช่เวลากลางคืน ซึ่งเป็นเวลาจนตรอก มันเอาตอนจนตรอกนั่นซี ถ้าเป็นกลางวันจริง ๆ ก็ไม่มีอะไรแหละ บิณฑบาตเราไม่ได้ไป ยิงเราอยู่คนเดียวด้วยแล้ว ส่วนมากเราไม่ค่อยบิณฑบาตแหละ ตกมากก็ตกไป เราก็หยุดของเราไปเสีย บิณฑบาตก็ไม่บิณฑน์ ฉันทก็ไม่ฉันทเสีย ก็ไม่มีอะไร

นี่ละ ความทุกข์ ความลำบากของพระกรรมฐานท่าน เป็นอย่างนั้น แต่ว่าท่านไม่ได้ถือเป็นเรื่องอารมณ์ เรื่องอย่างนี้รู้สึกว่าจะมีความรู้สึกอย่างเดียวกัน ไม่ค่อยสนใจ ทุกข์ยากลำบากอะไร ท่านก็ไปของท่าน ใจเราก็ไปแบบเรา เราพูดถึงเรื่องฝน หน้านี้หนาวที่สุด หนาวกว่าหน้าฝนเสียอีก ฝนตกธรรมดาไม่เห็นหนาวอะไรนัก ตากฝนไปธรรมดาก็ไม่เห็นหนาวอะไรนัก แต่หน้านี้ โถ พิลึกจริง ๆ มันเข้าภายในหัวดับจนตัวสั่น มันหนาวจริง ๆ เทียบภูเขา

๔๒

พูดถึงเรื่องกรรมฐาน ท่านลำบากอย่างนั้นนะ ลำบากของกรรมฐาน
ลำบากสบายนะ ไม่ได้ลำบากยุ่งเหยิงวุ่นวายเป็นกองทุกข์ ความลำบาก
ถึงทุกข์ก็ทุกข์ภายในร่างกาย ทางจิตใจท่านมุ่งต่อธรรมตลอด ๆ เลย
ก็เลยไม่รู้ว่าคุณทุกข์เป็นยังไง น่าเข็ดหน้าหลายท่านไม่เห็นมี ถึงฤดูปีนี้
ท่านออกของท่านสบาย อย่างที่เคยออกเที่ยวกรรมฐาน

สถานที่ฝึกกรรมฐานจิตของพระกรรมฐาน

ป่านี้มีหลายประเภท ประเภท
ป่าธรรมดาก็มีเสื่ออยู่ทั่ว ๆ ไป แต่ป่าเสื่อ
จริง ๆ แล้ว เป็นสถานที่ระวังมาก ความ
เพียรดีมากนะ นั่นละ ท่านฝึกกรรมฐานท่าน
ท่านฝึกอย่างนั้น ถ้าที่ไหนเป็นที่น่ากลัว
มาก เข้าไปอยู่ที่นั่น สติสดุ้งดีทั้งวันทั้งคืน

นอนก็เว้นแต่หลับ นอกนั้นตั้งตลอดเวลา

ที่นี่ เมื่อสติตั้งอยู่กับจิต รักษาจิต จิตก็ไม่ออกเฟ้นพ่าน ไม่แสดง
เหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น กลัวนั่นกลัวนี่ จิตออกไปหลอกเจ้าของนะ ออกไปว่า
เสื่ออยู่ที่นั่น เสื่ออยู่ที่นี้ แล้วมันก็เอาคำว่า เสื่ออยู่ที่นั่นที่นี้มาหลอกเจ้าของ
ให้กลัว ที่นี้เวลาจิตมันไม่ออก มันก็ไม่ออกไปหลอกเรา มันอยู่กับคำ
บริกรรม เช่น ผู้ภาวนาบริกรรมก็อยู่กับคำบริกรรม คำบริกรรมรักษาจิต
ที่นี้จิตก็มีกำลังขึ้นมา แล้วสงบเย็นขึ้นมา ๆ แข็งขึ้นมาเรื่อยนะ ถ้าว่าแข็ง
จากนั้นความกลัวหายหมด แม้จะคิดออกไปเรื่องสัตว์เรื่องเสื่อ ก็ไม่กลัว
เพราะฐานของมันดีแล้ว นี่มันเคยอย่างนั้นแล้ว

เพราะฉะนั้นเวลาเราไปภาวนา พระกรรมฐานที่ท่านมุ่งธรรม
มุ่งธรรมจริง ๆ ท่านถึงมักหาแต่ที่อย่างนั้นแหละ หาแต่ที่กลัว ๆ อย่างนั้น
คือรักษาจิตได้ง่าย เพราะไม่กลัว จิตมันเฟ้นพ่าน มันดีอนะ จิตนี้พอมัน
อยู่ที่ไหนชักชิน ๆ รู้สึกชิน ๆ เข้ามานี้ ภาวนา จิตจะผลอ ๆ อย่างนี้ไม่ดี
เปลี่ยนใหม่พลิกใหม่ ตั้งทำเรื่อย

อย่างเงั้นการฝึกเจ้าของต้องรู้จักอธิบายวิธี คือสติกับจิตนี้ ถ้าประคองกันอยู่แล้วจะไม่กลัวอะไรนะ ไม่ยอมคิดออกไปข้างนอก เสือนี้ จิตคิดออกไปแล้วว่าเสือ เสือเป็นภัย มันคิดแล้ว มันกลัวทันที ความคิดนั้นแหละไปหลอกเจ้าของให้กลัว เมื่อเอา“พุทโธ”แทนเข้าไปเสีย ไม่ยอมให้ออก มันอยากจะทำอะไร บังคับไว้ไม่ให้ออก ที่นี้จิตมันก็อยู่กับพุทโธ ๆ ก็ค่อยแน่นหนาแน่นคงขึ้น

นี่ละ อารมณ์ของธรรม กับ อารมณ์ของกิเลส มันต่างกัน ถ้าคิดถึงเสือ ดีไม่ดีเป็นบ้าเลยนะ เข้าใจไหม มันหลอกเจ้าของ หลอกจนกลัวถึงขั้นบ้าก็ได้ ที่นี้เรากำหนดพุทโธเป็นคำบริกรรมติดกับจิตนี้ ไม่ยอมให้ออก บังคับกันอย่างหนาแน่นมั่นคง ที่นี้สติกับคำบริกรรมก็อยู่ด้วยกัน ๆ แล้วสั่งสมกำลังขึ้น ๆ หนาแน่นขึ้น ๆ ที่นี้ความกลัวก็ไม่มี เพราะเจ้าของออกไปหลอกเจ้าของ ต่อไปมันก็กล้าหาญชาญชัย คิดออกไปถึงเสือก็หายเจียบ คิดไปหาเรื่องอะไรก็หายเจียบ นั่นมันไม่หลอก

ฐานของจิตดีแล้ว มันก็ไม่กลัว เป็นอย่างนั้นนะ ท่านจึงชอบหาอยู่ในป่าในเขาเรื่อย ๆ กรรมฐาน แล้วก็ได้ดีเพราะเหตุนี้แหละ เมื่อได้ดีเพราะเหตุนี้ มันจะยากลำบาก ทุกข์ขนาดไหน ก็ต้องทนคนเรา เพราะทางเดินเพื่อมรรคผลมันอยู่ที่นี้ ก็ต้องก้าวเดินอย่างนี้

ถ้าของพระกรรมฐาน

พระกรรมฐานมักจะอยู่ในถ้ำเย็น ๆ เดือนมีนาศ เมษาย พฤษภาคม มักจะอยู่บนถ้ำ ๆ ออกพรรษาไปแล้วจนกระทั่งถึงเดือนยี่ เดือนมกราคม นี้ยังไม่ขึ้น ส่วนมากท่านจะอยู่ตามป่าธรรมชาติ เพราะไม่ร้อนนัก พอเดือนมีนาศ เมษาย แล้วก็ร้อน ขึ้นในถ้ำมันสบาย คือถ้ำมีที่ดีไม่ดีต่างกันนะ บางถ้ำอากาศดี โลง ลมพัดผ่านไปมา สะดวก อย่างนั้นสบาย บางแห่งมันอับ ๆ อย่างนั้น

๔๔

ก็ไม่ดี สู้ที่ไม่ใช่ถ้าไม่ได้ แต่เวลานี้ไม่ว่าถ้าว่าป่าที่ไหน มันก็ถูกทำลาย เข้าไปถึงหน้าถ้ำ ๆ ไม้แน่ เสียมากทีเดียว คือป่าอยู่หน้าถ้ำนี้ถูกเขาทำลาย ปลุกอะไร ๆ ที่หน้าถ้ำเตลิดไปเลย เลยโล่งเสียหมดนะ

ถ้าธรรมชาติที่เป็นถ้ำดี ๆ จริง ๆ ธรรมชาตินี้ เวลานี้แทบจะไม่มี เหลืออยู่นะ ที่บริเวณถ้ำปกคลุมด้วยป่าไม้ต้นไม้ชุ่มเย็น ถูกถากถางลง หมดเลย มีแต่ถ้ำก็ไม่ดี ไม่ค่อยเย็น ที่เรียกนี้คือพวกเงื่อมผาออกไปอย่างนี้ มักจะเรียกว่าเป็นถ้ำ ๆ ท่านอยู่อย่างนั้น

ถ้าจริง ๆ เป็นอีกอย่างหนึ่งนะ ถ้ำเป็นรูเข้าไปลึก ๆ เรียกว่าถ้ำ แต่ ท่านไม่อยู่ เรียกว่าถ้ำจริง ๆ ท่านก็มาเรียกเอาข้างนอกนี้เสีย พวกเงื่อมผา ที่เรียกว่าถ้ำโน้นถ้ำนี้ กรรมฐานท่านเรียก ถ้ำเป็นถ้ำจริง ๆ ไม่มีใคร เข้าไปได้แหละ ใครจะอยู่ได้ เป็นช่องเล็ก ๆ เข้าไปถึงจะเป็นโพรงใหญ่โต ลึก ๆ พวกงูพวกอะไรเต็มอยู่ในถ้ำ พวกสัตว์ พวกงู พวกเสือ เข้าอยู่ในถ้ำ อย่างนั้น

ที่ท่านว่าอยู่ตามถ้ำอะไร เป็นถ้ำจริง ๆ ไม่มีใครเข้าอยู่แหละ ถ้าวาง เงื่อมผานี้เหมาะ ถ้ำนี้ถึงจะเป็นถ้ำมันก็โล่งข้างนอกก็มีนะ เป็นถ้ำอยู่ข้างใน โลงทะลุออกไปถึงกันก็มี มีหลายแบบนะ ถ้ำ ที่ท่านเรียกว่าถ้ำในบาสิให้ พระไปอยู่ ท่านเรียกภู ๕ พวกถ้ำ เงื่อมผา ฯลฯ ถ้ำเป็นถ้ำจริง ๆ อยู่ไม่ได้ แหละ เป็นถ้ำเข้าไปนี่ มันก็เป็นโพรงโล่งออกข้างนอก โลงทะลุ ก็อยู่ได้

แต่อย่างไรก็ตามเถอะ อากาศเป็นสิ่งสำคัญ อยู่ที่ไหนก็ตาม อากาศ เป็นอันดับหนึ่งเลย ถ้าอากาศไม่ดี ก็ไม่สบาย อยู่ที่โล่งแจ้งอากาศดี สบาย เวลาหน้าร้อนนี้ท่านมักจะอยู่ถ้ำที่ว่าเงื่อมผา มันเย็น เย็นตลอดเลย หน้าร้อน อย่างนี้ เหมือนไม่ใช่หน้าร้อนนะ อยู่เงื่อมผาอยู่ถ้ำ เย็นสบายตลอดเวลา ท่านจึงมักขึ้นถ้ำ พระกรรมฐานผู้เสาะแสวงหาธรรมนี้ ท่านสมบุกสมบัน มาก แต่ท่านไม่นำมาพูดออกมาให้พี่น้องทั้งหลายทราบ จึงเหมือนกับว่า พระกรรมฐานไปอยู่สะดวกสบาย ท่านไม่ได้สะดวกสบายทางร่างกาย แต่ ทางจิตใจท่านเสาะแสวงหาความสะดวกตลอด เบิกทางให้จิต

การอดนอน ผ่อนอาหาร

เมื่อเช้านี้เห็นไหมล่ะ พระไม่ค่อยมีมามาก มีแต่อดอาหารทั้งนั้นนะ ท่านภาวนาของท่าน พระเบาบางนี่ก็ท่านภาวนาของท่าน วันหนึ่ง ๆ โอ๊ย เป็นสิบเกือบยี่สิบ วันหนึ่ง ๆ พระขาดไป เป็นประจำสำหรับวัดนี้นะ พระท่านไม่เคยมาฉันจิ้งห้นครบองค์ละ ไม่เคยจริง ๆ ขาดอยู่ตลอดเวลาอย่างนี้ เหตุเบื้องต้น ก็เป็นมาจากเราที่เคยอธิบายให้ฟัง แต่เราบอกว่า นี่ไม่ใช่คำสั่ง นี่ไม่ใช่คำสอน เป็นคำบอกเล่าธรรมดา เรื่องราวที่ดำเนินมา เราก็พูดถึงเรื่อง เราดำเนินมายังไง ๆ อันใดที่เหมาะสมกับจริตนิสัยของตน ยังไง ๆ บ้าง เช่น การอดนอน การผ่อนอาหาร การอดอาหาร การเดินมาก การนั่งมาก ให้สังเกตดู ทั้ง ๆ ที่เราตั้งสติตั้งเพื่อความเพียรด้วยกันนั้น

อิริยาบถใด กิริยาใด ที่ได้ผลมากกว่ากันในทางความเพียร เช่น อดนอนเป็นยังไง ได้ผลยังไงบ้าง นั้น อดนอนเป็นคืน ๆ ไป ได้ผลยังไงบ้าง ผ่อนอาหารได้ผลยังไงบ้าง อดอาหารเป็นยังไงบ้าง เดินจงกรมมากเป็นยังไงบ้าง นั่งมากเป็นยังไงบ้าง ทั้ง ๆ ที่ตั้งสติอยู่ด้วยกัน อันใดเด่นกว่ากัน ให้พิจารณาอย่างนั้น ให้ปฏิบัติหนักไปตามสายทางที่ตนทำ ๆ สังเกตดูแล้วว่าได้ผลดีกว่าเพื่อน ให้ยึดเอาอันนั้นเป็นหลัก เราว่ากัน

จากนั้นก็ย้อนมาหาตัวของเราเอง สำหรับเราเองนี่จะเป็นนิสัย วาสนาอาภัพ เราก็ยอมรับ อย่างอื่นเราก็เคยทำ เดินจงกรมนี้ไม่ถึงตลอดรุ่งนะ บางองค์ท่านเดินตลอดรุ่งมีนะ แต่เราไม่เคย เราก็บอกไม่เคย ไม่เคยเดินถึงตลอดรุ่ง ๕ - ๖ ชั่วโมงนี้เป็นไปอยู่เสมอนั้นแหละ ไม่ตลอดรุ่ง ก็เรียกไม่ตลอดรุ่ง ไม่นอนทั้งคืนอย่างนี้ เราก็ทดลองดู ไม่นอน อยู่ด้วยอิริยาบถ ๓ ยืน เดิน นั่ง เราก็ทดลองดู

ไม่นอนทั้งคืน ๆ ไปหลายคืน ๆ เราก็ทดลองดู ผ่อนอาหาร เราก็ทดลองดู อดอาหาร เราก็ได้ทดลองดู สุดท้ายก็สู้การอดอาหารไม่ได้ การผ่อนอาหารเป็นอันดับสอง นอกนั้นเราเคยทำแล้ว ไม่นอนกลางคืนนี้ ไม่นอนหลายคืนก็ไม่นอน สุดท้ายมันท้อไปหมดในร่างกาย สติอะไร ๆ

๔๖

มันท้อไปหมดในร่างกาย สติก็เหมือนไม่มี ไม่ได้ผล หยุด

ท่านเนสัชชิ (อดนอน) ก็ธุดงค์ข้อ ๑๓ ข้อที่ ๑๓ เนสัชชิ ท่านก็ทำไว้เป็นธุดงค์วัตร เครื่องชำระกิเลส แต่ก็ขึ้นอยู่กับนิสัยของใครจะเลือกเอาข้อใดนั่นเอง พุดง่าย ๆ วังั้น เราไปอดนอนไม่ได้เรื่องก็หยุด เมื่อทดลองเต็มที่แล้วไม่ได้ผล หยุด มาผ่อนอาหารดี อ้าว เข้าทำ เนาะ เอ้าอดเป็นยังงัย ขยับเข้าหาอด พอดอาหารนี้ดีขึ้น ๆ อ้อ ถูกต้อง อันนี้เด่นกว่าเพื่อน นี่ละถึงได้ปฏิบัติตลอดมา

พระพุทธเจ้าชมเชยการอดอาหารเพื่ออรรถเพื่อธรรม

พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ทรงสั่งสอนพระให้ออดอาหารอย่างนั้นอย่างนั้นะ ทั้ง ๆ ที่ท่านก็ทำมาแล้ว ท่านก็ไม่สอน ท่านส่งเสริม แต่ไม่เป็นคำสั่งสอนจริง ๆ สั่งบังคับหรือเป็นกฎ เช่น อย่างธุดงค์ ๑๓ ข้อ เป็นข้อ ๆ เครื่องดำเนิน การอดอาหารไม่ได้มีในธุดงค์ ๑๓ แต่มีในบุพพสิกขา นั้นอย่างนั้นนะ คือแยกออกไปหลายเล่ม คัมภีร์มีมากนี่นะ เรามันเห็นนี่ว่าไง บุพพสิกขา ท่านถอดออกมา พุดถึงเรื่องการอดอาหาร

พระองค์ว่าการอดอาหารนั้นมีทั้งโทษทั้งคุณ ถ้าอดเพื่อความโอ้อวด เรียกว่าเป็นแบบกิเลส ปรับอบัติทุกอิริยาบถความเคลื่อนไหว ปรับหมด ฟังซิ อดอาหาร อดอาหารเพื่อโอ้อวดเพื่ออวดเป็นกิเลสตัณหา ท่านปรับอบัติทุกอิริยาบถ ถ้าอดเพื่ออรรถเพื่อธรรมแล้วอดเกิด เราตถาคตอนุญาต นั้นเห็นไหม ถ้าอดเพื่ออรรถเพื่อธรรมแล้วอดเกิด ตถาคตอนุญาต นี่อันหนึ่ง

อันหนึ่งบอกไว้ ตอนที่พระสาวกทั้งหลายมาเฝ้า ท่านบอกว่าการขบฉันอาหารน้อย ๆ รู้สึกว่าทุกสิ่งทุกอย่างเบา ชาติขันธ์ก็เบา จิตใจก็สะดวกสบาย บรรดาพระสงฆ์ที่เข้าเฝ้าท่าน เออ ถูกแล้ว เราตถาคตก็ทำอยู่อย่างนั้นเหมือนกัน นั้นเห็นไหม ถ้าเวลาฉันมากมันอึดอัด นั้นฟังซิ

พระพุทธเจ้าพระองค์ก็ทรงชมเชย ฉันน้อยดี ท่านว่า ตอนอดอาหาร ท่านก็บอก อดเกิด เราตถาคตอนุญาต นั้นเห็นไหม ถ้าตอนที่ฉันน้อยนี้ เราตถาคตปฏิบัติอย่างนั้นอยู่แล้ว ยิ่งเวลาว่าง ๆ แล้วตถาคต

๔๗

จะไม่เงินมากเลย เพื่อความสะดวกในธาตุในชั้นนี้ ท่านไม่ได้แก้กิเลสตัวใดนะ พระพุทธเจ้า ระหว่างชั้นกับจิตที่อาศัยกันอยู่นี้ โลกสมมุติทั้งหมดจะมาอยู่ในชั้นกับจิตเท่านั้นที่รับทราบ รับผิดชอบกันอยู่ตลอดเวลา พระพุทธเจ้าไม่ได้แบกอะไร รับทราบอะไรมากมายนัก ยิ่งกว่าเรื่องของชั้น

การอดและการผ่อนอาหารนี้ เป็นการเสริมความพอกเพียร เสริมจิตใจให้ดีขึ้น อย่างไรดีก็ว่ากันก็ต้องทำอย่างนั้น แต่ที่ให้พอดีนั้นก็คือการผ่อนนั้นแหละ เวลาอยู่กับหมู่กับเพื่อนมากนี้การผ่อนดี ถ้าไปอยู่คนเดียวโดดเดี่ยวเรียกว่าทู่หมัดกันเลย ทีนี้เอาให้หมดตัวเลย อดว่างั้นเลย ตายก็ตาย ชัดกันเลย นี่ได้ผลเป็นที่พอใจ เกี่ยวกับหมู่กับคณะนี้ก็ต้องลดหย่อนผ่อนผัน จึงต้องมีผ่อนอาหาร ๆ เพื่อการประกอบความเพียรให้พอเหมาะพอดี เพราะฉะนั้นพระในวัดนี้ ท่านจึงทำอยู่เสมอ ไม่ขาดวัดขาดวาและ

การอดอาหารไม่ได้เพื่อตรัสรู้ด้วยการอดอาหารนะ ด้วยความเพียรต่างหาก เป็นแต่เพียงว่าอาหารมันเป็นเครื่องเสริม เครื่องกดเครื่องถ่วงได้ จึงต้องระมัดระวัง นี่ล่ะให้บรรดาลูกหลานทั้งหลายจำเอาไว้ เห็นไหมพระท่านอด ท่านจะเป็นจะตายเหมือนเรา แต่ทำไมท่านถึงอด ท่านก็มีหัวใจเหมือนกัน นั่นล่ะอดด้วยเหตุด้วยผล ด้วยอรรถด้วยธรรม อดเถิด ว่างั้นเลย

ลักษณะของผู้มีธรรม

การพูด การปฏิบัติต่อกัน อย่างนักิเลสเข้ามาเป็นขวาก เป็นหนาม เป็นเขี้ยวเป็นเข่า มากัด มาฉีก มาขวิด มาชนกัน นั้นเป็นลักษณะของหมา ของวัว ของควาย ไม่ใช่ลักษณะของผู้มีธรรม เฉพาะอย่างยิ่งไม่ใช่ลักษณะของนักบวชกรรมฐาน อย่างนำมาใช้ เราตั้งใจจะมาฆ่ามันอยู่แล้ว ทำไมจะมาเสริมเขี้ยวเสริมฟันให้มัน นี่ก็ไม่ทันมันอีก ให้มันเหยียบย่ำเอาอีก ให้ระมัดระวัง

ความเมตตาสงสารต่อกันและกัน ความเป็นธรรมต่อกัน นั่นแลคือ ลูกศิษย์ตถาคต ลูกพระตถาคตเป็นอย่างนั้น ให้ภัยกันอยู่ตลอดเวลา เป็นความถูกต้อง อยู่ด้วยกันมากน้อยเป็นผาสูกทั้งนั้น

พระกรรมฐานกับความสามัคคี

พระกรรมฐานเกี่ยวกับเรื่องความสามัคคี ไม่เหมือนทางปริยัติ ทางกรรมฐานปฏิบัติ เอาจริงเอาจัง ไม่ว่าจะไรทำตามหลักธรรมจริง ๆ

ความสามัคคี ท่านก็พูด

ไว้แล้ว อปริหานิยธรรมสูตร สมคคา สนฺนิปตีสฺสนฺติ สมคคา วุฏฺฐทิสฺสนฺติ สมคคา สงฺฆกรณียานิ กริสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺโณ ปาฎิกงฺขา โน ปริหานิ ประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เวลาเลิกก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ นี่ก็คือข้อหนึ่งใน ๗ ข้อของอปริหานิยธรรมสูตร ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเจริญถ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อม

ถ้าดำเนินตามหลักสาราณียธรรม อปริหานิยธรรม ก็ถูกต้อง มีความสงบสุข อยู่ด้วยกันเป็นผาสุกประหนึ่งเหมือนอวัยวะเดียวกัน ในสาราณียธรรมก็พูดชัด ๆ ลงท้าย ๆ บอกตั้งแต่เรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เอกิภาวาย สํวตฺตติ เป็นไปเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปิยกรโณ ครุกรโณ เป็นไปเพื่อความรัก เป็นไปเพื่อความหนักแน่น ความเคารพ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกิภาวาย สํวตฺตติ ย่อมเป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงสามัคคี เป็นไปเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เอกิภาวาย

ธรรมเหล่านี้เป็นของปลอมเมื่อไร ผู้ปฏิบัติไม่ปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้ มันจึงเลอะ ๆ เทอะ ๆ ถ้าปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้แล้ว ที่ไหนศาสนา จะลดหย่อนอ่อนกำลังไปที่ไหน มันอ่อนแต่ผู้ปฏิบัติตามศาสนาเหลวไหล เหลวแหลกไป เพราะผู้ปฏิบัติศาสนาทั้งนั้น ศาสนธรรมยังคงเส้นคงวา ดังที่ว่านี้

ความอยู่ด้วยกันหลายองค์ จึงต้องระมัดระวัง กิริยามารยาทการ แสดงออกต่อกัน อย่าให้มีเรื่องของกิเลสแทรกออกมา หรือเป็นหัวหน้า

ออกมา มามีอำนาจในการเกี่ยวข้งกัน จะเป็นการกระทบกระเทือนทำให้
แตกร้างสามัคคี อย่างน้อยก็ระแคะระคายให้เป็นอารมณ์ของใจ ภาวนา
ไม่ลง นั่นหลักใหญ่อยู่ตรงนั้น ต่างองค์ต่างมีธรรมอยู่ในใจ มุ่งอรรถ
มุ่งธรรมมุ่งเพื่อความถูกต้อง ไม่ยอมให้กิเลสประเภทเห็นแก่ตัว ซึ่งฝังจม
อยู่ภายในจิตใจ โผล่ออกมาทำลายธรรมะอันเป็นของดีของดี ต่อที่
ประชุมหน้าสงฆ์ มันก็ดี หากเรารักษาได้อย่างนั้น

ทำไมจะรักษาไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นของหยาบ ๆ ระหว่าง
เพื่อนฝูงอยู่ด้วยกัน พุดใครถูกใครผิดก็ทราบกันอยู่แล้ว เพราะเป็นผู้ใหญ่
ด้วยกัน พุดออกมาผิด ทำออกมาผิดกับหลักธรรมหลักวินัย ต้องทราบกัน
เมื่อทราบกันแล้วก็ สงฆ์ ภาหุเต ปวาเรมิ การปวารณาซึ่งกันและกัน ดังที่
เคยได้ประกาศอยู่ทุกปีวันมหาปวารณา ก็ตักเตือนสั่งสอนกันได้ สมกับ
ที่เปิดช่องเปิดโอกาสให้ซึ่งกันและกัน การกล่าวไปเฉย ๆ สักแต่ว่ากล่าวก็
ไม่เห็นมีประโยชน์อะไร นอกจากจะประกาศความเป็นหุ่นของพระเฉย ๆ
หาสารคุณไม่ได้ นั่นคือการประกาศความเป็นพระ ไม่ใช่เป็นความจริงของ
พระผู้มุ่งอรรถมุ่งธรรม

การประชุมรับฟังโอวาทธรรม

การประชุมอยู่เสมอ ไม่ขาด
วรรคขาดตอนเรื่อยมา อยากจะพุด
ว่าตั้งแต่สร้างวัด เพราะเป็นปกติ
อย่างนั้นมา ยิงมีพระมาเกี่ยวข้ง
มากเท่าไร การให้โอวาท การอบรม
สั่งสอน ก็ปล่อยมือไม่ได้ แม้แต่มี
อยู่เฉพาะสำนักที่เคยมีอยู่แล้ว ก็ยังต้องให้การอบรมเสมอเมื่อเวลาว่าง และ
เจ้าของอยู่ที่นี้ สุขภาพก็ดี ไม่เคยปล่อยวาง

เพราะถือว่าการอบรมธรรมะทางด้านปฏิบัติ นี่เป็นสิ่งจำเป็นและ
สำคัญมาก ไม่ว่าจะครั้งพุทธกาล ไม่ว่าจะสมัยนี้ ถ้าเป็นผู้มุ่งต่ออรรถต่อธรรม

๕๐

ด้วยการปฏิบัติ เพื่อรู้จริงเห็นจริงในธรรมแล้ว การรับโอวาทคำสั่งสอน หรือรับการอบรม เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อทุกรายไป

ครูบาอาจารย์ผู้เป็นอรทธเป็นธรรม เราก็แน่ใจว่า ท่านมองข้ามในแง่นี้ไม่ได้ อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์นั้น เป็นต้น ให้การอบรมจนเฒ่าแก่ชราขนาดนั้น ก็ยังไม่ปล่อยวางในการอบรมเลย เป็นแต่เพียงว่าห่าง ๆ ไปบ้าง ถ้ามีแต่พระที่อยู่กับท่าน ปกติท่านมีการประชุมอยู่เสมอ

การสวดมนต์ไหว้พระของวงกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น

วงกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น จะไม่มีร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ เพราะอันนี้เป็นอีกประเภทหนึ่ง หยาบกว่าการทำภาวนาเจียบ ๆ การรวมสวดมนต์ไหว้พระกันนี้ ผลสู้เจียบ ๆ ไม่ได้ อย่างหลวงปู่มั่นไม่เคยพาทำวัตรทำว้า นอกจากเป็นวันจำเป็นที่ท่านจะโอนอ่อนลงสำหรับสังคม เช่น มาฆบูชา ทำวัตรค่ำ หรือวันอุโบสถ ทำวัตรเรียบร้อยแล้วก็ลงอุโบสถ ท่านทำเท่านั้นเอง นอกนั้นไม่มีต่างองค์ต่างเจียบ มีเท่าไรก็เจียบ ภาวนามีผลมากกว่าการไปรวมกันอีก รวมกันมีรวมอารมณ์อีกด้วย ท่านไม่เคยพาทำมา

วันอุโบสถของพระกรรมฐานสมัยหลวงปู่มั่น

มันติดหูติดตานั้นสมัยอยู่กับหลวงปู่มั่น พระกรรมฐานนี้มีรอบ ๆ ท่านเต็มไปหมด สำนักละสามองค์บ้าง สี่องค์บ้าง ห้าองค์บ้าง ไปอยู่ตามหมู่บ้านเขา หมู่บ้านเล็กจะน้อย ถึงวันอุโบสถ ท่านก็มาลงอุโบสถ ตอนบ่ายโมง สวดปาฏิโมกข์ลงอุโบสถ หลวงปู่มั่น ท่านประทานโอวาทให้ต่อนั้นแหละ พอลงอุโบสถเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านก็เทศน์อบรมพระที่มาลงอุโบสถ และฟังธรรมเทศนากับท่านด้วย กลับไปด้วยความเอิบอิ่ม ดุมันประจักษ์ตามันไม่ลืมนะ สิบโมงล่วงไปแล้วไปถึงเที่ยง พระจะหลังไหลเข้ามาจากสำนักต่าง ๆ คอยลงอุโบสถตอนบ่ายโมง

๕๑

พอถึงเวลาแล้วพระเตรียมพร้อม ท่าน (หลวงปู่มั่น) ออกมาก็ลงจากนั้นก็สวดปาฏิโมกข์ พอจบลงแล้วก็ประทานโอวาทให้บรรดาพระสงฆ์แต่ละองค์ ๆ ยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าชื่นตาบานเหมือนกันหมด นี่แหละจึงว่าเป็นเหมือนตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน ท่านอยู่ที่นั่นสง่างามไปหมด ภายในสง่างาม จิตใจที่ส่องแสงออกไปก็สง่างาม นี่คือผู้หาความสุขเจอความสุข เป็นลำดับลำดับ คือ ผู้เสาะแสวงหาธรรมนั้นแล จะเป็นผู้ได้ครองสมบัติที่พึงภูมิใจเป็นลำดับ จนกระทั่งถึงภูมิใจสุดขีด ได้แก่ อรหัตตบุคคล

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หลวงปู่มั่นพาเดินอย่างไร

สำหรับวัดนี้ (วัดป่าบ้านตาด) ไม่ได้พาทำมาฆบูชานะ หลวงปู่มั่นก็เหมือนกัน ที่พาทำบ้างนั่นคือ พวกราชบัณฑิตโยมเขามาขอเรื่องหลายแห่งหลายหน ท่านก็พาทำเสียเป็นบางครั้ง ถ้าธรรมดาแล้วท่านไม่พาทำ คือวันเช่นนี้ ท่านจะเปิดทางให้เป็นความสงบสำหรับพระบำเพ็ญสมณธรรม ส่วนมากพระ ในคืนวันเช่นนั้น ท่านจะไม่นอนนะ ท่านทำเงียบ ๆ เช่น วิสาขบูชา มาฆบูชา ท่านไม่ได้ทำเป็นพิธี คือทำเป็นพิธีนี้พาประชาชนเขาทำ เรื่องของพระล้วน ๆ แล้ว ท่านทำของท่านเองอย่างเงียบ ด้วยความตั้งอกตั้งใจจริง ๆ

เช่น วันนี้เป็นวันมาฆบูชา ส่วนมากพระท่านจะไม่นอนกลางคืน เดี๋ยวกรรม นิ่งสมาธิภาวนา บูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดเลย นี่เป็นปกติของวัดป่าทั้งหลาย ที่ท่านทำกันเงียบ ๆ อย่างนี้

ส่วนที่ว่ามาฆบูชา ดังที่หลวงปู่มั่นถามถึงวันมาฆบูชา นั้นหมายถึงว่าเป็นเอกเทศ หรือเป็นบางปี ท่านพาทำ ถ้าเหตุผลควรจะทำนั้น ท่านก็พาทำ ถ้าธรรมดาแล้ว ท่านไม่พาทำ วันเช่นนั้นท่านสงวนมาก เรื่องความสงบสันต์ เพื่อการประกอบความเพียร จึงไม่ให้ใครมายุ่งเลย กรุณาทราบตามนี้ บางคนจะไม่เข้าใจ วัดต่าง ๆ เขาก็ถือกันเป็นเรื่องใหญ่โต มีประชาชนไปแห่เทียนอะไร ๆ แต่สำหรับวัดป่าเรา ไม่ค่อยมี และไม่มี วัดป่าเป็นอย่างนั้นมาดั้งเดิม

ธุดงค์วัดกับการเข้าพรรษา

การเข้าพรรษา ทุก ๆ ปีมาขอให้มีหลักมีเกณฑ์ สำหรับพวกประชาชนทั้งหลายก็ดี พระท่านมีหลักมีเกณฑ์ของท่าน เช่น สมათานธุดงค์ ตั้งแต่มาตั้งวัดนี้ก็สมათานธุดงค์ เฉพาะในพรรษา รับเฉพาะมาถึงเขตวัดเท่านั้น เพื่อทำความ

มักน้อยในการขบการฉัน ไม่ให้โลเลไปกับลิ้นกับปากมากกว่าธรรม

เวลาเข้าพรรษา พระไม่ได้ไปที่ไหนมาที่ไหน รวมกันอยู่ใน ๓ เดือน ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ ประกอบความพากเพียร มีความสัตย์ ความจริงประจำตน ตามแต่ละรายๆ ที่จะตั้งกฎกติกา เพื่ออรรถเพื่อธรรมต่อตนเองสำหรับพระเป็นอย่างนั้น เช่น บิณฑบาตรรับเอาเฉพาะที่มาถึงเขตวัดแล้วก็หยุด ไม่รับต่อไป นั้นเรียกว่า ไม่รับอาหารที่ตามมาทีหลัง อย่างนี้ก็เพื่อความมักน้อยในการขบการฉัน ไม่ให้กังวลมาก นอกจากนั้นท่านยังมีความคิดละเอียดเข้าไปกว่านั้นอีก ได้มามากน้อยเพียงไร ท่านจะเอาแต่เพียงเล็กน้อย ๆ เท่านั้น

ธุดงค์มี ๑๓ ข้อ ธุดงค์ แปลว่า เครื่องกำจัดกิเลส แปลออกแล้วมี ๑๓ ข้อ ที่นำมาปฏิบัติ เช่น บิณฑบาตเป็นวัตร ถ้ายังฉันอยู่ต้องไปบิณฑบาตทุกวันเป็นวัตรไม่ให้ขาด เว้นแต่ไม่ฉัน ไม่ฉันก็ไม่ขาดธุดงค์เพราะไม่ฉัน ถ้ายังฉันอยู่ต้องไปบิณฑบาตทุกวันมาฉัน ฉันมือเดียวเท่านั้นฉันหนเดียวตลอด แล้วก็ฉันในบาตร นอกจากฉันในบาตรแล้ว ก็ห้ามรับอาหารที่ตามมา เป็นข้อ ๆ ไปโดยลำดับลำดับ เราก็ไม่บรรยายไปมากละที่อยู่ในป่าเป็นธุดงค์ข้อหนึ่ง ๆ เช่น ป่าช้า ป่ารกชัฏ ตั้งสมათานอยู่ในนั้น ๓ เดือน ก็ต้องอยู่อย่างนั้น จึงเรียกว่า ธุดงค์ เป็นลำดับมา สำหรับวัดนี้ได้ปฏิบัติมาอย่างนั้น

เวลาในพรรษาเร่งความเพียร ไม่ให้มีงานใดเข้ามายุ่งเลย ประกอบความพากเพียรชำระจิตใจ ได้โอกาสหรือเวลาเวลาที่จะได้รับการอบรมครูบาอาจารย์ท่านจะบอกเวลาเท่านั้น ประชุมวันนี้ นั่นคือประชุมอบรมธรรมะ ตามปรกติที่เคยปฏิบัติมา ก็ประมาณสักอาทิตย์หนึ่ง ประชุมหนหนึ่ง หรืออย่างมากที่สุด ๑๐ วัน เว้น ๑๐ วันบ้าง ประชุมทุกระยะ ๆ ตลอดมาอย่างนี้ สอนพระสอนเณร สอนสำคัญที่สุด คือ ภาคจิตตภาวนา ภาคจิตตภาวนาเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดทีเดียว จึงต้องเน้นหนักทางด้านจิตตภาวนาตลอดเวลา

พระกรรมฐานแจกอาหาร

พี่น้องทั้งหลายได้ดูไหม เวลาพระท่านจัดท่านแจกอาหาร ให้ดู นั่นละธรรมออกเดิน ธรรมก้าวเดิน เพื่อโลกทั้งหลายได้เห็น และได้รับความชุ่มเย็นเสมอหน้ากัน พระวัดนี้ทั่วประเทศไทย มีทุกภาคอยู่ในนี้ เป็นประหนึ่งว่า อวัยวะเดียวกันหมด ไม่มีภาคนี้ภาคนี้

ลูกศิษย์ตถาคต ศากยบุตรมีก็ همینก็แสนองค์ ก็ลูกตถาคต ที่นี้เวลาตถาคตสงเคราะห์ลูกเต้าจะสม่าเสมอกันหมดเลย ไม่มีคนไหนมากคนไหนน้อย ทั้ง ๆ ที่ของจะแจกให้เสมอมีอยู่ นี้เรียกว่าธรรม ท่านอยู่ด้วยกันเป็นผาสุก เป็นเหมือนอวัยวะเดียวกัน ใครผิดใครถูก พูดบอกกันได้อย่างชัดเจน เพราะต่างคนต่างมาหาความถูกต้องด้วยกัน ผิดพลาดประการใดท่านจะสอนกันทันที ไม่ได้เกรงอกเกรงใจกิเลสตัวเบ้ม ๆ พุงกาง ๆ

การขบการฉันทน้ำร้อน น้ำชา อาหาร

การขบการฉันทน้ำร้อนน้ำชาแต่ก่อนก็ไม่มี อยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์ก็ไม่มี เราไปอยู่โดยลำพังเราที่ไหน ๆ ก็ไม่มี แม้แต่ไปจำพรรษาที่จันทบุรีนั้น ก็ไม่มี เขาจะเอาน้ำตาลมาถวายเป็นหม้อ ๆ ไม่เอา ไม่ยุ่ง อย่าเอามา

๕๔

เราบอกอย่างนี้ ก็ไม่ได้ฉัน มาอยู่วัดนี้ที่แรกก็ไม่ฉัน ครั้นต่อมาคนนั้น
เอานี้มาถวาย คนนี้เอานี้มาถวาย มากเข้าๆ ๖ วัน ๗ วัน มีการมืงาน
ก็ฉันเสียทีหนึ่ง ถึงมีมากก็ทิ้งไว้อย่างนั้นแหละ ไม่สนใจ พระเณรก็ได้
ความสะดวกสบายในการประกอบความพากเพียร ครั้นต่อมาก็เลยได้
อนุโลมเรื่อยมา เลยฉันมาเรื่อยๆ ทีนี้มันก็เลยลามปามลุกลงไปใหญ่ มัน
เป็นของดีแล้วหรืออย่างนี้

อนุโลมอย่างนี้ก็เหมือนกับว่า เปิดทางให้กิเลสมันหลั่งไหลเข้ามา
เหยียบหัวพระเณร หัวใจพระ หัวใจเณร จนแหลกเหลวไปหมด ลิ่นก็เลย
ยาวขึ้นไป ท้องก็พุงใหญ่ขึ้นไปโดยลำดับ ยิ่งกว่าภูเขา ยิ่งกว่าท้องฟ้า
มหาสมุทร ท้องของกิเลสมันเป็นอย่างนั้น ลิ่นของกิเลสมันเป็นอย่างนั้น
มันไม่ได้สั้น ท้องของกิเลสมันก็ใหญ่โต เราจนลืมนั่น นีชิตี ยุ่งไปหมดจะว่าไ

อะไรๆ เราไม่สบายใจ จำต้องอนุโลมก็มี มันก็แสดงขึ้นมาตาม
ที่ตรงไหน ที่เราไม่สนิทใจนั้นแหละ พุดให้หมูให้เพื่อนฟังอยู่ทุกระยะๆ
บางอย่างก็เพียงแยะๆ ออก ให้ไปเป็นข้อคิด มันก็ไม่คิดไม่พิจารณา
นี่ชิตี ที่ทำให้เราอดทนระอาใจ แล้วธรรมจะเจริญได้ยังไง สมภาสิ ปัญญา
เจริญได้ยังไง เมื่อการทำ การคิด การชวนชวายเป็นเหล่านั้น ไม่ใช่เป็นทาง
ของสมภาสิ ของปัญญาแล้ว ปัญญาจะเกิดได้อย่างไร นอกจากเป็นทางของ
กิเลส ให้กิเลสเกิดขึ้นวันยังค่ำคืนยังรุ่งตลอดเวลาเท่านั้น แล้วมันสมเจตนา
ของเราที่มุ่งหวังมาอบรมกับครูบาอาจารย์แล้วหรือ นี่ให้คิดนึกปฏิบัติ

เราอยากให้ได้รับความสะดวกทุกสิ่งทุกอย่าง สำหรับพระเณร
ที่อยู่ในวัดนี้ การขบฉัน ก็อยากให้ขบให้ฉันด้วยความเมตตาจริง ๆ ไม่ใช่
เสกสรรปั้นยอ เป็นภายในจิตใจของเราจริง ๆ แต่ถ้าอันใด มันจะเป็น
ข้าศึกต่อธรรม มันก็ทำให้เราชะงักเหมือนกัน ทั้งๆ ที่อยากให้ขบให้ฉัน
สิ่งนี้มันเป็นพิษเป็นภัยต่อจิตตภาวนา เมื่อทราบอย่างนั้น มันก็ชะงักชิตี
แต่ไม่อาจพุด เพราะได้เคยเผด็จให้หมูเพื่อนทราบแล้วว่า อาหาร
ประเภทใดก็ตาม ถ้าฉันเข้าไปมีกำลังต่อร่างกาย แต่เป็นการทำลายต่อ

จิตใจ หรือเป็นภัยต่อจิตใจผู้หนึ่ง ก็ต้องระวังเจ้าของเอง เคยเตือนไปแล้ว
ทุกแง่ทุกมุม

พระกรรมฐานกับบริวาร ๘

พระผู้ปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรม มีสติอยู่โดยสม่ำเสมอ จิตย่อม
ไม่ดิ้นรน กิริยาแสดงออกแห่งความดีนรของใจ ก็แสดงให้เห็นสิ่งนั้น
สิ่งที่เป็นกิเลสออกมา ความมักน้อยนี้สำคัญ เป็นสิ่งที่ตัดความ
กระวนกระวาย ตัดความห่วงใยอะไรออกได้ เพราะฉะนั้นพระกรรมฐาน
ไปไหน จึงไม่มีห่วงหน้าห่วงหลัง มีแต่บริวาร ๘
เท่านั้น สิ่งที่เคยบริวาร ๘ ไป ก็คือ กาน้ำ พวกมุ้ง
พวกกลด ขนาดนั้น ก็เอาไปได้สบาย ๆ ไม่เห็น
มีอะไร ไปอยู่ที่ไหนก็สบาย ถ้าว่าจะไปก็จับของ
เหล่านั้นมาใส่บาตร บรรจุในบาตรปัดเต็มบาตร
พอดีสะพายบาตร เพราะฉะนั้นพระกรรมฐาน จึง
มีบาตรใหญ่กว่าปกติอยู่บ้าง

บางคนเขาไม่เข้าใจว่า เอ๊ะ พระกรรมฐานนี้ว่าเป็นผู้มักน้อยสันโดษ
ทำไมจึงต้องมีบาตรใหญ่นักหนา เขาไม่เข้าใจความหมายของพระกรรมฐาน
ว่าทำบาตรใหญ่ เพื่อที่จะได้อาหารมาก ๆ มาฉัน ความจริงบาตรใหญ่
ใช้แทนกระเป๋าเดินทาง ถ้าบาตรลูกเล็ก ๆ ใส่สังฆาฏิตัวเดียวมันก็หมดแล้ว
ที่นี้ของนั้นจะเอาใส่ที่ไหน ไม่มีที่ใส่ เมื่อบาตรใหญ่ มุ้งก็ลงที่นั่น สังฆาฏิ
ก็ลงที่นั่น แนะโคมไฟก็เอาลงที่นั่นพอดี เทียนไข ไม้ขีดไฟ ที่มีติดตัว
ไปบ้างก็เอาลงที่นั่น สะพายพอดีเลย หนักก็พอดี ไม่หนักมาก กลดก็แบกเสีย
บาตรก็สะพายเสีย ย่อมเล็กใส่ทางบ่าข้างหนึ่ง แล้วไปรุดงคกรรมฐาน
ได้อย่างคล่องตัว

ไปที่ไหน ก็ผาสุกสบาย มองดูตั้งแต่ร่มไม้ชายเขา ที่ไหนสะดวก
สบายในการบำเพ็ญสมณธรรม ไม่ได้มองดูเรื่องโลกเรื่องสงสาร เรื่องวัตถุ
สิ่งของเงินทองอะไร ซึ่งจะเป็นการพอกพูนกิเลสขึ้นภายในจิตใจ ไปไหนก็

๕๖

มองหาดังแต่เรื่องชำระกิเลสอย่างเดียว หูฟังก็ฟังเพื่อชำระกิเลส ตาดูก็ดูเพื่อชำระกิเลส อะไรสัมผัสสัมผัส ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็พิจารณา เพื่อเป็นการถอดถอนกิเลสทั้งมวล

และเมื่อมีแต่การถอดถอนอย่างเดียวอยู่แล้ว กิเลสจะยกกองทัพมาจากไหน มันถึงจะหมดไม่ได้ เมื่อถูกฆ่า ถูกทำลาย ถูกกำจัดบีบคั้น ไม่ได้ส่งเสริมมันให้แตกลูกเต้าหลานเหลนออกมา มันจะมีพีชมีพันธุ์มาจากไหน ก็หมดไป ๆ ผลสุดท้ายก็เกลี้ยงภายในจิตใจ ไม่มีเหลือ เพราะอุบายวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางของพระพุทธเจ้า

ธุดงค์ ๑๓ มีข้อใดบ้างที่จะเป็นเครื่องส่งเสริมกิเลส นอกจากเป็นเครื่องปราบกิเลสเท่านั้น ไม่เห็นมีธุดงค์ข้อใดที่เป็นเครื่องส่งเสริมกิเลส ฉันทในบาตรฟังซิ อะไร ๆ ก็ลงในบาตรหมด พระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาแล้ว สวาททั้งหลายดำเนินมาอย่างนั้นทั้งนั้น ไม่มีภาชนะใดที่จะเหมาะสมยิ่งกว่าบาตร สำหรับพระบาตรนี้เหมาะสมที่สุด เป็นภาชนะอันเหมาะสม

อย่างยิ่งสำหรับพระ เหตุผลที่เอาของลงในบาตร ก็เป็นเหตุผลอันหนึ่งที่จะได้พิจารณาเรื่องอรรถเรื่องธรรม เกี่ยวกับอาหารคลุกเคล้ากันในบาตร

เวลาอยู่ภายนอก อยู่ถ้ายันนั้น จานนี้ อาหารชนิดนั้น อาหารชนิดนี้ สีเป็นอย่างหนึ่ง กลิ่นเป็นอย่างหนึ่ง ๆ รสเป็นอย่างหนึ่ง เวลาผสมผสมกันแล้ว เป็นยังไง เอามาพิจารณา คลุกเคล้ากันเข้าในบาตรแล้วเป็นยังไง เทียบกันโดยความเป็นธรรม เราฉันเพื่อไม่ให้เกิดกิเลส ไม่ได้ฉันแบบลิ้นยาว ท้องโต เราฉันแบบพอยังชีวิตให้เป็นไปได้เท่านั้น เพราะฉะนั้น การขบการฉันอะไร ถ้าเป็นลักษณะลิ้มตัวแล้ว ดูไม่ได้ ขัดกับธรรมของผู้ขบฉันด้วยความเห็นภัย

หลวงตาปฏิบัติต่อจตุปัจจัยไทยทานอย่างไร

จตุปัจจัยไทยทานได้มามากน้อย ก็ไม่ถือว่าเป็นของใคร ต่อของใคร เพราะมันจะเป็นกิเลสตัวหนึ่งขึ้นมาทำลายผู้ให้และ ไม่ทำลายใครพอที่จะคิดได้อ่านได้ เราก็ช่วยคิดช่วยอ่าน การช่วยคิดช่วยอ่านอย่างนี้ เราเปิดทางไว้แล้ว เราเปิดไว้ทุกแง่ทุกมุม เราไม่ตาย พระเณรเราไม่ตาย เราเลี้ยงดูพระเณรเต็มสติกำลังความสามารถ ทุกชิ้นทุกอย่างวัตถุไทยทาน เขานำมาถวาย เราไม่เคยคิด เราไม่เคยสงวนว่า นี่เป็นเรา นี่เป็นของเรา ไม่เป็นของใคร เราเป็นผู้ได้มา เขามาถวายเรา นี่ เป็นของเรา ไม่เคยคิด คิดดูซิ รับเพื่อพระเพื่อเณรทั้งหมด

เราไม่อด พระเณรไม่อด เราปฏิบัติมาอย่างนั้น ด้วยน้ำใจจริง ๆ ซึ่งมีต่อหมู่ต่อเพื่อน เมตตาสงสาร เพื่อให้ธรรมเจริญ ไม่ให้โลกเข้ามาแผงได้เลย ให้มีแต่ทางด้านธรรมะโดยถ่ายเดียว ที่จะเจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยลำดับ อันไหนที่เป็นช่องทางแห่งกิเลสเข้ามา และจะเพิ่มมากมูนขึ้นโดยลำดับ เราพยายามตัดช่องนั้นไว้เสมอ นอกจากเป็นความจำเป็นก็สุดวิสัย เราคิดไว้หมดทุกแง่ทุกมุม

สถานที่บำเพ็ญธรรมไม่เหมือนแต่ก่อน

ทำเลที่จะบำเพ็ญธรรมของพระกรรมฐานที่เสาะแสวงหาธรรม รู้สึกจะลำบาก ทุกวันนี้ต้องไปตามจุด ๆ ที่จะไปเที่ยวสะดวกสบายเหมือนแต่ก่อน ไปที่ไหนอยากปักกลดแขวนกลดที่ไหนได้สบาย ๆ เหมือนแต่ก่อนนั้น ทุกวันนี้ไม่มีวางั้นเลย มีแต่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ทั่วดินแดนไปเลย แต่ก่อนไม่มี เดินทางไปไหน ๆ แวะออกทางไหนพักได้เลย ภาวนาได้สบาย ๆ ทุกวันนี้ต้องมีเป็นที่ ๆ เช่น อย่างที่ของเอกชน เขานิมนต์ไปพักที่สวนที่ไร่เขา อย่างนี้ไปได้ แล้วทำเลที่บำเพ็ญโดยเฉพาะในภูเขา แต่ละลูก ๆ นี้ก็ได้ ต้องไปตามจุด ๆ ไม่ได้ไปสะดวกสบายตลอดไปเหมือนแต่ก่อน

๕๘

อย่างภูวี่นี่เหมาะสมมากจริง ๆ ภูเขาลูกนี้ความกว้างของมันจะทะลุถึง ๕๐๐ เส้นละมั้ง กว้าง บริเวณภูเขาลูกนั้น แต่ก่อนมีสัตว์เสือ เนื้อ ช้าง เตียนนี่ไม่มี หมด ช้างเขาก็ส่งวนเอาไว้ประมาณสัก ๙ เชือก ๑๐ เชือก ที่ทำเลหากินของเขาก็มักจะเป็นวัด วัดกรรมฐานที่ท่านภาวนาอยู่ คือ มันมีกอไผ่ มีอะไร ๆ บริเวณที่ท่านพัก คนไม่ค่อยไปทำลายไม้อะไรอย่างนี้ แล้วพวกช้างก็มาหากินตามที่ท่านพักอยู่นั้น

อย่างภูวี่นี่ก็มาหากินในบริเวณที่พระท่านพัก กลางค้ำกลางคืน ออกมาหากิน คือมีกอไผ่ มาหากินไปไผ่อะไร ๆ แล้วออกจากนี้ก็ไปที่นั่น ออกจากนั่นไปที่นั่น ล้วนแล้วตั้งแต่ที่พระท่านพักอยู่ นั่นดูชุกการทำลายป่า เห็นไหม ก็มีที่อยู่เฉพาะพระพัก เป็นป่าเป็นอะไรบ้าง นอกนั้นหมด

หลวงตาแนะนำการสร้างวัดป่า

สภาพอาณาบริเวณภายในวัดป่า

วัดป่าให้เป็นธรรมชาตินะ เราอย่าไปตัดแปลงมันมากเกินไป ให้ปล่อยเป็นธรรมชาติ ๆ ไป ตัดแปลงมากเกินไป เช่น โลง เสียหมดอย่างนี้ ก็ไม่เหมาะ อย่าตัดแปลงไปเหมือนโลกเขา ที่ไหนจะเป็นป่าบ้างก็ให้เป็น เป็น

ที่ทำเลภาวนา ทางจงกรมสำคัญมากนะ ให้ทำภาวนาแหละดี ตรงไหนไม่ควรตัดแปลงมาก ก็อย่าตัดแปลงมาก ให้ปล่อยไว้เป็นธรรมชาติ

สิ่งก่อสร้างก็อย่าให้หรูหราเกินไป เหล่านี้เป็นเรื่องของโลก เป็นเรื่อง กังวลวุ่นวาย เรื่องของธรรมชำระออก เรื่องกังวลเหล่านี้ชำระออก ๆ ดังที่ เทศน์เมื่อวานนี้ คือทำความสะอาดจิตใจ อันนั้นมันสะอาดภายนอก มันสกปรกภายใน สร้างอารมณ์ สร้างความวุ่นวายขึ้นมา ไม่เหมาะ

พวกตั้งใจปฏิบัติธรรมผมก็แนะ เพราะทางด้านกรรมฐานนี้ ไม่ค่อยจะมีพระเราเข้าใจนัก โลกเขาเป็นยังงี้ ก็หมุ่นไปตามโลกเสีย วัดเลยหมุ่น

ไปตามโลก ไม่เหมาะ เพราะฉะนั้นวัดก็ควรให้เป็นวัด เช่น สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ อย่างนี้ อย่าให้หรูหราเกินไป ไม่เหมาะ ส่วนกำแพงให้เริ่มได้เลย กำแพงที่ยังไม่รอบ เราจะทำให้รอบเพื่อกันถนน กำแพงมี ทางตากันได้ หูกักันได้บ้าง ถ้ามีกำแพง ส่วนสมบัติภายในวัดนี้ก็กันได้ ถ้าไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง มันรุ่มร่าม ๆ ไม่ดี

วัดเราที่ไหนไม่จำเป็น ให้เตียนโล่งหมดก็ได้ เป็นป่าอยู่บ้างก็ให้เป็นป่าธรรมชาติ ถ้ามันโล่งหมดนี้ก็เป็นการมาก ต้องปิดต้องกวดอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นป่าเป็นอะไรอยู่ เราก็ให้โล่งในที่ที่ควรโล่ง ถ้าเป็นป่าก็ให้เป็นป่าไป นั่นแหละเหมาะ กฎนั้นเหมาะแล้ว หลังเล็ก ๆ กระต๊อบ ๆ เหมาะกับผู้เห็นภัยของกิเลส เหมาะกับผู้เห็นคุณของธรรม กฎก็กระต๊อบ ๆ เหมาะ

ไอ้หรูหราฟุ้งเฟ้อที่ชั้น ก็ห้อง ก็หับ โดยไม่จำเป็นนั้น เป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ สร้างขึ้นด้วยความจำเป็นมี นี่มันไม่จำเป็นนะ มันดีกันเฉย ๆ วัดเราที่เตียนนี้มันกลายเป็นส้วมเป็นถ่านไปแล้วนะ ให้พากันสำนึก

หลวงตาสงวนที่ภาวนาให้พระปฏิบัติ

เราจึงได้สนใจกับพระปฏิบัติมาก เช่น อย่างวัดป่าบ้านตาดเรา เราเคยลดหย่อนอะไรให้อ่อนลงไป ภาคปฏิบัติของพระของเณร คงเส้นคงวามาตลอด ใครไปยุ่งท่านไม่ได้ นี่ขอบเขตมีอยู่ที่นี่ ห้ามไม่ให้เข้าไปเลย เด็ดขาดเสียด้วยนะ ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งยาม บริเวณนี้เข้าไปเป็น

กุฏิพระวัดป่าบ้านตาด

สถานที่ของการภาวนาของพระท่าน กฎของท่านก็มีแต่กระต๊อบ ๆ อยู่ข้างนอกทำโก้ ๆ ไปอย่างนั้นแหละ เลียบ ๆ นี่หลังนั้นหลังนี้มีอยู่ใหญ่โต หอบปราสาท ชั้นดาวดึงส์สู้ไม่ได้นั่นแหละแถวนี่ แถวข้าง ๆ ศาลาหลวงตาบ้วนี่นะ

ถ้าไปข้างในนั้น เอานรกมาสู้ นรกลัมเหลว อันนี้ยังเร็วกว่านรกอีก กระต๊อบ ๆ อยู่ข้างใน ไม่ได้มีอะไรนะข้างใน มีแต่ร้านเล็ก ๆ กั้นด้วยผ้า

๖๐

ผ้าจีวรขาดบ้างอะไรกันเอาไว้ แต่ก่อนมุงด้วยหญ้า พอไฟเผาป่ามันพัดมาซี เข้ามาในวัดมันเผาวัดเผากุฏิพระ ก็เลยเปลี่ยนแปลงใหม่ ที่นี้ทันสมัยขึ้น เอาสังกะสีมามุง เอากระเบื้องมามุง แต่สังกะสีไม่ได้หาสังกะสีดีนะ กระเบื้อง ก็ไม่ได้หากระเบื้องดี เอากระเบื้องเศษๆ เหล่านี้แหละไปมุง สังกะสีก็ เศษๆ ไปมุงไว้อย่างนั้นแหละ เต็มอยู่ในวัด มีแต่อย่างนั้นทั้งนั้นอยู่ข้างใน บ้านเล็ก ๆ ทางจงกรมเตียนโล่งอยู่นั้นตลอดเวลา

เราสงวนขนาดนั้นนะ พระเถรของเรา จึงย่อหย่อนทางภาคปฏิบัติ จิตตภาวนา หรือวินัย หรือธรรมนี้ ไม่ได้ว่างั้นเลย คงเส้นคงวา ส่วนที่ เราช่วยโลก เราก็ช่วยไปตามเรื่องของเรา ไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวกับพระมากนัก ถ้าไม่จำเป็น เราไม่ยุ่งนะ นอกจากจำเป็นก็ธรรมดา มันเกี่ยวโยงกันก็ ต้องช่วยกันบ้าง เป็นบางกาลบางเวลา นอกจากนั้นปล่อยให้เป็นเวลา การบำเพ็ญสมณธรรมของท่านตลอดมาเลยนะ เราปฏิบัติอย่างนั้น เรา ไม่ให้ลดหย่อนการภาวนาของพระ

หลักการรับพระกรรมฐาน

(หลวงปู่... วัดป่า... ส่งพระมาอบรมศึกษาที่วัดป่าบ้านตาด) พระแน่น อัดแน่นตลอด ๆ นะ โหไม่ไช่เล่น ๆ ขอมาเป็นเวลาหลาย ๆ เดือนแล้วก็มี เวลานี้ขอมา มาหาชองกันอยู่อย่างนั้นแหละ อันนี้ส่วนมากจะขึ้นอยู่กับ สถานที่พักที่อยู่ ควรรับได้มากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่จุดนี้เป็นจุดใหญ่โตกว่า จุดอื่น

สำหรับตามหลักธรรมหลักวินัยนั้น พระต้องยืนยันตัวเองรับรอง ตัวเองมาแล้วทุกองค์ จึงไม่ถือว่าเป็นข้อหนักใจมากนัก ที่จะรับจะอะไร ยิ่งกว่าผู้มาขออยู่ที่นี่ เพราะอย่างวัดนี้แน่นตลอดเวลา เลยต้องเป็นกังวล จะว่าหนักใจก็หนักใจเหมือนกัน แต่เมื่อพอรับได้แล้วต้องรับ ธรรมมี ต่อกันอย่างนั้น เมื่อควรรับได้แล้วก็ต้องรับ นอกจากมันจำเป็น ดังที่ กล่าวนี้ ถ้าหากเป็นพระที่บริสุทธิ์มาแล้วตามหลักของพระ ก็มามีข้อที่พัก

สำหรับวัดป่าบ้านตาดที่พักเป็นสำคัญ ไม่เคยเบาบางนะ พระแน่นตลอด อยู่ข้างบนนี้ก็แน่น

แล้วพระเก่าที่กำลังไปเที่ยวก็มี นี่ก็ได้สั่งแล้วนะ เพื่อความเป็นธรรม พระที่อยู่มาหลายปี ๆ ซึ่งควรจะขยับขยาย ให้โอกาสแก่ผู้อื่นที่ตั้งใจมา ศึกษา ก็ควรระบาย นั่นแหละหลักธรรมหลักวินัยเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ใครอยู่ ก็ถือสิทธิ์ ใครอยู่ก่อนใครอยู่นานก็ถือสิทธิ์ ๆ อย่างเดียว อย่างนั้นไม่ถูก ถึงไม่ผิดพระวินัย ก็ผิดธรรม

นี่ผู้ปฏิบัติในตอนนี้ต้องเกี่ยวกับธรรม ให้ความเป็นธรรมต่อกัน ควรขยับขยาย ก็ขยับขยาย เพื่อผู้อื่นจะได้มีโอกาสมาศึกษาอบรมต่อไป ถ้าใครอยู่ที่ไหนมา อยู่แล้วก็จงไว้ตลอด ถืออำนาจไว้ตลอด คนอื่นเข้า ไม่ได้ การจะรับผลประโยชน์นี้ก็ไม่ค่อยได้รับ สำหรับพระทั่ว ๆ ไป หรือ คนทั่ว ๆ ไป จึงต้องเปิดโอกาสให้กัน

เราก็เห็นใจที่มาอยู่แล้วไม่อยากหนี แต่ก็เห็นใจผู้ที่อยากเข้ามา แต่เข้าไม่ได้ เลยต้องเฉลี่ย เวลาที่รับพระเณรไม่เลย ๕๐ สูงสุดอยู่ใน ๕๐ กำหนดสถานที่ภาวนาพอเหมาะ เพราะพระกรรมฐานไม่ได้เหมือนพระปริยัติ คืออยู่จุดไหนไม่ให้มองเห็นกัน ดูเหมือนประมาณ ๕๐ ที่พอดี รับอย่างนั้น ตลอดมา นี่ก็ซื้อที่ใหม่กว้างขวางไปแล้ว ดีไม่ดีพระอาจจะทยอยไปหาอยู่ ทางด้านที่ซื้อใหม่ มันเป็นที่เหมาะสมสำหรับภาวนาแถวนั้น เป็นแห่ง ๆ ก็ได้ นี่แน่นไปหมด มองไปที่ไหนแน่น

พระกรรมฐานกับธรรมโอสถ

พระพุทธเจ้า ท่านสอนว่า “ธรรมโอสถ” ธรรมโอสถเป็นยังงี้ นี่พระพุทธเจ้าทรงทำมาแล้ว จนประกาศออกเป็นศาสนธรรมให้เราทั้งหลายได้ทราบทั่วกันตลอดมาว่า สกุกตวา ธมฺมรตน์ โอสถํ อุตฺตมํ วรฺ ปริฬาหุปสมนฺ ธมฺมเตเชน โสตุถินา นั่นท่านบอกว่า ธรรมโอสถนี้เป็นยา ระงับดับโรคภัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังดับกิเลสอีก ไม่ใช่ดับ แต่เพียงโรคภัย

๖๒

คนใจไม่วุ่นวาย ใจมีอรรถมีธรรมนี้ ถึงโรคจะเกิดขึ้นภายในร่างกาย ก็ไม่ค่อยเป็นทุกข์มากนัก นี่สำคัญ โรคเกิดขึ้นภายในร่างกาย มันเข้าไป กระเทือนถึงใจได้อย่างง่าย เพราะใจเปิดรับอยู่ตลอดเวลาในอารมณ์ที่ไม่ดี เช่น เจ็บนั้นปวดนี้ ก็มาสร้างอารมณ์ขึ้นเสีย สร้างอารมณ์ การสร้างอารมณ์ขึ้นนั้นแหละ คือการสร้างโรคประเภทหนึ่งขึ้น เป็นความวุ่นวาย ภายในจิตใจ เลยกลายเป็นโรคสองชั้นไป นี่ไม่ดี

มันเจ็บท้องปวดศีรษะ เจ็บตรงไหนก็เอาพุทโธ นึกพุทโธเข้าไปใส่ ในนั้นซิ หมอกก็อาศัยเรื่องหมอก ฟุ้งหมอกก็ฟุ้ง ฟุ้งตัวเองก็ฟุ้ง ฟุ้งพุทโธก็ฟุ้ง ถ้าฟุ้งพุทโธได้ดีแล้ว ข้างนอกก็เป็นผิวเผิน อย่างโรคภัยไข้เจ็บ มันจะ เจ็บปวดหนักมากน้อยเพียงไร ก็เป็นอยู่เพียงภายในร่างกายเท่านั้น ไม่สามารถเข้าแทรกภายในจิตใจ ใจก็สบาย นี่ท่านเรียกว่า “ธรรมโอสถ รักษาใจ” ไม่ให้สิ่งนั้นเข้ามายุ่งเหยิงวุ่นวาย ก็ไม่เป็นทุกข์มาก

พระกรรมฐานท่านส่วนมากต่อมาก ท่านปฏิบัติอย่างนั้น แต่เวลา มาพูดออกสังคม สังคมไม่ยอมรับ เพราะสังคมไม่เคยทำ สังคมไม่เคยรู้ ธรรมพระพุทธเจ้าข้อที่ว่า สกุกตวา ธมฺมรตน์ เรียกว่า ธรรมโอสถ นั้นก็เลยเป็นโมฆะไปสำหรับชาวพุทธเราเนี่ย ใช้ไม่ได้เลย

เราอยากให้นำธรรมนี้ไปปฏิบัติต่อจิตใจของชาวพุทธเราบ้าง จะ เห็นคุณค่าแห่งธรรมโอสถที่เด่นขึ้นภายในจิตใจ เด่นจริง ๆ ร่างกายเจ็บไข้ ได้ป่วยหนักมากขนาดไหน จิตใจยิ้มได้ ๆ เพราะใจไม่เป็นทุกข์ ใจไม่เป็นโรค ใจมีธรรมรักษา นี่มันต่างกันอย่างนั้นนะ นี่เราอะอะก็มีแต่วิ่งหาหมอ ๆ สุดท้ายลมหายใจอยู่กับหมอหมด เรามีจุกแต่ไม่มีลมหายใจ อันนี้อ่อนแอ มาก ที่ว่าอ่อนแอมาก

เราต้องพึ่งตัวเองของเราบ้าง นี่หลวงตานี้ไม่ใช่คุย พูดให้เป็นคติ แก่ลูกศิษย์ลูกหา นี่เคยพูดมาหลายครั้งแล้ว นี่ถ้าไม่มีกำลังใจ ไม่มีกำลัง ธรรมเป็นเครื่องเยียวยารักษา นี่ตายไปนานแล้วนะ สิบกว่าปีแล้วเคย ปฏิบัติมาอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องธรรม อยู่สบาย ๆ หมอเขาตรวจจนเขา

ทอดอาลัยตายอยาก โอ๊ย ท่านอยู่ได้ยังไง อยู่อย่างนี้โรคนานนี้ เขาตายกันไปตั้งมากมายแล้ว นี่ท่านอยู่ได้สบาย ๆ ท่านอยู่ได้ยังไงไม่ทราบ เราก็เฉย เพราะเขาไม่รู้เรื่องกับเราที่ว่า เราอยู่ได้ด้วยอะไร ก็เราอยู่ได้ด้วยลมหายใจเรา เขาไม่รู้ เขาอยู่ได้ด้วยลมหายใจ เราก็อยู่ได้ด้วยลมหายใจ

นี่แหละพลังของจิต พลังของธรรม ไปตรวจโรค มีแต่โรงพยาบาลใหญ่ ๆ หมอใหญ่ ๆ ทั้งนั้นมาตรวจ เครื่องตรวจเครื่องวัด เขาก็มี เขามาเทียบดูแล้ว เขาบอกว่าเพียงครั้งหนึ่งนี่ตายไปมากต่อมากแล้ว อันนี้มันเลยครึ่งไปอีกเท่าตัว เลยเท่าตัวไปอีก ท่านอยู่ได้ยังไงก็ไม่ทราบ นี่หมอปวดแบบทอดอาลัยตายอยาก นี่ละพลังของธรรมเป็นอย่างนั้น นี่มาพูดให้พี่น้องทั้งหลายทราบ จิตใจดี ๆ อยู่ ธรรมดารา่างกายมันอ่อนเพลีย มันก็อ่อนของมันไป แต่ใจไม่อ่อน ใจมีความผาสุกเย็นใจ สบายยิ้มแย้มแจ่มใส ได้ธรรมดา เหมือนคนไม่มีโรคภัย เพราะใจไม่เป็นโรค เป็นเฉพาะส่วนร่างกายต่างหาก มันต่างกันอย่างนั้นนะ

ขอให้นำธรรมนี้เข้าไปเป็นเครื่องเยียวยาจิตใจ เกิดความไม่สบายขึ้น ให้นึกภาวนาพุทโธ สร้างฐานของจิตให้มั่นคงขึ้นไป โรคภัยไข้เจ็บจะไม่เข้าไปยุ่งมากกวนมาก เอนเอียงแล้ว เดี่ยวก็ล้มเหลว ถ้าไม่มีธรรมล้มเหลวอย่างง่ายตายนะ คนเราให้มีธรรมภายในใจ พุทโธ เป็นของเล่นเมื่อไร พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ รวมอยู่กับคำว่า พุทโธ นี่ทั้งหมดเลย คำว่า พุทโธ คำเดียวนี้ กระทบพระพุทธเจ้าทั่วแดนโลกธาตุมาเป็นเวลานานแล้ว จึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย คำว่า พุทโธๆ กระทบไปหมด

พระปฏิบัติ ประหยัด มัธยัสถ์ที่สุด

พระท่านอยู่ในธรรมในวินัย ท่านปฏิบัติเพื่อมุ่งมรรคผลนิพพาน ท่านจะประหยัดมัธยัสถ์ที่สุด ไม่มีใครเกินพระ ว่างี้เลย เพราะฉะนั้นพระจึงเป็น สงฆ์ สรรณ คจฺฉามิ ของโลกได้ การอยู่ การกิน การใช้ การสอย พระจะไม่มี ความฟุ่มเฟือยเลย

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

สำหรับพระมุงอรรถมุงธรรม มุงต่อมรรคผล นิพพาน ไปที่ไหนเหมือนกันหมด อยู่ง่าย กินง่าย นอนง่าย ใช้อะไร ๆ เท่านั้นพอผ่านไป ๆ นอนก็พอ หลับครอก ๆ ได้ร่มไม้ชายคา กุฏิจะเป็นกระต๊อบ กระต๊อบอะไร ท่านไม่สนใจ หอปราสาทราชมณเฑียร อย่าเอามาให้ท่านดูเลย ท่านไม่สนใจเลยแหละ ที่ไหนสะดวกสบาย สงบสงัด ท่านจะมุงเข้าที่นั่น ๆ นอนที่ไหน ร่มไม้ชายคาที่ไหนก็มี

พระกรรมฐานไม่สนใจปัจจัย ๔

พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ท่านทำอย่างนั้น พระสาวกท่านดำเนิน มาอย่างนั้น องค์ไหนจะออกจากสกุลใด พระราชามหากษัตริย์มีเยอะ ที่มา บวชในสำนักพระพุทธเจ้า แล้วเสด็จเข้าไปอยู่ในป่า หายเงียบ กิริยามารยาท อธิษาศัยใจคอ นิสัยต่าง ๆ ของฆราวาสที่เคยเป็นมานั้น สลัดทิ้งหมด เหลือ แต่นิสัยของพระล้วน ๆ ปฏิบัติ มีอะไรกินไป อยู่ได้ อยู่ไป มีอะไรกินไป พอได้ชำระกิเลสวันหนึ่ง ๆ กิเลสนี้เป็นของสำคัญ เอาหนักเอาหนาตรงนี้

เรื่องอาหาร ปัจจัย ๔ มิไม่มี ไม่สนใจ พระกรรมฐานผู้ฆ่ากิเลส จริง ๆ แล้วเป็นอย่างนั้น ไม่สนใจกับปัจจัย ๔ อาหาร การบิณฑบาต จีวร ที่อยู่ที่อยู่อาศัย พักร่มไม้แล้วพอ ชำระแต่กิเลสทั้งนั้น พัดกันอยู่นั้น ทุกข์ ยากลำบากเท่าไร ยิ่งบิณฑบาตเข้าไป กรรมฐานไม่ใช่ไปหาที่หุหุราฟู่ฟานะ

พระกรรมฐานมุงต่อมรรคผลนิพพาน มีทริโอดตัปปะมากกว่าใคร

ถ้าเราทั้งหลายไปหาความสุข ใครได้รับความสุขในโลกนี้ เท่าที่ เราได้ผ่านได้หามาแล้ว จนมาประจักษ์หายสงสัยนี้ก็ถือว่า“ธรรมภายในใจ” และ ผู้ปฏิบัติธรรม เฉพาะผู้ที่มุงอรรถมุงธรรมต่อมรรคผลนิพพาน เช่น พระกรรมฐาน ท่านอยู่ในป่าในเขาจริง ๆ ท่านไม่ได้ไปหานะ ของขลัง ขลังอันนั้นขลังอันนี้ ใครมาเลยยื่นของขลังให้ รูปนั้นเหริยญนี้ มีแต่ ของขลัง พระกรรมฐานท่านมุงอรรถมุงธรรม ท่านไม่ยุ่งเลย ถือเป็นข้าศึก

ด้วยซ้ำไป ท่านจะหาแต่ขลังอยู่ภายใน อยู่ที่ไหนก็สบายๆ รวมแล้วก็คือ พระกรรมฐานนั้นแล คือ ผู้ที่มุ่งต่ออรรถต่อธรรมจริง ๆ

ไปอยู่ในที่นั้น อดอิมอะไร ท่านยอมรับว่าอดว่าอิม แต่หัวใจท่าน อิมตลอดเวลาทั้งอรรถกับธรรม หากความสุขที่ไหนจะไม่เจอ จะเจอเฉพาะ ผู้ที่บำเพ็ญอรรถธรรมอยู่ในป่าในเขา เช่น พระกรรมฐาน นี้จะเจออย่าง เต็มซัด แต่ท่านเหล่านี้ ท่านไม่แสดงตัว โลกก็เลยเห็นเป็นผ้าชีริ้วห่อมูตร ห่อคุณไปเสีย เห็นพระกรรมฐานที่มุ่งอรรถมุ่งธรรมเป็นของศรีของล้ำสมัย ของกิดขวางตลาดไปเสีย ไม่ได้เหมือนสินค้าที่เขากำลังวิ่งเต้นบักันอยู่นั้น ส่วนพระกรรมฐานเป็นของที่รกรกตลาดลาดเลา รกตาผู้ตาคน ไม่ได้สะดวก สบายในสายตาของเขา

เขาเห็นพระกรรมฐาน สีผ้าก็สีแก่นขนุน เดินไปก็อย่างว่า เห็น ท่านอยู่ในป่าในเขา มองข้ามไปหมด เพราะกิเลสพาให้มองข้าม กิเลสยก ตัวขึ้นสูงยิ่งกว่าธรรมแล้ว ก็จมลงไป ผู้ที่หาความสุขได้จริง ๆ ก็คือผู้เช่นนั้น ท่านอยู่ที่ไหน ท่านอยู่เงียบ ๆ สบาย แต่ใจกับธรรมรื่นเริงตลอด

เฉพาะเมืองไทยเรานี้ก็คือ วงกรรมฐานที่ท่านหาอรรถหาธรรม ตามทางของศาสดาจริง ๆ เพื่อมรรคเพื่อผลจริง ๆ ท่านจะเป็นผู้มีอิทธิ โอตตปปะมากยิ่งกว่าใคร ความระมัดระวังสำรวมตัวเอง ท่านมีตลอดเวลา ระวัง ก็คือ ระวังบาป อะไรที่จะผิดจะพลาด ท่านปิดออก ๆ ทันที้ แล้ว สั่งสมแต่คุณงามความดีเข้าสู่ใจ อยู่ที่ไหนท่านก็เย็น

พระกรรมฐานไม่สนใจวันเกิดยิ่งกว่าอรรถกว่าธรรม

วันเกิดของเราไม่เคยสนใจนะ มาเริ่มมีเอาตอนช่วยชาติว่าเป็น วันเกิดหลวงตาบัว สุดท้ายจะให้เป็นวันเกิดหลวงตาบัวทุกปีไปเลย แต่ก่อน ไม่เคยมี เรื่องอรรถเรื่องธรรมที่เราหมั่นอยู่ภายใน มันหนักยิ่งกว่านี้ เกินกว่าที่จะมาคิดถึงเรื่องวันเกิดวันนั้นวันนี้ คืออันนี้มันหมั่นตัวอยู่ มันมี น้ำหนักมากกว่า มันไหลเข้ามาทั้งหมด เลยลืมวันเกิดวันตาย มันอยู่กันด้วยกัน

ทั่ว ๆ ไปนั้นถูกต้องเหมาะสมแล้ววันเกิด ระลึกถึงชาติของตน

๖๖

ที่เกิดมาด้วยบุญด้วยกุศล เมื่อเป็นเช่นนั้น เราชะลึกถึงวันเกิด ทำบุญวันเกิด เสริมบุญกุศลของเรา ที่หนุนมาให้เราเกิดเป็นมนุษย์ให้สูงยิ่งขึ้น ถูกต้อง ส่วนทางพระ เช่น อย่างพวกพระกรรมฐาน ท่านหมุนทางนี้มากกว่าสิ่งเหล่านี้ เลยไม่ได้ระลึกถึง หมุนตัวอยู่ภายใน อันนี้มีน้ำหนักมาก หมุนลงจุดนี้ ๆ

เรื่องการเกิดนี้ ไม่ว่าจะเกิดง่ายหรือเกิดยาก ก็อยู่ที่อำนาจของกรรมด้วยกัน เกิดง่ายเกิดยากก็พอกัน คือคำว่ายากนี้มันก็หมุนไปทางดีเสีย ถ้าเกิดมาทางกำเนิดที่ดี ๆ ก็เกิดได้ยาก คือหาคุณธรรมความดีที่จะพาให้ตนไปเกิดในสถานที่เหมาะสมอย่างนั้น มันหายาก เพราะตัวเองไม่หาแล้ว ตัวเองไปเกิดก็เกิดยาก ถ้าตัวเองหาแล้ว เกิดได้ง่ายทางดี ทางชั่วมันง่ายตลอด เพราะเป็นเครื่องกดถ่วงลง เหมือนน้ำไหลโจนลงจากภูเขา ตกบับมันไหลลงง่าย ๆ นิดเดียว แต่ที่จะให้ขึ้นสูงนี้ต้องมีเครื่องคูดขึ้นไป เรื่องความดีก็เหมือนกัน ทำยาก ๆ

พระกรรมฐานรักษาป่าไม้

วัดป่าท่านสงเสริมต้นไม้
ปลูกต้นไม้ รักษาต้นไม้ เต็มไปหมด
ที่ไหน ๆ ก็ตาม แม้ที่สุดพวกป่าไม้
เขายังถวายให้เป็นความสะอาดขณะ
นี้ก็รักษาป่าไม้ได้ดี พระรักษาได้ดี
กว่าประชาชน กว่าเจ้าหน้าที่รักษา

ไม่ใช่ดูถูกเจ้าหน้าที่นะ เจ้าหน้าที่รักษามันมีที่ลับที่แจ้ง เวลาเจ้าหน้าที่ไป เขาก็ไม่มา เวลาเจ้าหน้าที่ผ่านไปบับ เขาก็เข้ามาแล้ว ส่วนทางวัดไม่มีที่แจ้งที่ลับ เพราะความเคารพ เขาไม่กล้าเข้ามา

ดูซิ วัดผาแดง เต็มไปหมด วัดกุสุมโฆ ก็เหมือนกัน เหล่านี้ ป่าหนาแน่นไปหมดเลย ตั้งแต่เจ้าหน้าที่รักษาอยู่นั้น โอ้ย เขาเอาช่องนั้น เขาเอาช่องนี้ เอาอยู่ตลอด เจ้าหน้าที่ก็ไม่ทราบจะรักษาหวาดไหวได้ยังไง

มันกว้างแสนกว้าง ที่นี้พอมอบถวายให้พระอยู่บำเพ็ญสมณธรรม ก็เป็นอันรักษาไปในตัวเสร็จ เขาก็ไม่กล้ามายุ่งนะ แนะอย่างงั้นนะ

คนเรา ถ้าใจเคารพแล้วมันก็เรียบไปหมด ถ้าใจไม่ลงเสียอย่างเดียวเท่านั้น อะไรก็อะไรเถอะ คนเรานะ เพราะฉะนั้นจึงรวมอยู่ที่ใจ พระพุทธเจ้าสอนลงที่ใจ เพราะใจเป็นผู้ที่จะรับผิดชอบ ถูก ดี ชั่ว ต่าง ๆ อยู่ตรงนี้หมด พอใจนี้ได้รับการอบรมทางที่ถูกที่ดีแล้ว ก็หมุนตัวไปทางดี ทุกสิ่งทุกอย่างแสดงเป็นกิริยาไป ภายนอกก็ดีไปหมด นั่น ขึ้นอยู่กับใจ

เราเห็นได้ชัด แต่ก่อนเขายังไม่เห็นคุณค่าของวัด พระกรรมฐานไปอยู่ที่ไหนถูกไล่ แล้วแต่ก่อนมันมีพวกป่าอยู่ด้วยรวมหัวกันเลย พวกป่าไม้ก็เป็นลูกน้องของพวกป่าอีกทีหนึ่ง ที่นี้ก็ทำลายวัดทำลายป่าไปหมด อย่างทางดงศรีชมภู หมด พวกป่าอยู่เยอะแฉะนั่น หมด เดี่ยวนี้ก็เป็นที่ เป็นสวนไปหมดแล้ว เหลือแต่คำว่าดงศรีชมภู ไม่มีดง หมด แฉะนั่น พวกป่ามีเยอะทำลาย ประชาชนเขาก็ไม่กล้าชื้อ เพราะคนหนึ่งมีปืน มันยิงเอาๆ ยิงแล้วก็จับตัวไม่ได้ จับมือใครดมก็ไม่ได้ ครั้นต่อมาก็ค่อยเห็นคุณค่าของวัด

อย่างเช่นวัดท่านจวน (ภูทอก) ก็ถูกเขาไล่ ออกทางหนังสือพิมพ์ประกาศ ลั่น โจมตีพระ ไม่มีความจริงพวกนี้ หนังสือพิมพ์ ก็พวกนั้นล่ะ เขาจ้างมาจนกระทั่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค ได้ไปดูนะ เขาออกทางหนังสือพิมพ์ ไปดูก็ไม่มีอะไร แต่เขาหาอุบายวิธีโจมตีท่านว่า ท่านทำลายป่า ท่านไม่ได้ทำลาย นี่ล่ะ มันสวนกันอย่างนี้ ท่านไม่ได้ทำลายอะไรเลย คือพวกนั้นล่ะพวกทำลายป่า พวกโจมตีท่านทำลายป่า ครั้นเข้าไปแล้วเห็นแต่กองไม้เต็มไปหมด มีแต่พวกนี้กินอยู่ในนั้น

ในหลวงนมัสการหลวงปู่จวน

๖๘

อู๋ย ทูเรศนะพูดถึงเรื่องเจ้าหน้าที่ทุจจริตนี้ แหม สลดสังเวชเหมือนกันเรา ไปที่ไหนๆ เวลาไปดูอันนั้นมาแล้วเรื่องสงบไปเลย ในหลวงท่านเสด็จด้วยนี่ เพราะมันดังมากต่อมาก ท่านเสด็จไป ท่านพระราชทานเงินไม่ใช่หน่อยๆ ให้กันน้ำ เสด็จไปทอดพระเนตร ทรงเห็นสระใหญ่ของท่านใหญ่โตมาก ท่านเลยพระราชทานเงินช่วยอีก นั่นอย่างนั้นนะ ภาษาของเรา เรียกว่า แทนที่จะไปไล่ คือท่านเสด็จไปทอดพระเนตรเฉย ๆ

เรื่องราวมันดังมากคราวนั้น ดึงออกหนังสือพิมพ์ล้นโลกไปเลย พระกรรมฐานทำลายป่า ร่ำลือเทียว นี่เห็นไหมเขาโจมตีพระ ร่ำลือเลยพวกที่ทำลายป่านั้นแหละเป็นพวกโฆษณา ผู้ที่ว่าทำลายป่า คือพระท่านไม่มีอะไร อย่างนี้ซิ โลกสกปรก

สัตว์ป่าสนิทกับพระกรรมฐาน

ส่วนมากสัตว์นี้มักจะคอยอาศัยกับพระกับวัดนะ สัตว์ประเภทไหนไม่พ้นที่จะเข้ามาแอบอาศัยพระจนได้ เราทราบไหมว่าสัตว์เหล่านี้ทำไมจึงมามีความสนิทสนมกับพระ พิจารณาซิ อย่าดูผิวเผินซิ มีสิ่งที่ฝังใจสัตว์ คือ สัตว์จำได้โดยหลักธรรมชาติของมันเอง พระไปอยู่ที่ไหน ไม่ว่าสัตว์ประเภทใดจะมาแอบ ๆ แอบอยู่ข้าง ๆ แต่กิริยากลับ ไม่ให้จับดี ๆ เขาเร้นอยู่ตามข้าง ๆ อยู่ข้างนอกไม่ได้ ถูกเขาทำลาย ร่วงเข้ามาแอบ

ยิ่งพระกรรมฐานด้วยแล้ว ทราบนิสัยของสัตว์ป่าได้ดี ไปที่ไหนมันก็แอบเข้ามาๆ เป็นเองของสัตว์นะ คือ เขาเคยกับพุทธศาสนา มาเป็นกับเป็นกลับจะว่าไง เพราะพระพุทธเจ้าตรัสรู้มาเรื่อยๆ แล้วสัตว์เหล่านี้เวียนเกิดเวียนตาย เปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติ มาเกิดเป็นมนุษย์ได้บวชในพระพุทธศาสนาไม่รู้กี่ครั้งนะ พอมองเห็นผ้าเหลือง มันจะซึ้งภายในใจ ๆ เพราะมันเคย

นี่พูดถึงเรื่องสัตว์ ตั้งแต่ศาสนาเขาก็รู้ สถานที่ร่มเย็น บุคคลที่ ร่มเย็นก็รู้แหละ เขาไม่รู้ล่ะ ศาสนา ไม่ศาสนา แต่มันซึ่งในใจเขา ตายใจ ๑ กรรมฐานนี้รู้เรื่องของสัตว์ป่าได้ดีจริง ๆ ถึงขั้นดีมากกว่าได้ อย่างสมัย พ่อแม่ครูจารย์นี้เรียกว่าขั้นดีมาก เพราะสัตว์เต็มดงเต็มป่า มันอาศัยยั่วเย้า อยู่กับคนเลยเหมือนสัตว์บ้านนะ ท่านว่าอย่างนั้นนะ มันกลัวคนเมื่อไร เพียงแต่ไม่ให้จับเท่านั้นล่ะ กลัวอำนาจเท่านั้นเอง ไม่ได้กลัวจะฆ่านะ กลัวอำนาจ เพราะมนุษย์มีอำนาจมาก ไปไหนสัตว์กลัว

นั่นล่ะระยะหลวงปู่มันนี่ เป็นระยะที่ร้อยเปอร์เซ็นต์สำหรับสัตว์ป่า แล้วท่านก็รู้นิสัยของสัตว์ร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนกัน เพราะอยู่กับสัตว์ตลอด ไปที่ไหน ไม่มีคำว่าสัตว์ไม่มีนะ เต็มไปหมด ป่าเขาลำเนาไพรที่ไหนเต็ม ไปหมด พวกสัตว์ พวกเนื้อ พวกเสือ พวกช้าง มีเป็นแห่ง ๆ ไม่ทั่วไป เหมือนสัตว์อื่น ช้าง ถัดลงใหญ่ ๆ ทำเลดี ๆ แล้วมีเยอะ แต่สัตว์เหล่านี้ มีอยู่ทั่วไป

สมัยเรามานี้ก็ยังมีสมบูรณ์อยู่ในขั้นนี้แหละ ชั้นหลวงปู่มันนั่นสมบูรณ์ เต็มเหนียวเลย ของเรานี้เรียกว่าจะลดลงบ้าง ที่ว่ายังสมบูรณ์ก็คือว่าป่า ยังเต็มเหนียว สัตว์ป่าทั้งหลายเต็มไปหมดนะ เราเอง เราก็กไม่เคยคิดว่า ป่าเหล่านี้และสัตว์เหล่านี้จะถูกทำลาย เพราะไปไหนมันก็เหมือนกันหมด ไม่มีใครจับใครจอง ว่าเป็นที่ของใคร ๆ ใครอยู่ที่ไหน ก็ทำไรทำนาเฉพาะ พอกิน ๆ

การซื้อการขายไม่มี การคมนาคมไม่มี การซื้อการขายก็ไม่มี สัตว์ ก็ไม่ถูกทำลาย ต้นไม้อะไร ๆ นี้ก็ไม่ถูกทำลาย ก็อยู่ตามธรรมชาติของเขา บ้านนี้นาน ๆ ไปถึงจะเจอ บางทีไปตั้งวัน บุกป่าไปตั้งวัน ไปเจอบ้านไม้ที่ หลังคาเรือนอย่างนั้นนะ นอกนั้นเป็นดงเป็นป่า สัตว์เต็มไปหมดเลยนะ เรานับไม่ได้ว่าเป็นสัตว์ประเภทใดบ้าง ก็สัตว์ประเภทที่เราเคยรู้เคยเห็นนั่นแหละ มันหากหลายประเภทนะ ในป่าในดงจริง ๆ มีหลายประเภทนะ สัตว์

๗๐

อ้อย เห็นสัตว์แล้วหน้าทุเรศนะ เราไม่เคยคาดเคยคิดว่าจะฉิบหายไปนะ ไปที่ไหนมีแต่ป่าแต่ดง นึกว่าถ้าคนไม่เคยเห็นทุ่งเห็นนาแล้ว จะว่าเมืองไทยนี้มีแต่ป่า เข้าป่าแล้วหายเงิบเลย เป็นเหมือนฟ้าครอบไปเลยนะ ป่าเป็นเหมือนฟ้าครอบไปเลย มันดงหนาป่าทึบ ไม่เคยคิดว่ามันจะฉิบหาย บ้านเมืองไม่มี ผู้คนไม่มี เดียวนี้ไปดูซิที่ว่านี้ หมดเลยนะ ไม่มีเหลือ ป่าก็หมด สัตว์ไม่มีเหลือเลย หมดเลย

พระกรรมฐานช่วยชาติ

หลวงปู่ลี กราบถวายทองคำ ๑ กิโล ไม่ใช่เล่น ธรรมลี ออกจาก วัดผาแดงไปนาน กลับมาได้ทองคำ ตั้ง ๑ กิโลกรัมกับ ๒๖ บาท เงินไทยได้ ๑๓,๕๐๐ บาท เงินสหรัฐ ๒ ดอลลาร์ อนุโมทนานะนี้ (สาธุ) ผาแดงนี้มาเรื่อย

ภูสังโฆ ผาแดง ทางหนองกอง ทางไหน อ้อย มาทุกแห่ง แต่ที่จำนวนมาก บ่อยที่สุดก็คือ ผาแดง ภูสังโฆ (วัดป่าภูสังโฆ) หนองกอง (วัดป่าหนองกอง) มาเรื่อยละ ตามกำลัง ไม่ใช่ท่านเหล่านี้ตระหนี่ถี่เหนียวนะ

พระกรรมฐานไม่มีตระหนี่ถี่เหนียว มีเท่าไรให้หมดเลย แสดงน้ำใจอย่างบริสุทธิ์ ท่านมุ่งต่อธรรมอย่างยิ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ส่งเสริมเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่มีคำว่าตระหนี่ พระกรรมฐานไม่ตระหนี่ กรรมฐานมุ่งธรรมมุ่งธรรมจริง ๆ ท่านไม่ตระหนี่ อย่างนั้นละ ตรงไปตรงมาได้อะไรมาก็ทำประโยชน์

เช่น เราในฐานะที่เป็นอาจารย์พาช่วยชาตินี้ บรรดาวงกรรมฐาน อยู่ที่ไหนมาหมด รวมเล็กรวมน้อยกันมา คิดดูเวลาตั้งรากฐานที่แรกช่วยตั้ง ๔๐ กว่ากิโล โนน่นะ ของเล่นหรือนี้ รวมพระกรรมฐานมานั่งเต็มหมด ทั้งญาติทั้งโยม ทั้งกรรมฐานจากที่ต่าง ๆ มารวมกันปีนั้น เราจำได้ว่า ๔๐ กว่ากิโลทองคำนะ คราวนั้นเป็นคราวเริ่มแรกของพระกรรมฐานที่ช่วย

รวมหัวกันมารวมในอาจารย์ซึ่งเป็นหัวหน้านี้ออกช่วยโลก ทองคำได้ถึง ๔๐ กว่ากิโล ของเล่นเมื่อไร จากนั้นมาก็เรื่อยมาอย่างนี้แหละ มาเรื่อยๆ วงนี้ล่ะช่วยมาก วงกรรมฐาน

ความห่วงใยวงกรรมฐานของหลวงตา

นี่กำลังเหลวแหลกไปทุกวัน ทุกเวล่ำเวลา ละนะ กรรมฐานเราไปไหน เดี่ยวนี้จะถือ “โลกามิส” เป็นสิ่งที่เลิศเลอยิ่งกว่ามรรคผลนิพพาน ยิ่งกว่า การประพฤติปฏิบัติ ความตั้งอกตั้งใจที่ได้ตั้งมา ตะเกียกตะกายมานั้น เดี่ยวนี้ มันทุ้มลงไปให้กิเลส ขึ้นเหยียบย่ำทำลายไปหมดแล้วนะ

โลกามิส ฟังซี สกุกาโร กาปุริส หนุตี ลากสักการะมันฆ่าคนโง่ พูดง่าย ๆ แผลออกให้เห็นชัด ๆ อย่างนี้ซี ปลาตายเพราะเหยื่อล่อ ปลาโง่ตายเพราะเหยื่อล่อ ภิกษุเราก็ตายเพราะความโง่ เพราะความเห็นแก่ โลกามิสดีกว่ามรรคผลนิพพานนั่นเอง ถึงเป็นอย่างนั้น ถ้าลงเห็นมรรคผล นิพพานดีกว่าสิ่งเหล่านี้แล้ว เหตุใดสิ่งนี้จะมาเหยียบย่ำทำลายหัวใจได้

อันนี้เป็นแต่เพียงเครื่องอาศัย ท่านถึงเรียกว่าปัจจัย ๆ เครื่องอาศัย ไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น สิ่ง que เลิศเลอที่สุดที่มุ่งอยู่อย่างแรงกล้า พระพุทธเจ้า ท่านทรงสอนลง ก็สอนลงเรื่องธรรมเรื่องหัวใจ ให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย ที่เหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลาที่เท่านั้น แล้วสิ่งเหล่านี้ไม่เป็นกิเลสจะเป็นอะไรไป หลงไปนิดหนึ่งก็เป็นแล้ว พวกกันจำนะ

จะหมดแล้วนะวงกรรมฐานเวลานี้ จะเป็นกรรมฐานหากินไปแล้ว เป็นแล้วนะเวลานี้ เป็นกรรมฐานหากิน หาซุ่มหาซ่อน กินนั้นกินนี้ อยู่งั้น นอกจากนั้นก็เอาครูอาจารย์ไปประกาศขายกินอีก ช่วยขายกิน หากินได้ง่าย เอาครูอาจารย์ไปขาย พวกกันจำ หลังไหลลงไปกรุงเทพฯ โน่นแหละ ไปก็ไม่อะไร สะพายย่าม ดีไม่ดีเงินจะเต็มย่ามนะ มันจะเป็น แล้วนะเดี๋ยวนี้ หรือเป็นแล้ว เราก็กไม่ทราบได้

๗๒

นี่เลขขนาดนั้นนะกรรมฐานเรา มันจะเลวลงขนาดนั้นนะ มันน่าทุเรศจริง ๆ แล้วคำว่าสายพ่อแม่ครูจารย์มัน ๆ นี้ จะต้องออกหน้า ๆ ตลอดเวลา เพราะเป็นการเบิกทางหากินได้ง่าย ๆ กว้างขวางออกไป อันนี้อันหนึ่งนะ ให้พากันจำเอาไว้

ภัยของพระกรรมฐาน

เวลานี้วงกรรมฐานรู้สึกว่าจะคับแคบเข้ามาทุกที ๆ ผมนี้อดวิตกวิจาร์ณไม่ได้ แล้วยิ่งเวลานี้กิเลสมันมาแบบลึกลับมาเรื่อย ๆ ท่านทั้งหลายเห็นไหม เรื่อง หนังสือพิมพ์ ก็รู้แล้วว่า เป็นเรื่องโลก เรื่องสงสาร เรื่องกิเลส โดยประการทั้งปวง ใครก็ทราบแล้ว ผู้ปฏิบัติธรรมจริง ๆ แล้ว จะไม่สนใจกับข่าวคราวของโลกเหล่านี้เลย

เพราะเป็นข่าวของกิเลส ตั้งแต่ไม่มีหนังสือพิมพ์ กิเลสมันก็ดีขึ้นมาภายในใจ ให้เป็นข่าวเป็นคราวขึ้นมาสด ๆ ร้อน ๆ จนได้อยู่ที่นั่นแหละ

จากนั้นมากก็มี วิทยุ ก็เป็นข่าวคราวของโลกทั้งนั้น เหล่านี้ที่กล่าวมานี้ ฟัง นี่ขึ้นมาสองกษัตริย์แล้วนะ จากหนังสือพิมพ์แล้วก็มาวิทยุ ฟังข่าวนั้นข่าวนี้ มีแต่เรื่องกิเลสค้นหา เข้ากับความเพียรของผู้ปฏิบัติธรรมเพื่ออรรถเพื่อธรรมไม่ได้เลย

ที่นี้ก้าวเข้ามา ก้าวที่สามก็ เทวทัต โทรทัศน์ วิดีโอ นี่เป็นตัวยุสำคัญมากที่สุด เป็นสื่อเป็นทางให้ดูให้ตี๋ม ตามกลืนอันนี้ไปเรื่อย ๆ เพราะมันจะแจ่มมากขึ้น ส่งเสริมกิเลสได้ดีมากขึ้นเป็นลำดับลำดับ นี่เป็นกษัตริย์องค์ที่สาม กษัตริย์วิภูจักร พอโทรทัศน์วิดีโอขึ้นแล้ว มันก็ต้องมองหาตนหาตัว หาเนื้อหาหาหนัง หาตัวจริงของกิเลสละที่นี้ มันก็เสาะแสวงไปตามที่ เทวทัตวิดีโอขึ้นทางบอกแล้ว

อันดับที่สี่นี้คือ ไทศัพท่มือถือ อันนี้คือขาดได้เลยพระเจ้า สิกษัตริย์มารวมอยู่กษัตริย์ที่สี่ ที่เป็นโทษหนักมากที่สุด เริ่มบิบบเข้ามาในวัดก็เป็นเรื่องที่ว่าหาเรื่องหาราว สร้างเรื่องสร้างราว สร้างโรงงานโรงการยุ่งเหยิงวุ่นวาย มีแต่เรื่องกิเลสล้วนๆ เข้ามาสู่หัวใจตลอด หาความสงบไม่ได้ ถ้าลงได้มีไทศัพท์ ไทศัพท์กับหูจะจ้องกันอยู่เหมือนโลกทั่วๆ ไปดูไม่ได้นะ พระเจ้า ถ้าลงมีไทศัพท์มือถือแล้ว เขียนใบตายให้เลย ไม่ต้องเขียนอย่างอื่นแหละ

ไทศัพท์มือถือ ท่านทั้งหลายเข้าใจไหม บทเด็ดขาด มันเป็นอย่างนี้จับไทศัพท์เข้ามาใส่หูเท่านั้น นัดกันไปที่ไหนก็ได้นี่นะ เรื่องหญิงเรื่องชายเรื่องกามกิเลสอยู่ในบทนี้ เป็นบทที่ตัดคอพระเจ้าขาดสะบั้นไปเลย ไม่มีหิริโอตตปปะ อย่าเอามาถาม อย่าเอามาพูดกันเลย ตัวนี้เป็นตัวสังหารขาดเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่ก้าวเข้ามาสู่มือของเรา ตัวนี้ร้ายแรงมาก วัดนี้จะมีไม่ได้นะ ให้จำทุกคน

ใครต่อต้านเอาเข้ามา ให้หนีจากวัดทันที จะเข้ามาวัดนี้ไม่ได้ เรื่องราวจะมีอะไร ก็พูดติดต่อกับประชาชนญาติโยม เราอย่าถือเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นเจ้าของ เป็นเรื่องใหญ่เรื่องโตที่จะสังหารศาสนาของเราและตัวของเรามากที่สุดเลย ไทศัพท์จับบิบบ นัดไปที่ไหนก็ได้เข้าห้องเข้าหับ เข้าที่ลับที่แจ้งอะไรไม่สำคัญ นัดกันได้ พูดกันได้สบายระหว่างหญิงกับชาย ระหว่างผู้หญิงกับพระเจ้า อันนี้ร้ายแรงมากที่สุด นี้เรียกว่าโทษประหารชีวิตอยู่ในกษัตริย์จุดสุดท้าย เพราะฉะนั้นในวัดนี้จึงมีไม่ได้เด็ดขาด ฟังแต่ว่าเด็ดขาด ใครต่อต้านหามาแล้ว ชับไล่หนีจากวัดเลยนะ นี้ไม่ใช่ธรรมดา

ถ้ามีความจำเป็นให้ติดต่อกับเขาก็ได้ จำเป็นมันก็มีกิเลสแทรกอยู่นั่นแหละ แต่มันก็จำเป็นที่จะได้พูดอยู่ ชาวคราวเรื่องราวอะไรต่ออะไรอย่างนี้ยังพูดได้ แต่จะเอาเหล่านี้มาเป็นเจ้าตัวการตัวงาน เป็นโรงงานภายในวัดนี้ เรียกว่าเอาเพชรฆาตมาสังหารพระเจ้าทั้งวัดเลย จะไม่มีอะไร

๗๔

เหลือเลย ถ้าลงได้จับโทรศัพท์ขึ้นมาเป็นเจ้าของแล้วเท่านั้น หมด พระไม่มีเหลือเลย ในวัดป่าบ้านตาดนี้ ก็ร้างหมดทั้งวัดเลย เพราะฉะนั้นจึงว่ามีไม่ได้นะ ให้ทุกท่านจำไว้ให้ดี

วัตถุมงคล คือ ภัยของพระกรรมฐาน

ด้านวัตถุมงคลเป็นสิ่งสำคัญมาก เป็นอันตรายต่อ เจาะอย่างยิ่งต่อจิตตภาวนาของพระ ต่อพระกรรมฐานของเรา วัตถุมงคลนี้เคลื่อนไหวไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลยว่า วัตถุมงคลนั้นคือ ตัวภัย ถือเป็นความสะกดสลายทุกสิ่งทุกอย่างไปหมดด้วยกัน กิเลสก็แฝงไปตลอดเวลา ไม่ว่าจะสถานที่อยู่ ที่กิน ที่หลับ ที่นอน เรื่องกิเลสก็จะแฝงไป ๆ

ธรรมชาติแท้ ๆ ท่านไม่มีอะไร ท่านไม่ยุ่งนะ วัตถุมงคลที่ท่านไม่ยุ่ง คิดดูซิ ใส่เข้ารกขุมลุ่มไม้ นั้นเห็นไหมล่ะ ถ้าวัตถุมงคลก็เป็นอย่างนั้นไปเสีย ไม่ได้ วัตถุมงคลหรรษาฟู่ฟ่า ทุกสิ่งทุกอย่างเต็มบ้านเต็มเมืองเหมือนทุกวันนี้ ในวัดในวานี้ ไม่ต้องพูดละ เป็นส่วนเป็นถ่านของกิเลสทั้งหมดเลย พูดให้ชัดเจนตามอรรถตามธรรม ตามความรู้สึก ได้พิจารณาและปฏิบัติมาอย่างนี้

มันไม่ได้ค้นหะกับวัตถุมงคลนี้ มันเห็นว่าเป็นตัวภัยตลอดเวลา ธรรมแท้เป็นอย่างนั้น ไม่ค้นกับสิ่งเหล่านี้ สิ่งที่มีพอเป็นพอไป อาศัยเป็นกาลเป็นเวลาเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้นแหละ นั่นละ คือ ธรรม ไฉนแบบหรรษาฟู่ฟ่า ฟุ้งเฟ้อ สัมผัสเนื้อสัมผัส เอาวัตถุมงคลเหล่านั้นเป็นอารมณ์ของใจไปเสีย แทนที่จะดูหัวใจตัวด้วยสตินี้ไม่มี นี่เลวลงขนาดนั้นละพระกรรมฐานเรา มันขวางตลอดเวลา นะ ผม(หลวงตา)ไม่พูดเฉย ๆ เพราะฉะนั้นในกุฏิผมจะเอาอะไรไปหรรษาฟู่ฟ่าไม่ได้ ผมป่าเข้าป่าหมด มีแต่เรื่องของกิเลส ในส่วนในถ่านตบแต่งเสีย โธ เครื่องทำความสะอาดในถ่าน ก็ไม่ทราบก็เครื่องก็อย่าง นี้เรื่องของกิเลสทั้งนั้นนะ

ที่ไหน ๆ รอบตัวมีแต่เรื่องของวัตถุมงคล ๆ จิตตภาวนาไม่มี นี่สำคัญมากนะ โธ จนจะดูไม่ได้ ผมพูดจริง ๆ คือ มันเห็นชัดขนาดนั้นนะ แต่ธรรมะรู้เห็นไม่ได้เหมือนโลก ไม่อยากพูด อยากคุย อยากโอ้อวยกอด ไม่มี

มีก็เหมือนไม่มี ไม่ผลึก ไม่ตัน ไม่กด ไม่ถ่วง เรียกว่า พอดีตลอดเวลา จึงเรียกว่า ธรรม ไม่กวนใจ คือ ธรรม ถ้ากิเลสแล้วกวนทั้งนั้นแหละ กวนตลอดเวลา มีมากมีน้อยกวนตลอดเวลา นี่คือ กิเลส ถ้าธรรมแล้ว ไม่กวน รู้มาอย่างน้อย ก็รู้้อย่างนั้นแหละ ไม่กวนนะ

นี่วงกรรมฐานจะแคบเข้า ๆ นะ พระกรรมฐานเราก็จะตื่นตามโลก ตามสงสาร ตามความนิยมของกิเลสไปหมด ด้านวัตถุละสำคัญ อะอะ ก็สร้างนั่นสร้างนี่ แหม มันชัดจริง ๆ นะกับเรา ศาสนาท่านก็สอนเอาไว้แล้ว ไม่มีวัตถุใดที่จะเข้าไปยุ่งเหยิงวุ่นวายกับการภาวนาของพระ ในครั้งพุทธกาล ดำรับตำรามืออยู่ เห็นด้วยกันทุกคน

การก่อสร้างเป็นข้าศึกต่อการภาวนา

การก่อสร้างกับพระ ไม่ว่าจะครั้งพุทธกาล ไม่ว่าจะครั้งไหน ๆ มาตามหลักกรรมหลักวินัยเป็นความสะดวก พระพุทธเจ้าไม่เคยส่งเสริมในการก่อสร้างทางด้านวัตถุนะ มีแต่ส่งเสริมการก่อสร้างในด้านจิตใจทั้งนั้นแหละ บวชแล้วไล่พระเข้าอยู่ในป่า รุกขมูลเสนาสน์ ฟังชיתה นิสสัย ปัพพชชา ตตถ เต ยาวซีวี อุตสาโท กรณีโย นี่เป็นอนุศาสน์ข้อสำคัญขั้นต้นเลย ไม่ว่าพระองค์ใดจะต้องได้รับโอวาทนี้ทุกองค์ ไม่มีเว้นแม้แต่องค์เดียว สำคัญไหมฟังซิ

จากนั้นก็ ปิณฑิยาโลปโกชน บิณฑบาตหาเลี้ยงชีพมาด้วยกำลังปลีแข้งของตน ได้เท่าไรมาก็ฉันเท่านั้น ๆ แล้วเสนาสนะ ท่านก็บอกแล้วอย่างว่า รุกขมูลเสนาสน์

ยาแก้โรคแก้ภัยก็มี มะขามป้อม จันยาดองด้วยน้ำมูตร ไม่เห็นยุ่งเหยิงวุ่นวายอะไร นี่จามพิก หมอไม่มา วึ่งหาหมอแล้ว มันบ้า พวกกรรมฐานเราทุกวันนี้ เป็นอย่างนั้นนะ มันอ่อนไปหมด ถ้าเรื่องของอรรถของธรรม ถ้าเรื่องของกิเลส แข็งแกร่ง ๆ ไปตลอดเวลา ดูจนจะดูไม่ได้นะ เราพูดจริง ๆ เวลานี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่ก่อนเราเคยใช้มาอย่างไร บัดนี้เป็นอย่างไร ใจของเราแต่ก่อนเคยใช้มาอย่างไรกับโลกกับสงสาร เวลานี้ใจมัน

๗๖

เป็นยังไง มันเอามาเทียบเคียงกันหมดทุกสิ่งทุกอย่าง มันจะพูดไม่ได้ยังไง
การก่อสร้างเป็นข้าศึกต่อการภาวนามากเท่าไร? มาก ครั้ง
พระพุทธเจ้า ท่านไม่สนใจการก่อสร้างนะ เห็นที่สร้าง นางวิสาขาสร้าง
วิหารหลังหนึ่งถวายพระพุทธเจ้าชื่อ “บุพพาราม” อันนั้นท่านรับสั่งให้
พระโมคคัลลาน์มาเป็นผู้คอยดูแล พระโมคคัลลาน์ก็เป็นพระอรหันต์
จะเสียหายอะไรใช่ไหม ท่านก็เป็นผู้คอยมาดูแลแนะนำพวกช่างเท่านั้นเอง
นอกนั้นไม่เห็นมี

ไปที่ไหนเป็นยังไงอยู่ป่านั้น เป็นยังไงอยู่เขาภูกันนั้น เป็นยังไงอยู่
ถ้ำนั้น ภาวนาเป็นยังไง ๆ ท่านว่างั้นนะ ในตำราเปิดไว้อย่างนี้เลย ไม่ได้
ว่าตรงนั้นกุฏิใหญ่ขนาดไหน วิหารใหญ่ขนาดไหน ท่านไม่เห็นพูด ศาลา
ก็ชั้นก็ห้องก็ทับ ท่านไม่เห็นถามหา มีแต่เป็นยังไงภาวนา ๆ นั้น จิตมัน
เป็นยังไง ทางนั้นก็ทุลออกมา ถวายธรรมะออกมา ท่านก็แก้บ๊ีบ ๆ ๆ ไล่
เข้าป่า ๆ อย่างนั้นตลอดเวลา

นี่ผู้ท่านเสาะแสวงหาบรรดาผล ท่านไม่ได้หุหุระข้างนอก แต่ท่าน
หุหุระในศีล สมาธิ ปัญญา ของท่าน เรื่องมรรคผลนิพพานหุหุระ ๆ
สว่างจ้าภายใน ข้างนอกอยู่ที่ไหนอยู่ได้สบาย อยู่น่าย กินง่าย นอนง่าย
ไปง่าย ไม่มีใครเกินผู้มุ่งธรรม

พระก่อสร้างยิ่งร้ายกว่าประชาชนเขาสร้างนะ เพราะพระไม่มีเงิน
ก่อสร้างอะไรก็วิ่งไปหารบกวณประชาชน เลยกลายเป็นศาสนาพระเณร
รบกวณประชาชนไป ศาสนากวนบ้านกวนเมือง พระเณรกวนบ้านกวนเมือง
ไปเสีย ไม่ได้กวนกิเลส ซึ่งเป็นตัวยุ่งเหยิงภายในหัวใจ ฟาดมันแตก
กระจายออกไปจากหัวใจ ครั้งพุทธกาลท่านกวนกิเลส ตีกิเลสนะ พวกเรา
มีแต่ให้กิเลสกวนเรา นี่สำคัญมาก

การก่อสร้างจึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย สำหรับพระผู้มุ่งธรรมมุ่งธรรม
อย่างผู้ ท่านนั้นพอ ต้องตัดกันอย่างขาดสะบั้นเลย ถ้าเป็นผู้มุ่งธรรม
มุ่งธรรมมรรคผลนิพพานแล้ว เรื่องการงานเกี่ยวกับด้านวัตถุ อย่างผู้

คำเดียวพอ ตัดขาดสะบั้น จากนั้นให้มีแต่กิริยาของจิต ซึ่งหมุนตัวเป็นเกลียวอยู่ภายใน ระหว่างสติกับปัญญาพัดกันกับกิเลส ซึ่งเป็นตัวยุ่งเหยิง วุ่นวาย ก่อกวนอยู่ภายในใจ ตีกันตลอดเวลา ๆ สารสัสมักแว้งเข้าไป ๆ มันก็ใสเอง จำเอาไว้นะ

พ่อแม่ครูจารย์มั่น เป็นอันดับหนึ่งในสมัยปัจจุบัน การก่อการสร้างไม่มีเลย ฟังซินะ เห็นไหม เลิศไหมพ่อแม่ครูจารย์มั่น ไปอยู่ที่ไหน กระต๊อบเท่ากำปั้น ๆ ทำยุ่งอะไรกับสิ่งเหล่านี้ ไม่ยุ่งนะ พระเณรเข้าไปบิณฑบาต เป็นไงภาวนา ยังมีผู้มาจากที่ต่าง ๆ พระเณรที่เข้ามาหาท่าน เป็นไงภาวนา นั้นเห็นไหมล่ะ ขึ้นภาวนาเป็นยังไง นั้นต่างกันนะ

นี่จึงสงวนตลอดเวลา เพราะไม่เห็นมีอะไรที่จะลดคุณค่าของธรรมพูดให้มันเต็มหัวอกภายในหัวใจของเราให้ลดลงไปแม้เม็ดหินเม็ดทรายเลย ไม่เคยมี เพราะฉะนั้นใครมาเกี่ยวข้อง พระเณรเกี่ยวข้องกับเรา จึงเอากันตรงนี้เลย เป็นยังไงทันทีเลย เรื่องจิตใจ ภาวนาเป็นยังไง เข้าทันทีเลย เพราะอันนี้เลิศเลอสุดยอดแล้ว ในสามแดนโลกธาตุไม่มีอะไรเสมอเลย

พระกรรมฐานไม่ควรเป็นอุปัชฌาย์

เรา (หลวงตา) ไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ เท่านั้นที่ทราบแล้ว อันนี้ท่านไม่เคยมาตั้งให้เรานะ อุปัชฌาย์ ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยทราบนิสัยแล้ว เลยไม่เคยมาตั้งอุปัชฌาย์ เพราะทางนี้ขู่ฟ้อ ๆ อยู่แล้ว

พระกรรมฐาน เมื่อมีอุปัชฌาย์อยู่เป็นหลักเป็นเกณฑ์ อยู่ในที่ทั่ว ๆ ไปแล้ว พระกรรมฐานเราที่ว่าเหมาะก็คือว่า ไม่ควรจะเป็นอุปัชฌาย์ คือสร้างความกังวลวุ่นวาย พระกรรมฐานเป็นอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะนั้น คณะนี้ อย่างนี้ เป็นเรื่องขัดต่อการปฏิบัติธรรม ซึ่งมุ่งต่ออรรถต่อธรรมล้วน ๆ ไม่ยุ่งกับอะไร ๆ การบ้านเมือง การปกครอง มอบให้ทางฝ่ายปกครองไป เช่น เจ้าคณะนั้นเจ้าคณะนี้ นั้นเป็นหน้าที่โดยตรง สำหรับเราผู้ปฏิบัติธรรม มีแต่หน้าที่ปฏิบัติธรรม อย่างนั้นเหมาะ เพราะฉะนั้น การตั้งอุปัชฌาย์ นอกจากในที่คับขันจำเป็นจริง ๆ เป็นกรณีพิเศษก็ไม่ว่า

อย่างประชุมกันที่วัดศาลวัน สมเด็จพระสังฆราช(จวน) ที่วัดมกุฏกษัตริยารามที่วัดศาลวัน อาจจะมีพระหัวแหลมไปรบกวานท่านนั้นแหละ ท่านก็ไม่สั่งไม่เสียอะไร ท่านมีความเมตตา อุทิศสำหรับเสด็จมาที่วัดศาลวัน เกี่ยวกับเรื่องกรรมฐาน อาจจะมีไอ้แหลม ๆ คม ๆ เก่ง ๆ ขึ้นมา อยากจะปกครองตนเอง วา่งั้นนะ คือกรรมฐานอยากจะปกครองตนเอง แต่จะจับรายไหนดมาเป็นตัวจริง เป็นสักขีพยานจริง ๆ ก็ไม่ได้ สำหรับเราเองนะ แต่เรื่องเข้าถึงสมเด็จพระสังฆราช ท่านอาจจะเข้าถึง หรืออาจจะมีรายใด รายหนึ่งเข้าทูลท่าน ท่านจึงอุทิศสำหรับเสด็จมาวัดศาลวัน

ท่านก็พูดอย่างนุ่มนวล เกี่ยวกับเรื่องพระกรรมฐานอยากปกครองกันเอง ทางฝ่ายปกครองก็ไม่ได้ขัดข้องอะไร ก็ว่าอย่างงั้นนะ พอเผด็จง ๆ ขึ้นถึงเรื่อง ไหนดว่าไงละ ก็มาโดนเอาตัวนี้เสียด้วยนะ ว่าอะไรละ ท่านกับเราก็คู้กันอยู่แล้ว “ว่าไงละอาจารย์มหาบัว” ขึ้นนี้เลย “ไอ้ย มีพ่อแม่เป็นฝ่ายปกครองอยู่แล้ว เป็นวาสนาบารมีของกรรมฐาน”

เราขึ้นอย่างงั้นนะ “ลูกมีพ่อแม่เป็นลูกที่มีเกียรติ ดีกว่าลูกกำพร้า อันนี้ฝ่ายปกครองเป็นพ่อเป็นแม่อยู่แล้ว กรรมฐานยังเป็นความสะอาดสบาย ไม่ต้องยุ่งเหยิงวุ่นวาย มีพ่อแม่เป็นผู้ปกครองด้วยความชอบธรรม ตลอดมาอย่างนี้อยู่แล้ว การจะมาปกครองตนเองนี้ไม่แน่ใจว่าจะปลอดภัยแล้วยิ่งจะเหลวแหลกไปอย่างนี้ ทางเกล้ากระผมเห็นอย่างนั้น” “เออ เข้าทำดี” ท่านว่านะ “แล้วใครเห็นว่าไง” ไม่มีใครค้านเลยคำพูดของเราจะ

เราบอกว่า “การปกครอง ท่านปกครองโดยธรรม มาโดยลำดับลำดับ ผิดถูกชั่วดี ว่ากันไปตามทำนองคลองธรรมตลอดมา ไม่เห็นขัดข้องอะไร” กรรมฐานมาแหวกแนว อวดดียังไง ไปตั้งตัวเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นมาปกครองตัวเอง ฟังไม่ได้นะเรา ก็เราไม่ได้ปฏิบัติเพื่ออย่างนั้น ปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรม มีผู้ดูแลปกครองด้วยแล้ว ก็เหมือนลูกมีพ่อแม่ปกครอง ก็สงบร่มเย็นใช้ไหมละ สะดวกทุกอย่าง มันก็เป็นแบบเดียวกันนั้น

เราก็กราบทูลท่านอย่างนั้น ท่านก็ว่า “อ้อ เข้าทำดี แล้วใครว่าไฉน คณะกรรมฐาน” เพราะมีอาจารย์หลายองค์ ไม่มีองค์ไหนพูดเลย เจียบเลย “แล้วการพูด ที่อาจารย์มหาบัวพูดนี้ เป็นธรรมแล้วหรือ ถ้าเป็นธรรม ก็ให้ยอมรับว่าเป็นธรรม” เรื่องราวก็หมดไปเท่านั้น

เรื่องราวก็ทราบมาอย่างนี้ ท่านพูดกลาง ๆ ท่านทราบมาอย่างนี้ ท่านไม่เอาหลักฐานพยานมายืนยัน ส่วนความจริงน่าจะมี จดหมายบ้าง อะไรบ้าง แต่ท่านก็พูดกลาง ๆ ท่านก็เป็นธรรม เราฟังทุกก็ทุกก็นี้วะ ตกลง ใครก็เลยเจียบไปหมด เห็นดีเห็นชอบไปตาม เพราะเรากับสมเด็จพระสังฆราช เห็นเราจับมือบีบ “หือ ไปไหนมา” ท่านไม่ถือองค์ท่านนะสมเด็จพระสังฆราช เรารู้สึกท่านเมตตาดีมาก ท่านเมตตาเรามากอยู่นะ สมเด็จพระสังฆราช เห็นเราจับมือบีบ “หือ ไปไหนมา” ท่านไม่ถือองค์ท่านนะสมเด็จพระสังฆราช เรารู้สึกท่านเมตตาดีมาก

เราเป็นความสะอาดสบายแล้ว มีพ่อแม่เป็นผู้ปกครองอยู่ทุกแห่ง ทุกหน กรรมฐานไปที่ไหนไม่ได้รับความเดือดร้อน เพราะความไม่เป็นธรรม จากฝ่ายปกครอง ไม่เคยเห็นมีที่ว้างนั้น ที่ว่าฝ่ายปกครองไม่เป็นธรรม การชำระคดีต่าง ๆ ที่ไหนมันก็มี พ่อแม่กับลูกทะเลาะกัน ใครผิดใครถูก ไม่หวิดเอาก็ยังมี ไซ้ใหม่ละ อยู่ในบ้านก็ยังไม่เว้น

คณะสงฆ์ไม่ว่าฝ่ายปริยัติ ไม่ว่าฝ่ายปฏิบัติ มีได้ด้วยกัน ฝ่ายปริยัติมีเรื่องมีราว ก็ชำระกันเองไปเลย ฝ่ายปฏิบัติมีเรื่องราวอะไร ถ้าไม่อาจจะชำระตัวเองได้ ก็เข้าหาเจ้าคณะมาประชุมปรึกษา ก็มีเท่านั้น เรื่องราวก็ผ่านไปธรรมดา เป็นธรรมด้วยกันทั้งสองฝ่าย เราก็ฟังเรื่อยมานี้แหละ ถ้าหากฝ่ายปกครองไม่เป็นธรรม มันเป็นอย่างอื่น อันนี้ฝ่ายปกครองเป็นธรรม เหมือนพ่อแม่ปกครองอยู่แล้ว จะมีปัญหาแยกลูก แยกพ่อ แยกแม่ ไปที่ไหนอีกล่ะ

เราระลึกได้ที่ทำให้กรรมฐานเป็นอุปชฌาย์อาจารย์นี้ นอกจากที่มันมีแร้นแค้นกันดาร มันจำเป็น เราก็ไม่ว่าตรงไปที่เดียวเลยนะ มีแยกแยก ถ้ามีเช่นนั้น มันเป็นที่พิเศษจะตั้งให้ก็ดี แต่จะตั้งสาธารณะทั่วไปว่า ตั้งแต่อายุพรรษา ๑๐ หลักธรรมวินัย ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สมควรเป็น

๘๐

อุปัชฌายะได้แล้วตามหลักพระวินัย อย่างนี้แล้วตั้งจะไปหมด มันก็รับกาน ความสงบของฝ่ายกรรมฐาน มันก็ไม่ดี ถ้าปล่อยไปอย่างนี้ มันก็สงบเรียบร้อย เช่นอย่างวัดนี้ (วัดป่าบ้านตาด) บวชก็บ๊ีบ ไปวัดโพธิ์ (วัดโพธิ์สมภารณ์) เท่านั้น ไม่เห็นยากอะไร ตกลงกันเรียบร้อยแล้ว บวชที่ไหน ๆ ก็ได้ บวชวัดโพธิ์ ก็ได้ จะบวชวัดไหนก็ได้

การรับนิมนต์

อันใดที่จะเป็นเรื่องความเสื่อมเสีย ลงไปที่ละเอียดละน้อย เกี่ยวกับประชาชน ญาติโยม เราก็พยายามตัดออก เช่น การรับนิมนต์ที่นั่นที่นี้ เรามีเหตุผลของเรา การรับนิมนต์ไปแต่ละครั้งละหน ต้องไปเกี่ยวกับประชาชน ญาติโยม

มีทั้งหญิงทั้งชาย นี่ประการหนึ่ง ประการที่สอง อติเรกลากที่เกิดขึ้นมา มากน้อย เขาก็ต้องให้ ให้เรา ได้มาแล้วก็เป็นอะไร

ที่แรกก็ไม่อยากไป พอได้มาแล้ว ก็เลสมันโผล่หัวขึ้นมา มันสูง จรดฟ้าโน่น จะมีอะไร ก็มีตั้งแต่นับเงิน นับสมบัติเงินทองมานั้นเต็มอยู่นั้น วันนี้ก็นับ วันหน้าก็นับ ความสนใจในอรรถในธรรมที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งเป็น พื้นฐานเดิมในเจตนาของตน มันก็ค่อยหมดไป ๆ จนกระทั่งมีเหลือ ตั้งแต่โลกเต็มหัวใจ กลายเป็นเรื่องมาสั่งสมกิเลสอาสวะ ด้วยความโลภ เป็นหลักสำคัญ เป็นตัวใหญ่ เป็นตัวสำคัญทำลายจิตใจให้พินาศฉิบหาย จากอรรถจากธรรมไปเสียหมด เหล่านี้เราก็ได้พยายาม

คิดดู เราไม่เกรงใจใครเลย ไม่ว่าชั้นไหนจะมานิมนต์ มาขอพระ จากเรา เราพูดได้อย่างเต็มปาก พูดตามหลักของเหตุของผล ทุกแง่ทุกมุม ให้เขาเป็นที่เข้าใจ โดยไม่มีทิฐิมานะอะไรไปแฝงกับการไม่รับนิมนต์เขาเลย เพราะเราไม่รับนิมนต์ ก็ด้วยเหตุด้วยผลของเรา ซึ่งเป็นหลักธรรมอันหนึ่ง เป็นเครื่องรักษาพระซึ่งอยู่ในความปกครอง อยู่ในความดูแลของเรา เราก็

พยายามเต็มที่

หากไม่จำเป็นจริง ๆ เราไม่ยอมให้จริง ๆ ดังที่เห็นอยู่นี้ หากจำเป็นจริง ๆ ก็มี โลกกับธรรมอยู่ด้วยกัน เราก็ปล่อยให้เสีย เป็นกาลเป็นเวลาที่เห็นว่าจำเป็น แล้วทำความเข้าใจไว้เฉพาะวาระนั้นเท่านั้น ไม่ให้พร่ำเพรื่อ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนเป็นโรคเรื้อรังในการฉันทะในบ้านเรือน พระกับประชาชนเกี่ยวข้องวุ่นวายกันอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่ของดี เป็นสิ่งที่จะทำจิตใจของเราให้ด้อยลงไปโดยลำดับ

กรรมฐานแท้

พระไปไหนกับโยม แห่กันไป ดูไม่ได้นะ กรรมฐานแท้กับญาติกับโยมนี่ ดูไม่ได้ ไม่มีในหลักกรรมวินัย ไปไหนแห่กันไป หรือมาองค์เดียวหรือแห่กันมา ไปไหนเหมือนว่ามีศักดานุภาพ มีบุญวาสนามาก ไปไหนแห่กับโยมไป ไปเฝ้าพะยะ ๆ ดูไม่ได้นะ กรรมฐานแท้แบบนี้ใช้ไม่ได้ ไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า ไปที่ไหนเจียบ ๆ พระพุทธเจ้าเสด็จออกทรงผนวชบอกใคร พระสาวกทั้งหลายออกไปบอกใคร เข้าอยู่ในป่าในเขา ๆ บรรลุธรรมปั้งปั้ง ๆ เหล่านี้ไปไหนแห่กันไป ๆ มีแต่ปลาหน้าแหละแห่อย่างนั้น ดูไม่ได้

พูดจริง ๆ เราพูดตามหลักกรรมหลักวินัย เราไม่ได้พูดสะทกสะท้านกับเหตุผลกลไกอันใดที่นอกจากเหตุผลของธรรม เหตุผลกิเลสมันอ้างได้ทุกอย่างนั่นแหละ เหตุผลของธรรมนี้ต้องตรงเป้ง ๆ เลย เคยเห็นนี่พระกรรมฐานไปไหน แห่ไป ๆ แล้วไปเฝ้าพะยะ ๆ กรรมฐานแท้ มีอย่างหรือกรรมฐานพระพุทธเจ้า พระสาวก ท่านเป็นยังไง นั่นละแบบฉบับ สรรณคัจฉามิ ของพวกเรา ท่านเป็นอย่างนั้น อันนี้เห็นแต่เฝ้าพะยะ ๆ เอามาเป็นสรณคัจฉามิ ได้ยังไง เอาไม่ได้ ทำอะไรต้องมีเหตุมีผล มีหลักมีเกณฑ์

พระยังเป็นแบบฉบับอันสำคัญมากที่สุดด้วยนะ เป็นแบบฉบับของประชาชน ญาติโยม นำเขาแบบไหนถึงจะถูกต้องดีงามกับหลักกรรมหลักวินัย นำแบบเฝ้าพะยะนั่นหรือ นั่น ดูไม่ได้แบบนี้ละ ไปไหนแห่ไป ๆ เราไม่ค่อยลงมาต้อนรับนะ ถ้าเห็นพระแห่มาอย่างนั้นไม่ลงมา มาเต็ม

๘๒

ศาลา เราก็งไม่ลงมา เราไม่ส่งเสริมอย่างนั้น ลงมาอย่างนั้นเหมือนกับ มาส่งเสริมกัน คราวหลังก็เอามามากกว่าเก่า เน้าเฟะ ๑

พระพุทธรเจ้าเสด็จออกทรงผนวชบอกใคร เห็นใหม่ในตำรา เป็น พระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกทรงผนวช ขโมยออกเลย นี่เป็นแบบฉบับอันดับหนึ่ง อันดับสอง พระสงฆ์สาวกออกมาจากพระราชามหากษัตริย์ พ่อค้า ประชาชน ที่ออกมาแล้ว ออกไปเจียบ ๑ เข้าอยู่ในป่าในเขา ๑ บรรลุธรรม ปั้งปั้ง ๑ ออกมาเป็น **สรณ คัจฉามิ** ของพวกเรา ท่านดำเนินอย่างนั้นนี่นะ ท่าน ไม่ได้ดำเนินแบบขาก่อนซื้อ แบบสุกก่อนห้าม แบบเน้าเฟะ ๑

เห็นเขานับถือว่าอาจารย์นั่นดี อาจารย์นี่ดี โอ้ย เป็นบ้ากันไปเลย นี่เรียกว่าบ้า บ้าลมปาก เขายกยออย่างไร ก็เป็นบ้าไปตามเขา ไม่ได้ดูเหตุ ดูผล ดูหลักกรรมหลักวินัย ซึ่งสมควรเป็นสรณะของโลกได้เลย แล้วจะเป็น สรณะของเจ้าของไต่ยังงี้ เมื่อเจ้าของก็ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักกรรมหลักวินัย

การเผาศพพระกรรมฐาน

เมรุเผาศพพระกรรมฐาน

การเผาศพก็อย่างว่านั่นนะ เมรุให้ทำ พอประมาณเท่านั้น ถึงจะพูนดินไม่พูนดิน ไม่จำเป็นอะไรแหละ ขอให้ทำที่เรียบ ๑ นั่นล่ะ คือ ความเหมาะสม ความถูกต้อง ความดีงาม ของธรรม โลกเอาอันนี้เป็นประมาณ โลกจะมีประมาณ การอยู่ การกิน การใช้ การสอย จะไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม เป็นบ้ากันไปทั่วบ้าน ทั่วเมือง เอาแบบเอาฉบับของพระพุทธรเจ้า ไปใช้พอดีพอดี นี่ละธรรมมีประมาณ

เพราะฉะนั้นการเผาศพเผาเมรุ ผู้ตายท่านก็มีแบบมีฉบับของท่าน มีธรรมมีวินัยปกครองท่านเรียบร้อยตลอดมา เวลาท่านตายไปแล้วก็อย่าให้ ไปทำเลอะ ๑ เทอะ ๑ เผาศพเผาเมรุ เรี่ยไรเงินยุ่งไปหมด ใช้ไม่ได้นะ ให้ทำ เรียบ ๑ เอ้า มีอะไรทำเรียบ ๑ แล้วก่อพื้นขึ้นมา ยกคั่นดินขึ้นสักหน่อย

พอพ่นน้ำ แล้วก่อพินขึ้นมาให้งามตา พอดีพินภัยคือน้ำ แล้วเผาหินที่นั่น
 นี่เป็นความสวยงามมากทางด้านอรรถธรรม แล้วยังเป็นการ
 ประกาศก้องให้พี่น้องชาวพุทธเราได้ทราบว่า ความหุหุราฟูฟ้านั้นคือ
 ทางแห่งความฉิบหายของเรา ของชาติบ้านเมือง อย่างนำมาใช้ในวงงาน
 ครอบครัวของตน ตลอดวงราชการต่าง ๆ อย่างนำมาใช้ ความหุหุรา
 ฟูฟ่า มันผิดแบบกรรมฐาน ผิดแบบพระพุทธเจ้าพาดำเนิน เป็นอันตราย
 ต่อส่วนรวม ให้ทำพอดิบพอดิ อยู่พอดิ กินพอดิ ใช้สอยพอดิ ทุกสิ่ง
 ทุกอย่างให้มีความพอเหมาะพอดิ ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิม เหมือนทำเมรุนี้
 พอดิ ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ไม่เป็นบ้าเมรุ พวกกันเข้าใจนะ นี่เราสอนอย่างนี้
 แต่การที่จะเผาศพนั้นจะเอาระยะเวลาใด ให้พิจารณาอีกทีหนึ่งนะ
 เรายังไม่กำหนดวันให้ ให้ลงกันเสียก่อน แต่ที่จะดองไปเป็นปีเป็นเดือน
 เราไม่อยากฟัง ดีไม่ดี อาจไม่มาเผาศพนี้ก็ได้อีก เมื่อขัดต่อธรรมแล้ว เรา
 ถือธรรม ก็ขัดต่อเราด้วย ถ้าเป็นธรรมแล้ว ถึงไหนถึงกันเลย เราไม่มี
 คำว่าสูงว่าต่ำ ตรงไหนเป็นธรรม เราจะเข้าตรงนั้น ถ้าตรงไหนสกปรก
 รกรุงรัง จะเอาสมบัติแดนฟ้าแดนสวรรค์มาประดับร้าน หลอกหลวงเรา
 เราก็ไม่ไป ให้พวกกันเข้าใจอย่างนี้ก็แล้วกัน

พระกรรมฐาน งานครบรอบ ๖๐ ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย

เวลานี้เป็นโอกาสอันดีที่จะได้นิมนต์พระกรรมฐานออกไปในกรุงสยาม
 เกี่ยวกับเรื่องธนาคารชาติ ๖๑ องค์นะ จะออกไปนี้ จะมาละ ทางไหนก็จะมา
 วงกรรมฐานมาที่นั่น ที่นี้เวลาในงานกรรมฐานนี้ ทองคำนี้เราตั้งไว้
 เรียบร้อยแล้วนะ จะมอบทองคำนี้ในวันธนาคารชาตินั้น ๕๐๐ กิโล เป็น
 อย่างน้อย นี่กำลังเข้มข้นเวลานี้ทองคำ จะให้ได้ ๕๐๐ กิโล เป็นอย่างน้อย
 ที่เดียว ส่วนดอลลาร์นั้นยังงี้ ๒ แสนนี้ก็จะต้องติดไปแล้วแหละ เพราะเวลานี้
 ได้ ๒ แสนกว่าเรียบร้อยแล้ว ถ้าถึงวันนั้นอาจจะก้าวเข้าไปใกล้กับ ๓ แสน
 ถ้าพอขยับได้ เราก็จะขยับเอา ๓ แสนเลย อันนี้จึงยังไม่แน่นัก ส่วน
 ทองคำนั้นแน่ที่เดียว ๕๐๐ กิโล ต้องให้ได้

๘๔

นี่ละงานนี้เป็นงานใหญ่โต งานธนาคารชาติ สมบัติของชาติไทย เราอยู่ที่ธนาคารชาติทั้งหมด แม้ที่สุดคลังหลวงก็อยู่ที่นั่นด้วยกัน อยู่ที่นั่นทั้งหมด งานวันที่ ๑๐ (๑๐ ธ.ค.๕๕) นี่เป็นงานของคนทั้งชาติทีเดียว ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เพราะฉะนั้นเราจึงควรจะได้ที่ระลึกอันสำคัญ คือ ลมหายใจของคนทั้งชาติ ได้แก่ ทองคำ เข้าเป็นลมหายใจของพี่น้องชาวไทยเรา จากนั้นก็ดอลลาร์เคียงข้างกันไปๆ เราจึงถือเป็นสำคัญมาก

เราจะนิมนต์ตามวัดป่าต่างๆ ในกรุงเทพฯ ก็มี สมเด็จพระสังฆราช (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า) เออ ท่านเป็นธรรมมากทีเดียว เราได้ชมเชยไปหาท่าน ดูเหมือนออกทางวิทยุด้วย นื่องค์หนึ่ง เราจะนิมนต์ท่านมา ความดีของท่านจะได้เด่นขึ้น ในวันนั้นอีกทีหนึ่ง เราเป็นผู้ยกย่องเอง เรานิมนต์ก็นิมนต์เป็นกรณีพิเศษอีกด้วยนะ พิเศษทุกอย่าง ถ้าว่าพิเศษ แล้วนิมนต์ท่านมาในงาน นอกนั้นก็เป็นที่พระกรรมฐานทั้งหมด เพราะพระเหล่านี้ท่านช่วยเต็มกำลังมาตลอด ท่านช่วยเรื่องทองคำนี้ บรรดาสายกรรมฐาน ไม่ว่าธรรมยุต มหานิกาย ช่วยทั้งนั้นเลย เพราะทั้งสองนี้เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

ที่นี้ได้นิมนต์มาทั้งธรรมยุต มหานิกายในฝ่ายกรรมฐาน เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ให้ท่านได้มาออกสนาม ให้พี่น้องทั้งหลายได้เห็นพระท่านผู้ทรงอรรถทรงธรรม เรามุ่งอย่างนั้นนะ ที่เอาพระกรรมฐานมา ท่านอยู่ในป่าในเขามีสมาคมมุ่งมั่น โอ๊ย เอาจริงเอาจังกับอรรถกับธรรมมีจำนวนมาก ผู้ทรงมรรคทรงผลมีน้อยเมื่อไรวงกรรมฐาน แต่ท่านไม่แสดง ผลของท่านได้มากน้อยเพียงไร ท่านไม่ได้แสดง เพียงหลวงตาออกมาแสดงแยบนี้ ยังถูกโจมตีตู่ตามๆ จากกองถึงชยะ เข้าใจไหม กองบุตรกองคุณ อ้าว เป็นอย่างนั้นนี่นะ

